

РОЗДІЛ 1

КАПІТАЛ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ ЯК ОБ'ЄКТ АНАЛІЗУ ТА УПРАВЛІННЯ

1.1. Сутність, структура та класифікація капіталу банківської установи

Банківський капітал відіграє визначальну роль у процесі створення та функціонування комерційного банку, тому він є основою діяльності будь-якої банківської установи. Таким чином розуміння економічної сутності банківського капіталу, значення проблем, пов'язаних із його формуванням і ефективним управлінням надзвичайно важливе як для комерційних банків, так і для банківської системи в цілому.

У наукових працях багато розбіжностей щодо тлумачення банківського капіталу. Науковці до сих пір не виробили єдиного підходу щодо сутності власного капіталу.

Згідно із Законом України "Про банки і банківську діяльність" від 07.12.2000 за № 2121-III (редакція від 10.06.2017) капітал банку - це власні кошти, залишкова вартість активів банку після вирахування всіх його зобов'язань. [1, с.1]

Розглянемо детальніше тлумачення банківського капіталу науковців які ретельно вивчали дане питання. У своєму навчальному посібнику С. А. Кузнецова, Т. М. Болгар та З. С. Пестовська визначають, що капітал комерційного банку - це сукупність грошових коштів, які знаходяться у розпорядженні банку і використовуються ним для здійснення активних операцій. [2, с.109]

У свою чергу В. Стельмах та В. Альошин трактують банківський капітал як сукупність різних видів грошових капіталів, засобів, які використовує банк у вигляді банківських ресурсів для забезпечення своєї діяльності, здійснення різноманітних банківських операцій і отримання прибутку. Складається з власного капіталу банку і залучених коштів. Іноді під банківським капіталом розуміють тільки власний капітал.

Л. Примостка вважає, що банківський капітал - власні кошти акціонерів (власників банку), внесені ними на свій ризик з метою отримання доходів.

А. Загородний та Г. Вознюк тлумачать банківський капітал як сукупність коштів, які знаходяться в розпорядженні банків і використовуються ними для кредитних, інвестиційних та інших операцій.

М. Алексеєнко визначає банківський капітал як грошові кошти та виражені у грошовій формі частина матеріальних, нематеріальних і фінансових активів, що знаходяться в розпорядженні банків і використовуються ними для здійснення операцій з розміщення коштів та надання послуг з метою отримання прибутку.

А. Мороз, М. Савлук та М. Пуховкіна визнають банківський капітал як фонди, які створюються банками для забезпечення фінансової стійкості підприємницької та господарської діяльності, а також прибуток поточного року і минулих років. [3, с.128]

Роздивимось ще декілька зарубіжних думок. П. Роуз розуміє під банківським капіталом внесені власниками банку кошти, а саме: акціонерний капітал, резерви та нерозподілений прибуток. Д. Розенберг до банківського капіталу, крім акціонерного, відносить також довгострокову заборгованість. Схожої думки дотримується Ф. Мишкін, який визначає банківський капітал як різницю між сумою активів і пасивів, яка утворює чисті активи банку. Ці кошти мобілізуються шляхом продажу нових акцій або нерозподілених доходів. Важливим компонентом є також резерви у разі неповернення позик. Дж. Сінкі визначає основну функцію банківського капіталу як здатність компенсувати збитки, що виникають внаслідок банківських ризиків. [4, с.98]

Таким чином, П. Роуз, Д. Розенберг, Ф. Мишкін та Дж. Сінкі під банківським капіталом розуміють власний капітал банку, який створюється засновниками та має здатність компенсувати збитки, що виникають внаслідок ризиків.

До того ж розглянемо декілька визначень власного капіталу. Рябініна Л. М. визначає власний капітал як грошові кошти, внесені акціонерами (власниками банку) і учасниками, а також кошти сформовані в процесі подальшої діяльності

банку. [5, с.93] З даним визначенням згодні С. А. Кузнецова, Т. М. Болгар та З. С. Пестовська.

У той же час іншу думку мають Сокиринська І.Г. та Журавльова Т.О., вони вважають, що власний капітал – це грошові кошти та виражена у грошовій формі частина майна, які належать його власникам, забезпечують економічну самостійність і фінансову стійкість банку. [6, с.30]

О.В. Васюренко, К.О. Волохата визначають власний капітал банку, як сукупність внесених власниками (учасниками капіталу) власних коштів, які зростають у результаті ефективної банківської діяльності в процесі капіталізації прибутку, а також за рахунок додаткових надходжень із боку учасників.

В.І. Міщенко та Н.Г. Слав'янська трактують власний капітал, як спеціально створені фонди і резерви, призначенні для забезпечення фінансової стійкості, комерційної та господарської діяльності, відшкодування можливих збитків і які перебувають у користуванні банку протягом всього періоду його функціонування.

О. В. Дзюблюк визначає, що власний капітал – сукупність активів банку, які у випадку його банкрутства спрямовуються на відшкодування втрат вкладників.

А.М. Герасимович, М.Д. Алексеєнко та І.М. Парасій-Вергуненко вважають, що власний капітал банку являє собою грошові кошти та виражену в грошовій формі частину майна, які належать його власникам, забезпечують економічну самостійність і фінансову стійкість банку, використовують для здійснення банківських операцій та надання послуг із метою одержання прибутку. [7, с.526]

На мою думку, наведені вище визначення сутності капіталу доповнюють одне одного і можуть реально використовуватись у банківській діяльності залежно від поставлених цілей. Проаналізувавши дані поняття, можна зазначити, що власний капітал банку – це грошові кошти, внесені акціонерами (засновниками банку), а також кошти, утворені в процесі діяльності банку для забезпечення його економічної самостійності й фінансової стійкості протягом усього періоду його діяльності.

Розглянемо інші капітали банку. Законом визначено такі види банківського капіталу: статутний, приписний та регулятивний. Розберемо визначення кожного з капіталів.

Капітал статутний - це сплачена грошовими внесками учасників банку вартість акцій, паїв банку в розмірі, визначеному статутом.

Капітал приписний - це сума грошових коштів у вільно конвертованій валюті, надана іноземним банком філії для її акредитації.

Капітал регулятивний - це сукупність основного та додаткового капіталів, складові яких визначаються Законом та нормативно-правовими актами Національного банку України. [1, с.1]

Регулятивний капітал – це капітал, який банк повинен мати для проведення відповідних операцій, оскільки цього вимагає регулюючий орган і він є ключовим у діяльності кожного банку.

Регулятивний капітал банку включає:

- основний капітал;
- додатковий капітал.

Основний капітал (капітал 1-го рівня) складається з таких елементів:

- а) фактично сплачений зареєстрований статутний капітал;
- б) додаткові внески акціонерів у статутний капітал;
- в) фінансова допомога акціонерів банку;
- г) прибуток, спрямований на збільшення статутного капіталу.

г) розкриті резерви - резерви і фонди, створені або збільшені за рахунок нерозподіленого прибутку та оприлюднені у фінансовій звітності банку:

1) емісійні різниці (емісійний дохід) - сума перевищення надходжень, отриманих емітентом від емісії (випуску) власних акцій (інших корпоративних прав), над номінальною вартістю таких акцій (інших корпоративних прав), під час їх первинного розміщення;

2) резервні фонди, що створюються згідно із законами України;

3) загальні резерви, що створюються під невизначений ризик під час проведення банківської діяльності;

4) інші фонди банку.

д) загальний розмір основного капіталу визначається з урахуванням розміру очікуваних (можливих) збитків за невиконаними зобов'язаннями будь-якої фізичної чи юридичної особи як резидента, так і нерезидента, яка має з банком відносини фінансового характеру та зменшується на суму:

- 1) нематеріальних активів за мінусом суми зносу;
- 2) капітальних вкладень у нематеріальні активи;
- 3) збитків минулих років;
- 4) збитків поточного року;
- 5) збитків від операцій з акціонерами.

Додатковий капітал (капітал 2-го рівня) складається з таких елементів:

а) результат переоцінки основних засобів, що включався до суми регулятивного капіталу банків за станом на кінець року;

б) результат поточного та звітного року (прибуток), що зменшений на суму:

1) нарахованих доходів, неотриманих понад 30 днів із дати їх нарахування, строк сплати яких не настав (крім доходів за цінними паперами, які віднесені до I групи активів зі ступенем ризику 0 відсотків), зменшених на суму сформованих резервів за цими доходами;

2) прострочених нарахованих доходів, зменшених на суму сформованих резервів за цими доходами.

Якщо прибуток поточного та звітного року менше загальної суми коригування, то на суму такої різниці зменшується розмір основного капіталу банку.

Прибутки та збитки від операцій з акціонерами, що отримані до 04 червня, включаються до регулятивного капіталу банку в складі результату поточного та звітного років.

в) субординований борг, що враховується до капіталу (субординований капітал) - це звичайні незабезпечені банком боргові капітальні інструменти, які за умовою договору не можуть бути забрані з банку раніше 5 років, а у випадку банкрутства чи ліквідації повертаються інвестору після погашення претензій всіх інших кредиторів. При цьому сума субординованого боргу, включеного у капітал,

щорічно зменшується на 20 відсотків її первинного розміру протягом п'яти останніх років дії договору. У разі якщо субординований борг наданий в іноземній валюті першої групи Класифікатора іноземних валют Національного банку України, він враховується при розрахунку капіталу за офіційним валютним (обмінним) курсом Національного банку України, встановленим на звітну дату;

г) нерозподілений прибуток минулих років.

Національний банк України має право визначати своєю постановою інші складові регулятивного капіталу, а також умови та порядок його формування.

Додатковий капітал не може бути більш як 100 відсотків основного капіталу.[8, с.1]

Як ми бачимо багатofункціональне призначення регулятивного капіталу робить його неоднорідним за своїм складом.

Класифікувати банківський капітал можна за різними ознаками відповідно до цілі та завдань, які при цьому ставляться.

Капітал банку класифікують за такими ознаками:

а) Організаційно-правова форма діяльності банку:

1) акціонерний власний капітал (акціонерний формується початково від випуску та розміщення акцій. У разі продажу акцій за ціною, вище ніж номінальна вартість, засновники (акціонери) комерційного банку одержують емісійний дохід, який є складовою частиною власного капіталу);

2) пайовий власний капітал (пайовий власний капітал формується початково за рахунок внесків коштів та майна (паїв) у статутний капітал банку. Пайові комерційні банки організуються на засадах товариств з обмеженою відповідальністю, в яких відповідальність кожного учасника обмежена розміром його вкладу);

б) Форма інвестування:

1) власний капітал в грошовій формі (чинним законодавством України передбачено формування власного капіталу комерційних банків лише у грошовій формі в національній та вільноконвертованій іноземній валюті);

2) власний капітал в матеріально-речовій формі (у вигляді будівель,

споруд, обладнання тощо);

3) власний капітал у формі фінансових активів (у вигляді внесків до нього акцій, облігацій тощо. У вітчизняній банківській практиці не здійснюється);

в) Форма власності:

1) приватний власний капітал (заснований на власності фізичної особи);

2) колективний власний капітал (заснований на власності колективу, різних видів господарських товариств та підприємств);

3) державний власний капітал (на правах власності належить державі);

г) Резидентність:

1) національний власний капітал (сформований та належить за правом власності юридичним та фізичним особам-резидентам України);

2) іноземний власний капітал (сформований та належить на правах власності юридичним та фізичним особам-нерезидентам.);

г) Характер використання власниками:

1) власний капітал, що нагромаджується (використовується у виробничих цілях, тобто для здійснення банківських операцій та надання послуг);

2) власний капітал, що споживається (тобто використовується, зокрема, на матеріальне стимулювання і соціальний розвиток колективу банку);

д) Характер використання в банківській діяльності:

1) робочий власний капітал (який приносить банкові доходи);

2) неробочий("мертвий") власний капітал (вкладений в активи, які не тільки не приносять банкові доходи, а іноді фактично є збитками);

е) Спосіб розрахунку:

1) балансовий власний капітал (різниця між балансовою вартістю активів та зобов'язаннями банку);

2) регулятивний власний капітал (використовується органами банківського нагляду для обчислення економічних нормативів діяльності банків);

є) Порядок та джерела формування:

1) статутний капітал (вартість вкладів акціонерів, внесених з метою подальшої банківської діяльності);

2) резервний капітал та інші спеціальні фонди і резерви (призначені для покриття можливих втрат, забезпечує фінансову стійкість банку);

3) нерозподілений прибуток (частина чистого прибутку, яка не розподіляється, а залишається в банку з метою реінвестування в його діяльність);

4) субординований капітал (кошти, залучені від юридичних та фізичних осіб). [9, с.274]

Отже, проаналізовано та узагальнено основні підходи до визначення поняття банківський капітал та власний капітал банку. Розкрито сутність, роль, структура та класифікація капіталу банківської установи.

Підсумовуючи вище викладене, необхідно відмітити, що:

– власний капітал є основою для початку і продовження господарської діяльності будь-якої банківської установи, він є одним із найістотніших і найсуттєвіших показників;

– капітал банку - це власні кошти, залишкова вартість активів банку після вирахування всіх його зобов'язань;

– законом визначено такі види банківського капіталу: статутний, приписний та регулятивний;

– РК – це капітал, який банк повинен мати для проведення відповідних операцій, оскільки цього вимагає регулюючий орган і він є ключовим у діяльності кожного банку. Він складається з основного та додаткового капіталів.

Визначено, що власний капітал банку – це грошові кошти, що внесені акціонерами, а також кошти, утворені в процесі діяльності банку, з метою забезпечення його економічної самостійності й фінансової стійкості.

1.2. Функції власного капіталу банку

Власний капітал у банківській діяльності має дещо інше функціональне навантаження, аніж в інших сферах підприємництва. Це чітко простежується через

виконувані власним капіталом банку функції (захисна, оперативна, регулююча) [10, с. 50].

Згідно з законом України “Про банки та банківську діяльність”, ці функції є визначальними:

- захисна функція пов'язана з тим, що розмір власних банківських ресурсів повинен забезпечувати захист вкладників і кредиторів шляхом виплати їм компенсацій у випадку виникнення збитків або банкрутства банку, а також підтримувати платоспроможність банку при загрозі появи збитків за рахунок створених резервів;

- оперативна функція має допоміжний характер і особливо важлива в період утворення нового комерційного банку, тому що за рахунок власного капіталу фінансується придбання (будівництво, оренда) необхідних для банку приміщень, їх обладнання меблями, оргтехнікою і комп'ютерними системами тощо;

- регулююча функція тісно пов'язана з діяльністю НБУ щодо контролю за додержанням обов'язкових нормативів регулювання діяльності комерційних банків, в основу розрахунку яких покладено розрахункову величину власного капіталу (регулятивний капітал). Зокрема, встановлення нормативу адекватності регулятивного капіталу (платоспроможності) має на меті не допустити надмірної мінімізації банками власного капіталу заради максимізації отримуваних доходів, знизити ризик банкрутства банків та підвищити рівень захисту інтересів вкладників і кредиторів. [10, с. 37]

Такі самі функції визначають вчені М. Алексеєнко [11, с. 50], О. Дзюблук [12, с. 28]. Інші автори виділяють тільки дві функції гарантійно-захисну і оперативну. З. Васильченко, крім основних функцій, виділяє функцію, заради якої функціонує банківський капітал – привласнення максимальних прибутків [13, с. 60]. А. Вожжов у своїй монографії описує стартову функцію, як первопочатковий капітал, ресурсно-потенціальну, тобто капітал має властивість “притягувати” фінансові ресурси за рахунок клієнтських залучених і позичених коштів, розпорядчо-розподільна функції банківського капіталу, що означає що доля статутного фонду, як основна частина капіталу банку, належить його учасникам

визначає їх можливість в управлінні банком (розпорядча) і в отриманні частини прибутку пропорційно частині в статутному капіталі при розподілі дивідендів (розподільна) [14, с. 162-164]. П. Роуз визначає такі функції банківського капіталу, як “гроші на чорний день” від захисту банкрутства, забезпечення засобів для створення, організації та функціонування банку, підтвердження довіри до клієнтів банку, регулятор росту банку, забезпечення засобів організаційного росту для розроблення нових послуг [15, с. 445].

Парасій-Вергуненко І. М. визначає, що сутність банківського капіталу виявляється через його функції:

- капітал є основою для створення та організації банку, а також для його діяльності до часу накопичення достатнього рівня ресурсів;
- у разі несприятливої ситуації і непередбачених витрат капітал відіграє роль буфера, що дає змогу продовжувати банку функціонування;
- капітал підтримує довіру клієнтів банку і переконує кредиторів у його фінансовій спроможності;
- капітал є підґрунтям для структурного розвитку фінансово-кредитної установи, розробку і впровадження нових послуг;
- капітал слугує регулятором загального розвитку банку в довгостроковій перспективі. [16, с. 36]

Отже, капітал банку в процесі організації банківської діяльності одночасно виконує кілька функцій, що забезпечує найвищий ефект від проведення банківських операцій, тобто максимізацію прибутку.

Окремі автори до названих функцій виділяють інші функції, наприклад капітал забезпечує доступ до ринків фінансових ресурсів і захищає банки від проблем ліквідності або капітал стримує зростання та обмежує ризик. З названих вище функцій ми можемо зазначити, основні функції – захисну, оперативну та регулятивну визнають всі автори, що і визначено законодавством України. [17, с. 258]

Основна функція банківського капіталу захисна, саме тому його якість має бути високою, а сам капітал – реальним. Захисна функція полягає в тому, що

власним капіталом банку покриваються збитки і оплачуються зобов'язання перед вкладниками. [17, с. 259] Капітал дозволяє банку продовжувати фінансові операції навіть у випадку виникнення великих непередбачуваних витрат. Для фінансування подібних витрат існують спеціальні резервні фонди, що включені у власний капітал, а при масових неплатежах клієнтів за позиками використовується частина акціонерного капіталу. Якщо банк опиняється в кризовій ситуації, сформовані за рахунок власного капіталу активи слугують додатковим джерелом погашення його зобов'язань. Тому, що більший у банку обсяг власного капіталу, то більший буде рівень довіри до нього з боку клієнтів навіть за збиткової діяльності та інших фінансових ускладнень. Це забезпечує керівництву банку та його регулятивному органу додатковий резерв часу для виводу банку з кризової ситуації. Якщо ж банкрутства банку не вдається уникнути або він ліквідується, негативні для вкладників і кредиторів наслідки у висококапіталізованого банку будуть значно менші, ніж у слабо капіталізованого. [18, с. 129]

Недооцінювати чи ігнорувати захисну функцію не слід, особливо на перших кроках створення та функціонування банку, коли за рахунок власного капіталу формується його інфраструктура та розгортається банківська діяльність. Роль цієї функції власного капіталу відчутна за подальшого розширення та структурного розвитку банку, розроблення та запровадження нових банківських технологій і продуктів. [11, с. 51]

Оперативна функція банківського капіталу передбачає асигнування власних засобів на купівлю землі, приміщення, обладнання, а також створення фінансового резерву на випадок непередбачених збитків. Важливо зазначити, що банки надають перевагу розміщувати невеликий обсяг власних засобів в активи такого роду. З іншого боку, власний капітал, розміщений в матеріальні активи, можна віднести до захищеного, оскільки в ситуації фінансової кризи його активи можна реалізувати і хоча б частинами розрахуватися за своїми зобов'язаннями. [17, с. 259]

Отже, оперативна функція особливо важлива у період початку функціонування банку, що надає можливість за рахунок власного капіталу

профінансувати придбання основних засобів, оренду приміщення та початок фінансової діяльності. [19, с 102]

Виконання регулятивної функції власного капіталу банку базується на зацікавленні суспільства в успішному функціонуванні банківської системи. За допомогою показника власного капіталу органи контролю здійснюють нагляд за діяльністю банків. При цьому вимоги до власного капіталу банку стосуються і його мінімальної величини, а також охоплюють обмеження за активами та умовами купівлі активів іншого банку. Економічні нормативи, встановлені Національним банком України, також базуються на величині власного капіталу банку. [17, с 259] Зокрема, встановлення нормативу платоспроможності має на меті недопустити надмірної мінімізації банками власного капіталу заради максимізації отримуваних доходів, знизити ризик банкрутства банків і підвищити рівень захисту інтересів вкладників і кредиторів. [11, с 51]

Серед функцій, які виконує банківський капітал, можна виділити стратегічні функції:

- комунікаційна функція банківського капіталу, завдяки якій висвітлення фінансової звітності, величина банківського капіталу стимулює розвиток конкурентного середовища між банківськими установами;

- індикативна функція банківського капіталу, яка сприяє фінансовій стійкості та розвитку банківської системи загалом;

- мобілізаційна функція, яка полягає в тому, що частина банківського капіталу іде на формування кредитних ресурсів банку, які розміщуються серед суб'єктів господарювання і сприяють розвитку реального сектору економіки та підвищенню економічного зростання країни;

- стимулююча функція банківського капіталу, що забезпечує поступове розширення банківського бізнесу, банківських операцій та послуг, створення нових продуктів, максимально ефективно стимулює роботу банківської установи;

Але сутність цієї функції полягає ще у тому, що зміна обсягу власного капіталу та його частки в ресурсах банку впливає на інтереси його власників та менеджменту. Це пов'язано насамперед з тим, що власний капітал є безплатним

ресурсом для банку як суб'єкту бізнесу. Чим більшим обсягом таких безоплатних ресурсів володіє банк, тим меншими будуть його операційні витрати, зокрема відсоткові, і тим більший обсяг прибутку зможе забезпечити менеджмент банку за цього обсягу доходів. А збільшення обсягів прибутку створює джерело для збільшення соціальних виплат та покращення умов праці колективу банку, в тому числі його керівництво. У цьому ракурсі стимулювальна функція через вплив на матеріальні інтереси банку протидіє знижувальній динаміці частки капіталу в ресурсах та в активах банку. [20, с 146]

- функція планування, за допомогою якої формування капіталу банку спрямовується на певні цілі у довгостроковому періоді, здійснення стратегічного інвестування, довгострокового кредитування для виходу на зовнішні ринки і здійснення міжнародного банківського бізнесу;

- обігова функція банківського капіталу, яка полягає в обіговості виробничого процесу, оскільки здійснюється кругообіг: за рахунок банківського капіталу здійснюється кредитування економіки, а за рахунок кредитних коштів формується більша частина оборотних коштів підприємств, а потім знову повертаються у банк. [17, с 259-263]

Визначені функції власного капіталу банку дають змогу нам зробити висновок, що власний капітал є динамічним, функціональним утворенням, що забезпечує поточну банківську діяльність від початку його утворення. Своєю функціональністю банківський капітал забезпечує збереження довіри до банків з боку населення, а здійснення поточних та стратегічних функцій реалізує фінансову стійкість банківської системи.

1.3. Механізм формування та управління власним капіталом банку

Передумовою ефективної діяльності банку як специфічного господарського товариства виступає створення відповідної ресурсної бази, тобто сукупності

грошових коштів, що надходять у розпорядження банку з різних джерел та використовуються ним для здійснення активних операцій. Первісну роль у цьому процесі відіграє формування власного капіталу банку.

Власний капітал використовують для своєрідного захисту інтересів вкладників і кредиторів та покриття збитків від банківських операцій. [9, с.274]

Багатофункціональне призначення власного капіталу робить його неоднорідним за своїм складом. Джерелами формування капіталу банку виступають статутний капітал та розкриті резерви.

Статутний капітал банку формується відповідно до вимог Закону України "Про банки і банківську діяльність", законодавства України та установчих документів банку.

Формування та капіталізація банку здійснюються шляхом грошових внесків, крім випадків, передбачених Законом України "Про першочергові заходи щодо запобігання негативним наслідкам фінансової кризи та про внесення змін до деяких законодавчих актів України"[21] протягом строку його дії. Грошові внески для формування та збільшення статутного капіталу банку резиденти України здійснюють у гривнях, а нерезиденти - в іноземній вільно конвертованій валюті або у гривнях.

Юридична особа, яка має намір здійснювати банківську діяльність, до отримання банківської ліцензії та внесення відомостей про неї до Державного реєстру банків має право витратити кошти, що вносяться засновниками для формування її статутного капіталу, виключно з метою підготовки до здійснення нею банківської діяльності.

Забороняється використовувати для формування статутного капіталу банку бюджетні кошти, якщо такі кошти мають інше цільове призначення. [1, с.3]

Порядок формування статутного капіталу банку такий. Учасниками банку можуть бути юридичні та фізичні особи, резиденти і нерезиденти, а також держава в особі Кабінету Міністрів або уповноважених їм органів. Учасниками не можуть бути юридичні особи, у яких банк має істотну участь, об'єднання громадян, релігійні та добродійні організації.

Статутний капітал формується під час організації нового банку шляхом випуску і реалізації акцій, лише за рахунок власних коштів акціонерів з підтверджених джерел. Розмір статутного капіталу залежить від виду банку і стадії його розвитку, а порядок його формування від організаційної форми.

Статутний капітал такого банку формується за рахунок продажу двох видів іменних акцій - простих і привілейованих. Акції такого банку пропонуються широкому колу інвесторів, здійснюється публічне розміщення акцій на умовах їх вільного подальшого обігу. Відкрите (публічне) розміщення ЦП здійснюється банком-емітентом самостійно або через андеррайтера, що уклав з емітентом договір про андеррайтинг.

Реєстрація і реалізація банком-емітентом першого випуску акцій звільняється від оподаткування на операції з цінними паперами. При створенні кооперативного банку - за рахунок пайових внесків учасників банку, при цьому із них зберігається право власності на його частку в капіталі. [5, с.95]

Для отримання права на повторну емісію акцій банк має бути беззбитковим, не підлягати санкціям НБУ, не мати прострочену заборгованість перед бюджетом і кредиторами. Для реєстрації випуску акцій банк-емітент складає проспект емісії. При першій емісії його готують засновники, при наступній - правління банку. В проспекті емісії містяться дані про банк, його фінансовий стан, інформація про попередні випуски цінних паперів. Проспект емісії повинен бути затверджений незалежною аудиторською компанією. [2, с.111]

Мінімальний розмір статутного капіталу на момент реєстрації банку не може бути менше 500 мільйонів гривень.

Національний банк України має право встановити для окремих банків залежно від їх спеціалізації диференційований мінімальний СК на момент реєстрації банку, але не нижче розміру, передбаченого законодавством на момент реєстрації.

Банк має право збільшити статутний капітал, після того, як усі учасники повністю виконали свої зобов'язання по сплаті внесків або акцій і заздалегідь заявлений капітал повністю сплачений. Збільшення статутного капіталу банку досягається через випуск нових акцій, підвищення номінальної вартості акцій (паїв)

або обмін облігацій на них. Джерелами збільшення статутного капіталу банку є внесення додаткових вкладів учасниками, а також дивіденди, які направляються на його збільшення у разі прийняття рішення вищим органом управління банком про капіталізацію дивідендів (реінвестиція).

У разі зниження статутного капіталу його розмір не може бути меншим за мінімальний розмір, установлений чинним законодавством. Зменшення статутного капіталу здійснюється через зменшення номінальної вартості акцій або зменшення кількості акцій шляхом викупу частини їх у власників з метою анулювання. [10, с.40]

Отже, статутний капітал формується з акціонерного або приватного капіталу під час організації нового банку шляхом акумулювання внесків засновників чи випуску і реалізації акцій, є базою у формуванні власного капіталу.

Іншим джерелом формування є розкриті резерви, вони складаються з:

а) резервного фонду – це грошові ресурси, які банки зобов'язані формувати для покриття непередбачених збитків від банківської діяльності. [22, с.36]

Банки зобов'язані формувати резервний фонд на покриття збитків по всіх статтях активів та позабалансових зобов'язаннях, а також виплати дивідендів по привілейованих акціях, якщо недостатньо прибутку. Наявність коштів в ньому забезпечує стійкість банку, зменшує вірогідність його банкрутства.

Розмір резервного фонду та щорічних внесків до нього встановлюється зборами акціонерів і фіксується в установчих документах, але розмір відрахувань до резервного фонду відповідно до Положення про порядок формування і використання банками резервного фонду має бути не менше ніж 5% від чистого прибутку банку до досягнення ним 25% розміру регулятивного капіталу банку.

Якщо резервний фонд досягає встановленої Національним банком величини, то відрахування до нього припиняється.

У разі використання коштів із резервного фонду відрахування від прибутку на його формування відновлюються.

Коли діяльність банку може створювати загрозу інтересам вкладників та інших кредиторів банку, Національний банк України має право вимагати від банку збільшення розміру резервного фонду та щорічних відрахувань до нього.

Якщо внаслідок діяльності банку розмір регулятивного капіталу зменшився до суми, що є меншою, ніж розмір статутного капіталу, то щорічні відрахування до резервного фонду мають становити 10% чистого прибутку банку до досягнення ними розміру 35% від статутного капіталу банку.

Резервний фонд банку може бути використаний тільки на покриття збитків банку за результатами звітного року згідно з рішенням спостережної ради банку та в порядку, що встановлений загальними зборами його учасників. [23]

б) спеціальних фондів (фонд основних коштів, фонд переоцінки основних засобів та інші), які призначені для виробничого та соціального розвитку банку. Порядок формування і використання цих коштів визначається статутними документами банку. Формуються ці фонди за рахунок прибутку;

в) елементом розкритих резервів є загальні резерви, призначені для покриття можливих збитків за операціями банку. Їх відмінність від резервного фонду полягає в тому, що вони мають більш конкретне призначення (наприклад, створюються для зниження негативних наслідків у зв'язку з неповерненням кредитів, виникненням збитків від операцій з валютою та цінними паперами, що знаходяться у розпорядженні банку). Загальні резерви створюються з чистого прибутку, що залишається у банку після сплати податків;

г) нерозподіленого прибутку – джерело внутрішнього походження. За своїм змістом він є резервом банку, який залишається після розподілу чистого прибутку на сплату податку, формування резерву та виплату дивідендів власникам і призначається на капіталізацію(реінвестицію), тобто на розширення банківського бізнесу. Оскільки розмір усіх відрахувань (крім дивідендів) завчасно визначено, то залишок нерозподіленого прибутку за попередній рік залежить головним чином від розміру дивідендів, які повинні сплачуватися акціонерам.[6, с.35]

Рішення про форму виплати дивідендів приймають Загальні збори учасників банку, при цьому вона може суттєво вплинути на розмір власного капіталу. Отже

слід врахувати обмеження встановлені чинним законодавством на виплату дивідендів:

- банку забороняється виплачувати дивіденди чи розподіляти капітал у будь-якій формі, якщо така виплата чи розподіл призведе до порушення нормативу адекватності капіталу;

- якщо за попередній рік діяльність банку була неприбутковою, банку дозволяється виплачувати дивіденди чи розподіляти капітал у будь-якій формі на суму, що не перевищує 50% від різниці між капіталом банку і рівнем регулятивного капіталу.[10, с.42]

Резервні фонди, поряд із статутним фондом і нерозподіленим прибутком банку становлять основне джерело капіталу банку. Основна різниця між ними полягає у ступені здатності банку використовувати кошти цих фондів для покриття витрат та збитків. Нерозподілений прибуток банку може використовуватись банком практично без обмежень, тоді як кошти резервного фонду - на строго визначені цілі, а кошти статутного фонду - лише при ліквідації банку. [24, с.65]

Головна мета процесу управління банківським капіталом полягає в залученні та підтримці достатнього обсягу капіталу для розширення діяльності й створення захисту від ризиків. Величина капіталу визначає обсяги активних операцій банку, розмір депозитної бази, можливості запозичення коштів на фінансових ринках, максимальні розміри наданих кредитів, величину відкритої валютної позиції та інші важливі показники, які істотно впливають на діяльність банку. Для українських банків актуальними залишаються питання нарощування капітальної бази і для більшості з них мета управління капіталом полягає в його поповненні.

У банківській практиці використовуються два методи поповнення капіталу:

- метод внутрішніх джерел поповнення капіталу;
- метод зовнішніх джерел поповнення капіталу.

За методом внутрішніх джерел поповнення капіталу основним способом збільшення капіталу є реінвестування прибутку, тобто використання нерозподіленого прибутку банку.

Реінвестування прибутку – найприйнятніша та порівняно дешева форма фінансування банку, який прагне розширити свою діяльність.

Такий метод до нарощування капітальної бази не розширює коло власників, а отже, дозволяє зберегти існуючу систему контролю за діяльністю банку і уникнути зниження дохідності акцій унаслідок збільшення їх кількості в обігу.

Чистий прибуток, що залишився в розпорядженні банку після виплати податків, може бути спрямований на виконання двох основних завдань:

- забезпечення певного рівня дивідендних виплат акціонерам;
- достатнє фінансування діяльності банку.

Переваги методу: незалежність від кон'юнктури ринку; відсутність витрат із залучення капіталу зовні; простота застосування, оскільки кошти просто переводяться з одного бухгалтерського рахунка на інший; відсутність загрози втрати контролю над банком з боку акціонерів.

Недоліки методу: повне оподаткування, виникнення проблеми зменшення дивідендів, повільне нарощування капіталу.

Менеджмент банку вдається до зовнішніх джерел зростання капітальної бази в разі, коли потрібно забезпечити швидке отримання великих обсягів коштів. Наприклад, в умовах гіперінфляції капітал банків швидко знецінюється і прибутку може не вистачити навіть на компенсацію витрат.

Залучення капіталу за рахунок зовнішніх джерел можливе кількома способами:

- емісія акцій;
- емісія капітальних боргових зобов'язань (субординований борг);
- продаж активів та оренда нерухомості.

Вибір способу залучення капіталу із зовнішніх джерел має базуватися на результатах глибокого фінансового аналізу альтернативних варіантів та їх потенціального впливу на величину прибутку в розрахунку на акцію.

Найпопулярнішим зовнішнім джерелом є емісія звичайних і привілейованих акцій. Для вітчизняних банків емісія акцій – фактично єдине зовнішнє джерело поповнення капіталу.

Перевагами цього способу є можливість швидко одержати значні суми грошових коштів, а також поліпшити позиції банку щодо залучення коштів у майбутньому. Але такий підхід має ряд істотних недоліків, які слід брати до уваги: висока вартість, труднощі розміщення акцій на ринку, значне зростання ризику зниження доходів на одну акцію, послаблення контролю за банком з боку акціонерів, якщо вони не зможуть самі викупити всі акції нової емісії.

Субординований борг. Емісія може проводитись у формі випуску в обіг довгострокових цінних паперів або боргових зобов'язань. Передбачається, що такі зобов'язання банку мають характер субординованих, тобто в разі банкрутства вони є другорядними порівняно із зобов'язаннями перед вкладниками, але мають пріоритет перед акціонерами у разі встановлення порядку виплат. Банки також можуть вдаватися до емісії цінних паперів, погашення яких здійснюється лише через обмін на акції. Привабливість для банку такого способу нарощування капіталу визначається правилами оподаткування, коли процентні виплати за таким боргом відносяться на витрати банку і не оподатковуються.

Перевага методу полягає в підвищенні показників прибутковості на одну акцію за умови, що отримані в такий спосіб ресурси приносять дохід, який перевищує процентні виплати за ними. Але цей спосіб формування капіталу зменшує стійкість банку (співвідношення власних і залучених коштів) та підвищує ризик, що може негативно вплинути на ціну акцій банку. [6, с.125]

Комерційні банки мають планувати свою діяльність щодо поповнення капіталу. Процес планування включає такі обов'язкові етапи:

- а) розроблення загального фінансового плану діяльності банку;
- б) визначення величини капіталу, необхідної для розширення активних операцій, підвищення їх ризикованості (якщо банк проводить агресивну політику), задоволення вимог органів банківського нагляду;
- в) визначення величини капіталу, що його банк має змогу залучити за рахунок нерозподіленого прибутку;

г) оцінювання та вибір найприйнятнішого зовнішнього джерела поповнення капіталу за результатами аналізу ринкових умов, прав та інтересів власників, прогнозів щодо майбутньої прибутковості банку.

Після планування доцільно буде виділити принципи управління у розробці напрямів вдосконалення політики управління власним капіталом. До основних принципів віднесені наступні:

- відповідність – управління власним капіталом здійснюється згідно з правилами і положеннями, розробленими банком, в основі яких лежать вимоги законодавчих актів та інструктивних документів національного банку з урахуванням особливостей стратегії розвитку, масштабів діяльності, величини активів зважених за ступенем ризику, величини філіальної мережі, рівня кваліфікації персоналу;

- комплексність – управління власним капіталом банку має здійснюватися в тісному взаємозв'язку таких підсистем, як нормативно-планова, інформаційно-аналітична і контрольна;

- обмеженість – збільшення обсягів банківських операцій, за рахунок залучення депозитних ресурсів, їх подальше розміщення в активні операції є граничним і обумовлено розміром власного капіталу;

- динамічність – збільшення обсягу та оптимізація структури власного капіталу банку, вибір форм його залучення обумовлені постійною зміною факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, в першу чергу зміною кон'юнктури ринку капіталу, що призводить до необхідності розробки ефективних управлінських рішень у кожному конкретному випадку. [25, с.67]

Беручи до уваги все вищенаведене, можемо зробити висновок, що передумовою ефективної діяльності банку виступає створення відповідної ресурсної бази, тобто сукупності грошових коштів, що надходять у розпорядження банку з різних джерел та використовуються ним для здійснення активних операцій. Первісну роль у цьому процесі відіграє формування власного капіталу банку. Власний капітал використовують для своєрідного захисту інтересів вкладників і кредиторів та покриття збитків від банківських операцій.

Резервні фонди, поряд із статутним фондом і нерозподіленим прибутком банку становлять основне джерело капіталу банку.

У банківській практиці використовуються два методи поповнення капіталу:

- метод внутрішніх джерел поповнення капіталу;
- метод зовнішніх джерел поповнення капіталу.

Комерційні банки мають ретельно планувати свою діяльність щодо поповнення капіталу.

1.4. Нормативне регулювання банківського капіталу

Українська методика визначення капіталу банку і розрахунку його достатності впливає з рекомендацій Базельського комітету. Капітал банку поділяють на основний (капітал I рівня) та додатковий (капітал II рівня).

Капітал банку складається з суми основного та додаткового капіталу за мінусом відвернень з урахуванням основних засобів. Склад основного, додаткового капіталу та відвернень визначається НБУ. При розрахунках розмір додаткового капіталу не повинен перевищувати розмір основного капіталу, як це визначено міжнародними стандартами. Мінусування вартості основних засобів здійснюється тільки тоді, коли вони перевищують суму основного й додаткового капіталів за мінусом відвернень. [2, с.113]

Основний капітал банку включає статутний капітал. Мінімальний розмір статутного капіталу на момент державної реєстрації юридичної особи, яка має намір здійснювати банківську діяльність, не може бути меншим 500 мільйонів гривень.

Національний банк України має право встановлювати для окремих юридичних осіб, які мають намір здійснювати банківську діяльність, залежно від їх спеціалізації диференційований мінімальний розмір статутного капіталу на момент їх державної реєстрації, але не нижче розміру, передбаченого цією статтею.

Банк та кожний власник істотної участі зобов'язані підтримувати норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу банку на рівні, встановленому Національним банком України.

Національний банк України має право встановлювати:

- мінімальний коефіцієнт співвідношення основного капіталу до сукупних активів.
- мінімальний коефіцієнт співвідношення регулятивного капіталу до зобов'язань банку.

Національний банк України, враховуючи потреби забезпечення стабільності банківської системи та загальноприйняті в міжнародній практиці принципи і стандарти, визначає мінімальний розмір регулятивного капіталу банку, мінімальне значення та порядок обчислення нормативу достатності (адекватності) регулятивного капіталу, нормативу достатності основного капіталу, коефіцієнта співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів та коефіцієнта співвідношення регулятивного капіталу до зобов'язань банку.

Банк зобов'язаний подати на розгляд до Національного банку України план заходів щодо відновлення рівня регулятивного капіталу, якщо цей рівень зменшиться до мінімально встановленого Національним банком України. План заходів надається банком протягом 10 днів з дня встановлення факту зменшення рівня регулятивного капіталу та має визначати порядок і строки виконання запланованих заходів.

Банк має право здійснювати виплату дивідендів один раз на рік за підсумками календарного року за рахунок прибутку звітного року, що залишається в розпорядженні банку. Банк здійснює виплату дивідендів у порядку, передбаченому статутом банку. [1, с.3]

Для глибшого розуміння нормативів банківського капіталу розглянемо постанову " Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні" поточної редакції.

Мінімальний розмір регулятивного капіталу банку (Н1), що отримав банківську ліцензію після 11 липня 2014 року, має становити 500 мільйонів гривень.

Мінімальний розмір регулятивного капіталу банку (Н1), що отримав банківську ліцензію до 11 липня 2014 року, має становити:

- 120 мільйонів гривень - до 17 червня 2016 року;
- 200 мільйонів гривень - з 11 липня 2017 року;
- 300 мільйонів гривень - з 11 липня 2018 року;
- 400 мільйонів гривень - з 11 липня 2019 року;
- 450 мільйонів гривень - з 11 липня 2020 року;
- 500 мільйонів гривень - з 11 липня 2024 року. [8, с.1]

Один із найважливіших нормативів капіталу є Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу (Н2).

Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу відображає здатність банку своєчасно і в повному обсязі розрахуватися за своїми зобов'язаннями, що випливають із торговельних, кредитних або інших операцій грошового характеру. Чим вище значення показника достатності (адекватності) регулятивного капіталу, тим більша частка ризику, що її беруть на себе власники банку; і навпаки, чим нижче значення показника, тим більша частка ризику, що її приймають на себе кредитори/вкладники банку.

Банку забороняється виплачувати дивіденди чи розподіляти капітал банку в будь-якій формі, якщо така виплата чи розподіл призведе до порушення нормативу достатності (адекватності) регулятивного капіталу.

Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу встановлюється для запобігання надмірному перекладанню банком кредитного ризику та ризику неповернення банківських активів на кредиторів/вкладників банку.

Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу визначається як співвідношення регулятивного капіталу до сумарних активів і певних позабалансових інструментів, зважених за ступенем кредитного ризику після їх зменшення на суму:

- сформованих відповідних резервів за активними банківськими операціями;
- забезпечення у вигляді безумовного зобов'язання або грошового покриття;

- необтяжених облігацій внутрішньої державної позики, що рефінансуються Національним банком, та боргових цінних паперів, емітованих Національним банком, придбаних за операціями репо (але не більше ніж сума за окремою операцією, яка включається до розрахунку цього нормативу) з переходом права власності на такі цінні папери.

Під час розрахунку нормативу достатності (адекватності) регулятивного капіталу до сумарних активів і певних позабалансових інструментів, зважених за ступенем кредитного ризику, додається сукупна сума відкритої валютної позиції банку за всіма іноземними валютами та банківськими металами та виключається величина непокритого кредитного ризику.

Для розрахунку адекватності регулятивного капіталу банку його активи поділяються на групи за ступенем ризику та підсумовуються з урахуванням відповідних коефіцієнтів зваження:

а) I група активів зі ступенем ризику 0 відсотків:

- 1) готівкові кошти;
- 2) банківські метали;
- 3) кошти в Національному банку;
- 4) боргові цінні папери, емітовані Національним банком;
- 5) боргові цінні папери органів державної влади та інші;

б) II група активів із ступенем ризику 10 відсотків:

- 1) короткострокові та довгострокові кредити, що надані органам державної влади;
- 2) нараховані доходи за кредитами, що надані органам державної влади;

в) III група активів зі ступенем ризику 20 відсотків:

- 1) боргові цінні папери органів місцевого самоврядування, що рефінансуються Національним банком, у торговому портфелі банку, у портфелі банку на продаж та в портфелі банку до погашення;
- 2) кошти до запитання, що розміщені в банку, який має офіційний кредитний рейтинг не нижчий, ніж інвестиційний клас та інші;

г) IV група активів зі ступенем ризику 35 відсотків:

1) іпотечні кредити, що надані фізичним особам та включаються до складу іпотечного покриття, яке відповідає вимогам законодавства України, за іпотечними облігаціями, емітованими фінансовою установою, більше ніж 50 відсотків корпоративних прав якої належить державі та/або державним банкам, за умови наявності документального підтвердження спроможності позичальника погашати борг грошовими коштами, джерела походження яких не пов'язані із заставою, уключаючи нараховані доходи за такими кредитами;

г) V група активів зі ступенем ризику 50 відсотків:

1) кошти до запитання в інших банках, що не належать до інвестиційного класу;

2) нараховані доходи за коштами до запитання в інших банках, що не належать до інвестиційного класу;

3) валюта та банківські метали, які куплені за умовами спот у банку-контрагента, що не належить до інвестиційного класу;

4) кредити овернайт, які надані іншим банкам, що не належать до інвестиційного класу та інші;

д) VI група активів із ступенем ризику 100 відсотків:

1) короткострокові вклади (депозити), що розміщені в інших банках, що не належать до інвестиційного класу;

2) довгострокові вклади (депозити), що розміщені в інших банках;

3) кредити, які надані фізичним особам;

4) товарно-матеріальні цінності;

5) основні засоби та інші.

Нормативне значення нормативу Н2 діючих банків має бути не менше ніж 10 відсотків. Для банків, що розпочинають банківську діяльність, цей норматив має становити:

- протягом перших 12 місяців діяльності (з дня отримання ліцензії) - не менше 15 відсотків;

- протягом наступних 12 місяців - не менше 12 відсотків;

- надалі - не менше 10 відсотків. [8, с.3]

Наступний норматив капіталу - норматив достатності основного капіталу (НЗ). Визначається як співвідношення основного капіталу до суми активів та позабалансових зобов'язань, зважених на відповідні коефіцієнти кредитного ризику.

При цьому до сукупних активів банку під час розрахунку нормативу включаються:

- готівкові кошти;
- банківські метали;
- кошти в Національному банку;
- казначейські та інші цінні папери, що рефінансуються та емітовані

Національним банком;

- кошти в інших банках;
- кредити, що надані органам державної влади та місцевого самоврядування, суб'єктам господарювання, фізичним особам;
- дебіторська заборгованість за операціями з банками та з клієнтами;
- цінні папери в торговому портфелі банку, у портфелі банку на продаж та в портфелі банку до погашення;
- запаси матеріальних цінностей;
- інші активи банку;
- суми до з'ясування та транзитні рахунки;
- інвестиції в асоційовані та дочірні компанії;
- основні засоби.

Під час розрахунку нормативу НЗ до сукупних активів не включається сума сформованих резервів за всіма активними операціями банку. Нормативне значення нормативу НЗ має бути не менше ніж 7 відсотків. [8, с.3]

Згідно впровадження нових вимог до капіталу відповідно до норм Базеля та законодавства ЄС банки планують формувати буфери капіталу, а саме: буфер запасу (консервації) капіталу, контрциклічний буфер.

Банки збираються формувати буфери капіталу понад нормативне значення нормативу достатності основного капіталу (НЗ). Буфер запасу (консервації) капіталу розраховується від загального обсягу ризику.

Планується, що банки почнуть формувати буфер капіталу починаючи з:

- 01 січня 2020 року - у розмірі 0,625 відсотка;
- 01 січня 2021 року - у розмірі 1,25 відсотка;
- 01 січня 2022 року - у розмірі 1,875 відсотка;
- 01 січня 2023 року - у розмірі 2,5 відсотка.

Контрциклічний буфер капіталу розраховується від загального обсягу ризику в розмірі 0 - 2,5 відсотка.

Розмір контрциклічного буфера капіталу встановлюється за рішенням Правління Національного банку в разі значної кредитної активності банків із урахуванням ризиків, пов'язаних із надмірним зростанням кредитування. [8, с.3]

Отже, визначення капіталу банку і розрахунку його достатності впливає з рекомендацій Базельського комітету.

Мінімальний розмір статутного капіталу на момент державної реєстрації юридичної особи, яка має намір здійснювати банківську діяльність, не може бути меншим 500 мільйонів гривень.

Мінімальний розмір регулятивного капіталу банку (Н1), що отримав банківську ліцензію після 11 липня 2014 року, має становити 500 мільйонів гривень.

Нормативне значення нормативу Н2 діючих банків має бути не менше ніж 10 відсотків, Н3 у свою чергу має бути не менше ніж 7 відсотків.

Банки формують буфери капіталу понад нормативне значення нормативу достатності основного капіталу (Н3).

На основі вищевикладеного зробимо наступні висновки:

- капітал банку – це власні кошти, залишкова вартість активів банку після вирахування всіх його зобов'язань;

- власний капітал банку – це грошові кошти, внесені акціонерами (засновниками банку), а також кошти, утворені в процесі діяльності банку для забезпечення його економічної самостійності й фінансової стійкості протягом усього періоду його діяльності;

- законом визначено такі види банківського капіталу: статутний, приписний та регулятивний. Регулятивний капітал банку складається з основного та додаткового капіталу;

- у процесі діяльності банківської установи капітал банку виконує оперативну, захисну та регулюючу функції;

- передумовою ефективної діяльності банку виступає створення відповідної ресурсної бази, тобто сукупності грошових коштів, що надходять у розпорядження банку з різних джерел та використовуються ним для здійснення активних операцій. Первісну роль у цьому процесі відіграє формування власного капіталу банку;

- методика визначення капіталу банку і розрахунку його достатності в банківській системі України створюється з рекомендацій Базельського комітету;

- існує 3 основні нормативи капіталу банківської установи: мінімальний розмір регулятивного капіталу банку (Н1), достатності (адекватності) регулятивного капіталу (Н2), норматив достатності основного капіталу (Н3). Кожного із яких потрібно дотримуватись для забезпечення стабільної діяльності банків та як наслідок банківського сектору в цілому.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СТРУКТУРИ ТА УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ БАНКІВ У БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ ЗА ПЕРІОД 2015-2017 РР.

2.1. Загальний аналіз капіталу банківського сектору України

Фінансова криза викликала банківську систему України подолати несприятливі явища в економіці. Нестабільність, що виникла як наслідок кризи, спричинила ще більшу недовіру з боку людей до банків: вони зменшили депозитну базу усієї банківської системи. Мораторій НБУ на дострокове повернення депозитів ще більш негативно вплинув на стан. Сучасна системна криза в Україні, різке погіршення фінансово-економічних, соціально-політичних умов розвитку створюють безпрецедентні загрози для функціонування банківської системи. Головними проблемами банківської системи України упродовж останніх трьох років є згортання кредитування, суттєве погіршення якості кредитних портфелів, скорочення власного капіталу та збиткова діяльність. Скорочення економічної активності, торговельні дисбаланси спричинили девальвацію та прискорення інфляції в Україні до 43% річних в 2015 р. Ці події призвели до погіршення якості кредитних портфелів банківської системи, що зумовило необхідність очищення банківської системи, що почалося у 2014 році.

За 2014 рік Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО) заснований з метою захисту прав та законних інтересів вкладників банків і виконує спеціальні функції у сфері гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку. ФГВФО запровадив тимчасову адміністрацію та прийняв рішення про ліквідацію 35 банків. [26, с.2]

З весни 2014 року НБУ почав масштабну чистку банківського сектора. Станом на 01.01.2015 у Державному реєстрі банків зареєстровано 182 банки, з яких 163 банки мали банківську ліцензію та один (АТ «РОДОВІД БАНК») – ліцензію санаційного банку. Кількість банків за участю іноземного капіталу, які діяли в Україні, збільшилася на два банки і становила 25 банків (17% від загальної кількості

діючих банків України). На січень 2016 року, з 184 зареєстрованих банків лише 117 були діючими, а 64 ліквідувались і три знаходились в тимчасовій адміністрації. [27, с.2] Детальніше структуру банківського сектору України наведено у табл. 2.1

Таблиця 2.1

Банки України за період 2015-2017 рр.

Банки	Рік			Відхилення 2017 р. від 2015 р.	
	2015	2016	2017		
				абсолютне, шт.	відносне, %
Платоспроможні	147	117	90	-57	-38,78
Державні	7	7	6	-1	-14,29
Іноземні	25	25	24	-1	-4
Приватні	115	85	60	-55	-47,83
Неплатоспроможні	16	3	4	-12	-75,00
У стадії ліквідації	21	64	84	+63	+300,00

Джерело: розроблено автором на основі [27, с.2]

Дані показники свідчать, що кількість банків скорочується. Станом на кінець 2017 року ліцензію НБУ мали 90 банківських установ, з початку року кількість функціонуючих банків скоротилась на 27 шт., а за два роки на 57 шт., або на 38,78%.

Графічно структуру банківського сектору України за останні роки можна представити наступним чином (рис.2.1):

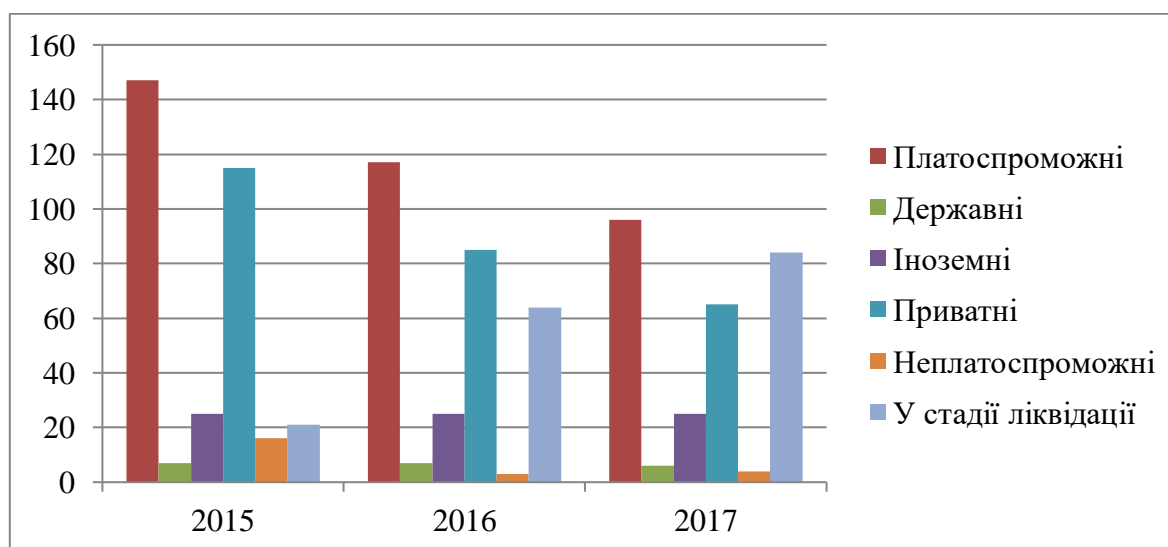

Рис. 2.1 Банки України за період 2015-2017 рр.

Джерело: розроблено автором на основі таблиці 2.1

Для того, щоб розкрити сучасний стан розвитку банківського капіталу в Україні, варто проаналізувати динаміку основних показників, які характеризують власний капітал, пасиви, зобов'язання банків та визначення рівня капіталізації банків. Дані наведені у табл. 2.2

Таблиця 2.2

Пасиви банків України за період 2015-2017 рр.

Показники	Рік			Відхилення 2017 р. від 2015 р.	
	2015	2016	2017	абсолютне, тис. грн.	відносне, %
Пасиви, всього, млн. грн.	1 316 852	1 254 385	1 256 299	-60 553	-4,60
Власний капітал, млн. грн.	148 023	103 713	123 784	-24 239	-16,38
Частка капіталу у пасивах, %	11,24	8,27	9,85	-1,39	-12,34
Зобов'язання банків, млн. грн.	1 168 829	1 150 672	1 132 515	-36 314	-3,11
Частка зобов'язань банків у пасивах, %	88,76	91,73	90,15	+1,39	+1,56

Джерело: розроблено автором на основі [28]

Наведені дані таблиці 2.2 свідчать, що об'єм пасивів у 2017 році змінив тенденцію зменшення з періоду 2015 року на стабільність. Та вже почав збільшуватись порівняно з 2016 роком. Теж саме спостерігається із власним капіталом банків, але з більшою різницею. Що стосується зобов'язань банків, то їх обсяг з кожним роком стає все меншим і вже на кінець 2017 року складають 1132515 млн. грн. Як бачимо, головним джерелом ресурсів комерційних банків є залучені та запозичені кошти, які станом на 31 грудня 2017 року становлять 90,15% загального обсягу ресурсів. Частка зобов'язань має мінімальні коливання у долі пасивів за останні 3 роки.

Власний капітал банків за останній рік збільшився на 20 071 млн. грн. та склав 123 784 млн. грн., але цей показник менший за суму у 2015 році на 16,38%. Частка у пасивах склала 9,85%, що більше ніж у 2016 році та менше, ніж у 2015 році на 1,39%.

Графічно пасиви банків України за частками можна представити наступним чином (рис.2.2):

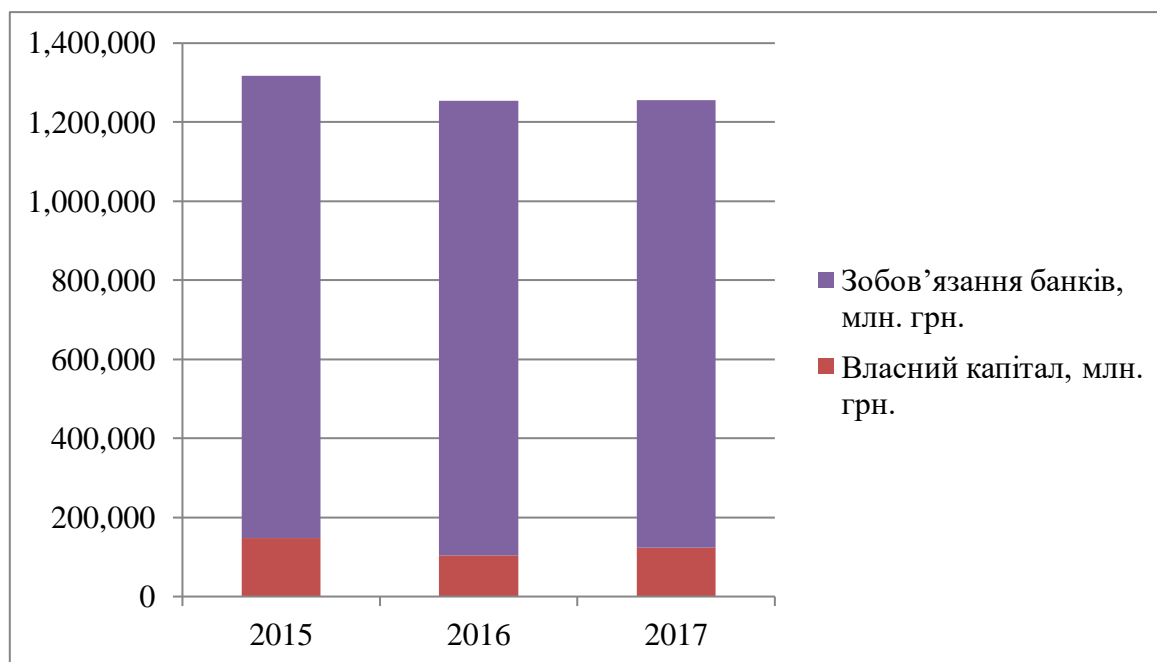

Рис. 2.2 Пасиви банків України за період 2015-2017 рр.

Джерело: розроблено автором на основі табл. 2.2

Важливим показником, який дозволяє оцінити достатність власного капіталу для здійснення активних операцій є співвідношення обсягів капіталу до наданих кредитів, наведено у таблиці 2.3

Таблиця 2.3

Фінансові показники банків України за 2015-2017 рр., млн. грн.

Показники	Рік			Відхилення 2017 р. від 2015 р.	
	2015	2016	2017	абсолютне, тис. грн.	відносне, %
Власний капітал	148 023	103 713	123 784	-24 239	-16,38
Надані кредити	1 006 358	1 009 768	1 005 923	-435	-0,04
Співвідношення власного капіталу і кредитів, %	14,71	10,27	12,31	-2,40	-16,34
Зобов'язання	1 168 829	1 150 672	1 132 515	-36 314	-3,11
Співвідношення власного капіталу і зобов'язань, %	12,66	9,01	10,93	-1,73	-13,69

Джерело: розроблено автором на основі [28]

Впродовж 2015 – 2017 рр. співвідношення власного капіталу і наданих кредитів зменшилась з 14,71% до 12,31%. Ця тенденція є негативною і свідчить про зменшення участі банківського капіталу у формуванні кредитного портфеля. Співвідношення власного капіталу і зобов'язань впродовж 2015 – 2017 рр. зменшилось з 12,66% до 10,93%. Тенденція означає, що банки швидшими темпами нарощують обсяги зобов'язань, ніж капіталу, а отже зростає залежність банків від залучених коштів. При цьому ризики, які можуть виникнути при залученні коштів на ринку, не покриватимуться власним капіталом, який є гарантією банківських зобов'язань. За таких умов комерційним банкам слід активізувати свою діяльність щодо нарощення власної капітальної бази.

Розглянемо та порівняємо обсяги власного та статутного капіталу банків України за 2015-2017 роки, наведено в таблиці 2.4

Таблиця 2.4

Динаміка ВК і СК банків України впродовж 2015-2017 рр.

Показники	Рік		
	2015	2016	2017
Власний капітал, млн. грн.	148 023	103 713	123 784
Темп зростання ВК, %	76,86	70,07	119,35
Статутний капітал, млн. грн.	180 200	222 170	414 668
Темп зростання СК, %	97,95	123,29	186,64
Співвідношення статутного та власного капіталу, %	82,14	46,68	29,85

Джерело: розроблено автором на основі [28]

Позитивна тенденція спостерігається стосовно величини статутного капіталу вітчизняних банківських установ, який впродовж 2015 – 2017 рр. зріс з 180 200 млн. грн. до 414 668 млн. грн., що зумовлюється декількома причинами. Як збільшення вимог мінімального обсягу статутного капіталу, так і націоналізацією Приватбанку.

Впродовж аналізованого періоду спостерігається тенденція зниження співвідношення статутного і власного капіталу: із 82,14% до 29,85%. Це означає, що

обсяги СК увесь період перевищували величину ВК, що є негативною тенденцією та свідчить про те, що не відбувається потрібного нарощування капіталу.

Графічно динаміку ВК і СК банків України за 2015-2017 рр. можна представити наступним чином (рис.2.3):

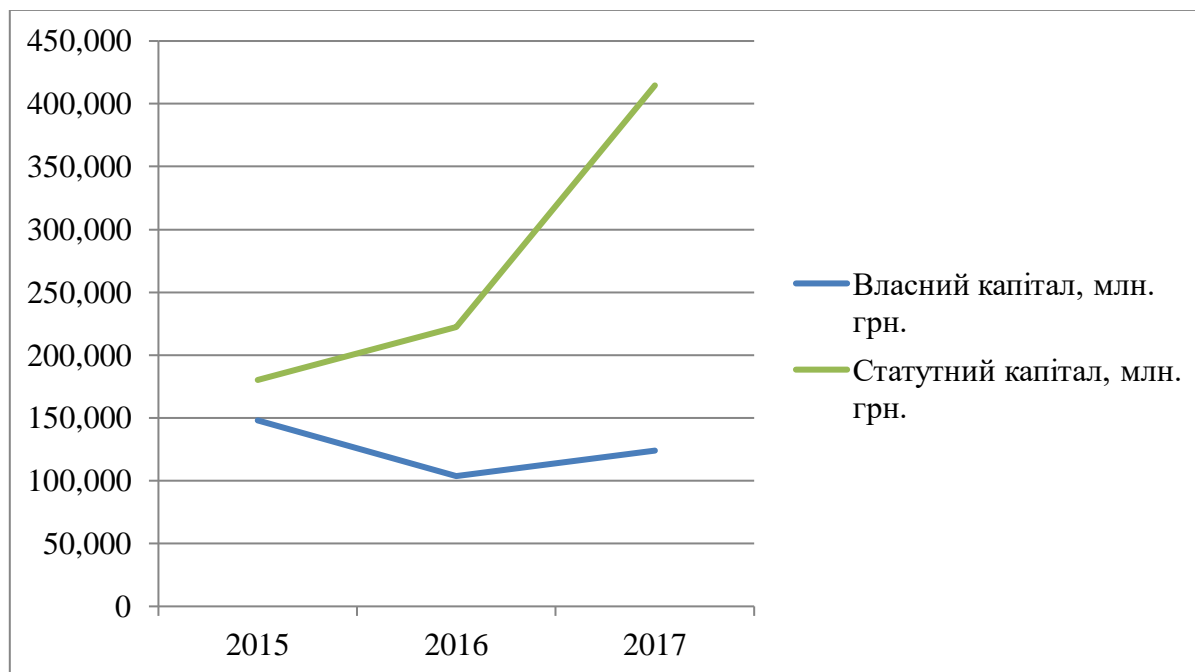

Рис. 2.3 ВК та СК банків України за період 2015-2017 рр.

Джерело: розроблено автором на основі табл. 2.4

Необхідно також зазначити, що спостерігається зниження частки власного капіталу банків у валовому внутрішньому продукті України. Розглянемо дані детальніше, наведено у табл. 2.5

Таблиця 2.5

Частка ВК банків України у ВВП, впродовж 2015–2017 рр.

Показники	Рік		
	2015	2016	2017
1	2	3	4
Власний капітал, млн. грн.	148 023	103 713	123 784
Темп зростання ВК, %	76,86	70,07	119,35
Валовий внутрішній продукт, млн. грн.	1566728	1979458	2383182
Темп зростання ВВП, %	107,68	126,34	120,39

Продовж. табл. 2.5

1	2	3	4
Валовий внутрішній продукт, млрд. дол.	133,503	91,031	93,27
Темп зростання ВВП в дол., %	72,83	68,19	102,46
Частка капіталу у ВВП, %	9,45	5,24	5,19

Джерело: розроблено автором на основі [28, 29]

Впродовж 2015 – 2017 рр. частка капіталу у ВВП знизилась з 9,45% до 5,19% відповідно. Недостатній рівень капіталізації українських банків є однією з причин їх низької конкурентоспроможності на світовому ринку. Слід зазначити, що у країнах з перехідною економікою зазначений показник перевищує 40%, а у розвинених – 80% і більше [30, с.6].

Графічно зміни темпу зростання власного капіталу та валового внутрішнього продукту, а також частки капіталу у ВВП за 2015-2017 рр. можна представити наступним чином (рис.2.4):

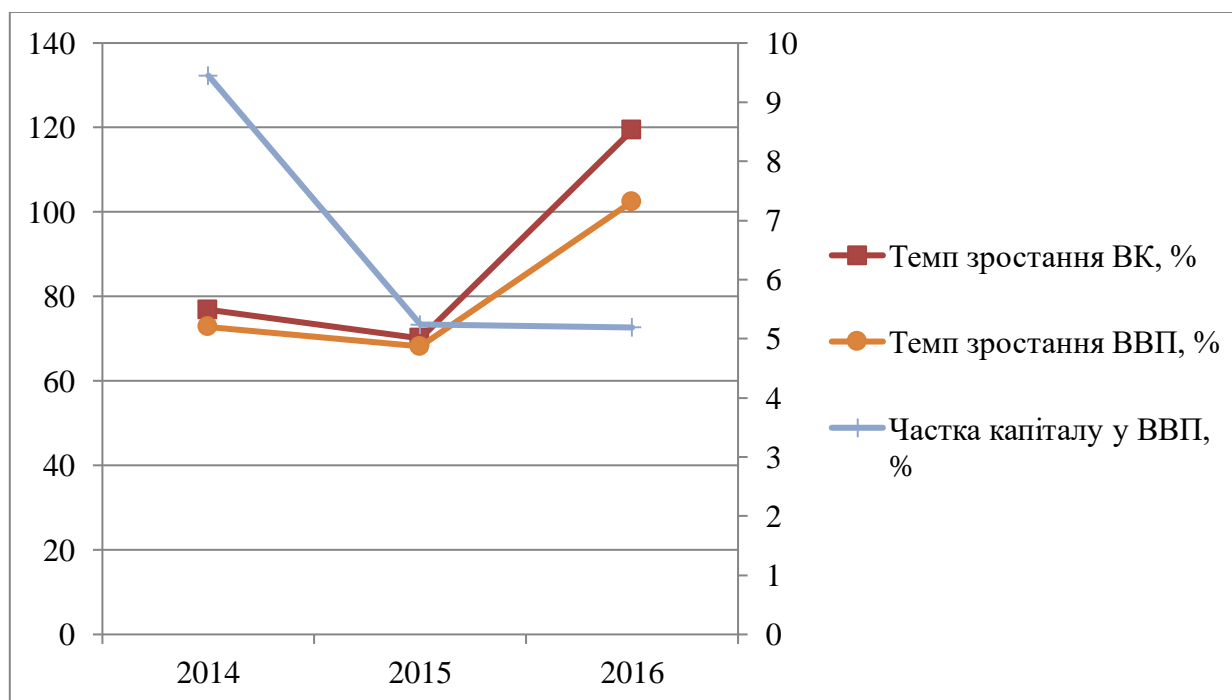

Рис. 2.4 ВК банків та ВВП України за період 2015-2017 рр.

Джерело: розроблено автором на основі таблиці 2.5

Особливу увагу потрібно приділити нормативам банківського капіталу, тому що вони відіграють важливу роль у регулюванні капіталу банку та у виборі стратегії

управління капіталом. Також розглянемо показник рентабельності капіталу, наведено у табл. 2.6

Таблиця 2.6

Показники нормативів капіталу та його рентабельності у банківському секторі України впродовж 2015-2017 рр.

Показники	Рік		
	2015	2016	2017
Регулятивний капітал (Н1), млн. грн.	188 948,9	129 816,9	109 653,6
- темп росту РК, %	92,18	68,7	84,47
Достатність (адекватність) регулятивного капіталу (Н2), %	15,6	12,31	12,69
Рентабельність капіталу (ROE), %	-30,46	-51,91	-116,74

Джерело: розроблено автором на основі [28]

За даними таблиці, можемо зробити висновок, що регулятивний капітал за банківським сектором скорочується впродовж 2015-2017 рр. з 188 948,9 млн. грн. до 109 653,6 млн. грн. Вагомим чинником даної негативної тенденції є саме очищення банківського сектору. Така же тенденція спостерігається і з показником Н2, але на кінець 2017 року зупинилось його падіння та він і досі є вище нормативу (10%).

У свою чергу можемо спостерігати негативну тенденцію прибутковості капіталу, що з кожним роком суттєво стає менше. Та як ми бачимо на кінець 2017 року рентабельність капіталу склала -116,74%, що є катастрофічним показником і можемо зробити висновок, що рівень використання ресурсів і капіталу банками є вкрай неефективним, що потребує визначення та застосування негайних антикризових заходів для запобігання подальшого руйнування і скорішого стабілізування банківської системи, без відродження якої неможливим буде економічний розвиток країни.

Графічно зміни нормативів капіталу впродовж 2015-2017 рр. можна представити наступним чином (рис.2.5):

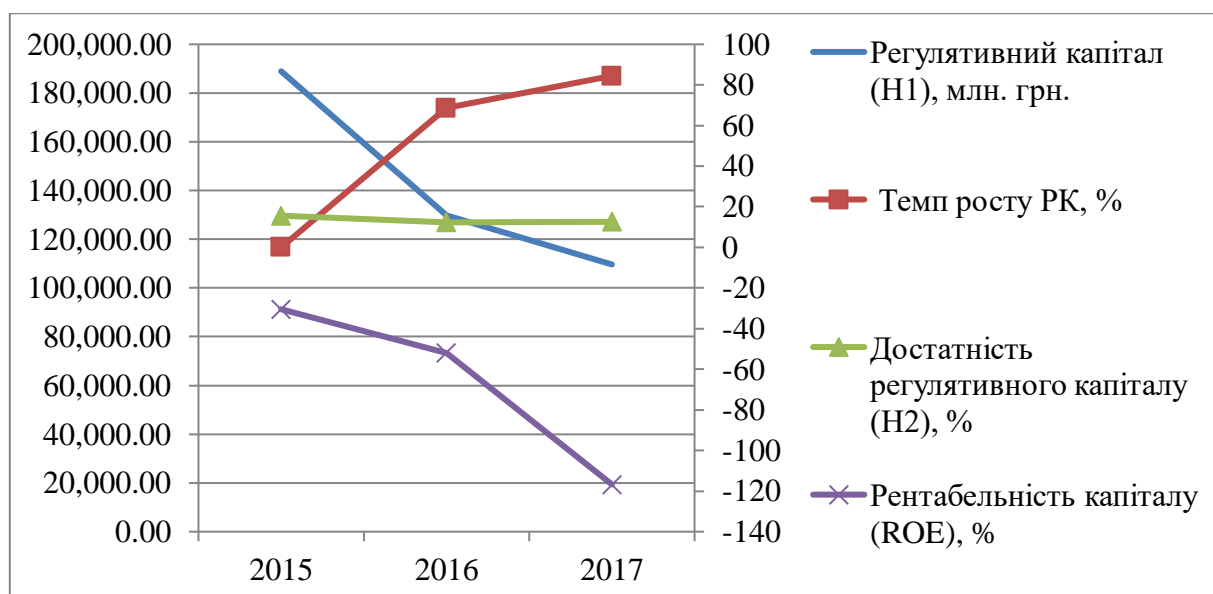

Рис. 2.5 Нормативи капіталу та його рентабельність за період 2015-2017 рр.

Джерело: розроблено автором на основі табл. 2.6

За результатами 2015 року рентабельність капіталу знизилася до -30,46%. Як відзначається у матеріалах «Банківська система 2015: виклики та перспективи», підготовлених до парламентських слухань на тему «Про шляхи стабілізації банківської системи України», значні збитки банківського сектору спричинило підвищення обсягів відрахувань у резерви на можливі втрати від активних операцій внаслідок погіршення кредитного портфеля через зовнішні шоки. Тільки за 2015 рік банки здійснили відрахувань у резерви на суму 103 млрд. гривень. Це стало визначальним чинником зниження ефективності банківської системи. [31]

Насичений економічними змінами 2017 рік став поворотним для банківської системи - практично завершено очищення усього банківського сектору, у грудні Приватбанк перейшов у власність держави. Банки реалізують плани капіталізації, розроблені за результатами діагностичного обстеження. Завершуючи чистку балансів від проблемних активів, банки збільшили відрахування в резерви на покриття збитків за активними операціями у другому півріччі. Разом із резервуванням не діючих кредитів Приватбанку це обумовило рекордний збиток банківського сектору - 159 млрд. грн. На сьогодні такі збитки уже компенсовано капіталом.

За рахунок очищення банківського сектору та з поступовим підвищенням вимог капіталу за потрібно розглянути як змінились банки України з найбільшими та найменшими капіталами.

Почнемо з даних 2015 року, наведено у таблиці 2.7

Таблиця 2.7

Банки з найбільшими обсягами власного капіталу на кінець 2015 року

Банк	Статутний капітал, млн. грн.	Резервні та інші фонди банку, млн. грн.	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток), млн. грн.	Усього власного капіталу, млн. грн.	Питома вага, %
ОЩАДБАНК	18 302,48	269,992	-8 561,39	22 749,157	15,36
ПРИВАТБАНК	18 100,74	1 445,109	882,083	22 696,359	15,33
УКРЕКСІМБАНК	16 689,042	162,926	-9 644,125	13 536,221	9,14
УКРСОЦБАНК	2 468,023	2 332,221	-2 413,482	6 238,628	4,21
РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ	3 002,775	316,916	-2 321,053	6 148,300	4,15
ПРОМІНВЕСТБАНК	8 212,007	-	-8 358,847	6 075,543	4,10
ВТБ БАНК	5 415,764	-	-1 681,711	5 087,654	3,44
ПЕРШИЙ УКР. МІЖНАРОДНИЙ БАНК	3 294,492	688,968	-74,464	4 777,262	3,23
ДЕЛЬТА БАНК	3 727	975,715	46,278	4 749,714	3,21
СБЕРБАНК РОСІЇ	3 392,461	797,501	-826,471	3 904,103	2,64

Джерело: розроблено автором на основі [28]

На перших позиціях дуже впевнено розташувалися Ощадбанк та Приватбанк, у яких на двох майже третина власного капіталу банківського сектору. Незважаючи на те, що Ощадбанк мав 8 561,39 млн. грн. непокритого збитку він зміг зайняти дану позицію за рахунок незареєстрованих внесків до статутного капіталу на суму 11 598, 84 млн. грн. Ще 7 банків з першої десятки також мають непокриті збитки. Найбільший показник непокритого збитку має Укрексімбанк, який складає 9 644,125 млн. грн. Загалом на дані 10 банків припадає 64,81% від усього ВК по банківському сектору України.

Розглянемо банки з найменшими капіталами на кінець 2015 р., табл. 2.8

Таблиця 2.8

Банки з найменшими обсягами власного капіталу на кінець 2015 року

Банк	Статутний капітал, млн. грн.	Резервні та інші фонди банку, млн. грн.	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток), млн. грн.	Усього власного капіталу, млн. грн.
ГРІН БАНК	76,65	12,09	-51,213	37,535
КРЕДИТ ОПТИМА БАНК	63	5,673	0,009	68,682
УКРАЇНСЬКИЙ БАНК РЕКОНСТР. ТА РОЗВ.	118	3,987	-51,921	70,066
ОМЕГА БАНК	5 750,928	0	-5 675,994	74,998
НОВИЙ	150	0	-71,787	80,531
БАНК ТРАСТ	69	0,951	0,207	82,608
БАНК ФАМІЛЬНИЙ	66,6	3,575	0,018	84,492
РЕГІОН-БАНК	56,481	18,6	6,581	88,855
ТРАСТ-КАПІТАЛ	63,368	23,117	-0,229	92,48
АРТЕМ-БАНК	86	9,293	1,935	96,727

Джерело: розроблено автором на основі [28]

За даними таблиці ми бачимо, що усі банки мають власного капіталу менше аніж 100 млн. Також у 8 банків із десяти статутного капіталу менше ніж 120 млн. грн. Але половина з них змогла закінчити рік без непокритого збитку.

Розглянемо як змінився стан найбільших та найменших за капіталом банків через рік, наведено у таблиці 2.9 та 2.10

Таблиця 2.9

Банки з найбільшими обсягами власного капіталу на кінець 2016 року

Банк	Статутний капітал, млн. грн.	Резервні та інші фонди банку, млн. грн.	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток), млн. грн.	Усього власного капіталу, млн. грн.	Питома вага, %
1	2	3	4	5	6
ПРИВАТБАНК	21 256,469	1 448,006	2 911,526	27 487,223	29,34
УКРСОЦБАНК	7 866,183	2 348,904	-7 042,667	13 736,89	14,67
ОЩАДБАНК	29 901,32	269,992	-22 620,352	7 340,404	7,84

Продовж. табл. 2.9

1	2	3	4	5	6
Райффайзен Банк Аваль	3 002,775	316,916	-4 235,952	6 268,073	6,69
УКРГАЗБАНК	13 837	226,155	-8 162,858	4 292,646	4,58
ПУМБ	3 294,492	1 475,43	-1 740,992	3 666,649	3,91
ІНГ Банк Україна	731,298	924,732	1 244,582	2 946,89	3,15
АЛЬФА-БАНК	4 639,121	294,048	-6 130,282	2 623,703	2,80
СІТІБАНК	66,5	206,371	1 945,898	2 460,496	2,63
СБЕРБАНК	8 172,461	799,293	-7 187,765	2 267,702	2,42

Джерело: розроблено автором на основі [28]

За даними таблиці, можемо зробити висновок, що за рік відбулися деякі зміни Ощадбанк втратив своє перше місце, та 15 відсоткову частку у секторі, із-за великих непокритих збитків на суму 22 620,352 млн. грн. У свою чергу Приватбанк розташувався на першому місці, з нерозподіленим прибутком у розмірі 2 911,526 млн. грн. та часткою 29,34% ВК від усього сектору. Друге місце за Укрсоцбанком з 14,67%. Загалом на ці 10 банків припадає 78,03% від усього ВК по банківському сектору України, що на 13,22% більше ніж у минулому році.

Таблиця 2.10

Банки з найменшими обсягами власного капіталу на кінець 2016 року

Банк	Статутний капітал, млн. грн.	Резервні та інші фонди банку, млн. грн.	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток), млн. грн.	Усього власного капіталу, млн. грн.
БАНК КРЕДИТ ДНІПРО	835	59,769	-977,099	31,795
БАНК ФАМІЛЬНИЙ	66,6	3,592	-48,913	35,547
Укр.банк реконстр.та розв.	118	3,987	-58,607	63,755
КРЕДИТ ОПТИМА БАНК	63	5,682	0,242	68,924
АРТЕМ-БАНК	86	11,228	-60,931	70,379
БАНК АЛЬЯНС	64,779	22,791	-14,828	72,742
НОВИЙ	150	-	-77,631	74,747
Траст-капітал	63,368	23,117	-6,995	87,141
РЕГІОН-БАНК	56,481	20,619	8,565	93,257
БАНК ТРАСТ	69	1,158	-38,258	95,35

Джерело: розроблено автором на основі [28]

Становище банків з найменшими капіталами також змінилося. Із-за великого непокритого збитку першу сходинку займає Банк Кредит Дніпро. Взагалі обсяг ВК у найменшої десятки суттєво зменшився, більшість банків має непокриті збитки.

Проаналізуємо як змінився стан найбільших та найменших за капіталом банків за рік та яку частку банки займають на кінець 2017 року, наведено у таблиці 2.11 та 2.12

Таблиця 2.11

Банки з найбільшими обсягами власного капіталу на кінець 2017 року

Банк	Статутний капітал, млн. грн.	Резервні та інші фонди банку, млн. грн.	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток), млн. грн.	Усього власного капіталу, млн. грн.	Питома вага, %
ОЩАДБАНК	34 856, 84	269,992	-21 972,29	15 740,187	13,66
ПРИВАТБАНК	50 694,751	1 619,305	-164 280,716	10 885,224	9,44
Райффайзен Банк Аваль	6 154,516	316,916	-369,547	10 072,078	8,74
УКРСОЦБАНК	16 673,14	2 348,904	-21 198,552	8 268,624	7,17
Укрексімбанк	31 008,041	162,926	-26 582,144	5 314,158	4,61
УКРГАЗБАНК	13 837	252,122	-7 899,83	5 297,906	4,60
УкрСиббанк	5 069,262	59,121	-1 835,554	4 104,057	3,56
ПУМБ	3 294,492	1 475,43	-1 363,308	4 048,295	3,51
ІНГ Банк Україна	731,298	967,476	1 992,869	3 737,921	3,24
СБЕРБАНК	12 465,461	799,293	-10 090,5	3 632,042	3,15

Джерело: розроблено автором на основі [28]

На першу позицію повернувся Ощадбанк, як він і був у 2015 році, але з меншою часткою у секторі та незважаючи на великий непокритий збиток. Інші великі банки також зазнали великих збитків. Зокрема складною обставиною для усього сектору вийшла націоналізація Приватбанку, який приніс рекордний збиток усьому банківському сектору.

Окремо від лідерів слід відмітити стабільність таких іноземних банків як Райффайзен Банк Аваль, який з кожним роком збирається все вище, ще у 2015 році банк розташовувався на п'ятому місці за обсягом власного капіталу серед усіх

банків, а вже на кінець 2017 року займає третє місце, з долею 8,74% від загального обсягу ВК банківського сектору. Та Сбербанк який впродовж останніх 3 років займає 10 місце за капіталом. Загалом на кінець 2017 року ці десять банків мають 61,68% ВК банківської системі, що менше ніж за попередні два роки.

Як змінився склад банків з найменшим капіталом, наведено у табл. 2.12

Таблиця 2.12

Банки з найменшими обсягами власного капіталу на кінець 2017 року

Банк	Статутний капітал, млн. грн.	Резервні та інші фонди банку, млн. грн.	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток), млн. грн.	Усього власного капіталу, млн. грн.
АПЕКС-БАНК	303	2,320	-321,995	21,399
НОВИЙ	150	-	-103,860	48,517
УБРР	120	4,044	-61,809	62,136
ГЕФЕСТ	121	0,231	-56,423	64,808
БАНК ФАМІЛЬНИЙ	120	-	-54,191	79,798
АКОРДБАНК	120,028	1,655	-34,813	86,869
ЗЕМЕЛЬНИЙ КАПІТАЛ	120	-	-9,406	118,049
КРЕДИТ ОПТИМА БАНК	120	5,924	0,253	126,176
АЛЬПАРИ БАНК	122	0,125	4,517	126,642
ФІНАНСОВИЙ ПАРТНЕР	125	1,031	1,874	127,913

Джерело: розроблено автором на основі [28]

За даними у таблиці бачимо, що із-за великого непокритого збитку на першому місці розташувався Апекс-Банк, також можемо відмітити погіршення становища у банку Новий, але загалом спостерігається позитивна тенденція багатьох з банків та суттєве збільшення обсягу власного капіталу банківських установ за даним критерієм.

Власний капітал банківських установ України на кінець 2017 року має суттєво менший показник, ніж на кінець 2014 року, визначимо тенденції детальніше. Структура власного капіталу банків України у динаміці за період 2015-2017 років наведена у таблиці 2.13

Таблиця 2.13

Структура власного капіталу банківських установ України, млн. грн.

Показник	2015	2016	2017	Відхилення 2017 р. від 2015 р.	
				абсолютне, млн. грн.	відносне, %
Статутний капітал	179 207,512	212 921,314	311 744,823	+132 537,31	+73,96
Емісійні різниці	12 542,42	21 096,018	20 297,945	+7 755,53	+61,83
Незарєєстрований статутний капітал	27 732,283	11 447,129	117 427,192	+89 694,91	+323,43
Інший додатковий капітал	-	450,755	821,833	+821,833	-
Резервні та інші фонди банку	14 225,96	12 518,756	12 304,809	-1 921,15	-13,50
Резерви переоцінки	15 195,139	10 898,162	23 169,553	+7 974,41	+52,48
Нерозподілений прибуток (збиток)	-100 840,707	-174 418,277	-369 331,78	-268 491,07	+266,25
Усього ВК	148 062,606	94 913,859	116 434,377	-31 628,23	-21,36

Джерело: розроблено автором на основі [28]

Можна зазначити, що за аналізований період розмір власного капіталу і надалі продовжує бути меншим за статутний капітал, що пояснюється значними збитками банківської системи України. Суттєве збільшення незарєєстрованого статутного капіталу у 2017 році на 89 694,91 млн. грн. порівняно з 2015 роком зумовлено націоналізацією Приватбанку, та резервуванням його недіючих кредитів, цей фактор вплинув і на рекордний збиток банківського сектору, що відображено непокритим збитком на суму 369 331,78 млн. грн. Резерви переоцінки на кінець 2017 року збільшилися в порівнянні з 2015 роком на 7 974,41 млн. грн. Усього власного капіталу за 2 роки зменшилось на 31 628,23 млн. грн. та за останній рік спостерігається зміна вектору.

Станом на 1 січня 2018 року власний капітал по платоспроможним банкам України за НБУ склав 115 265,555 млн. грн. Доречно буде проаналізувати власний капітал за банківськими групами, вже на основі нових критеріїв виділяють наступні 3 групи:

- банки з державною часткою;

- банки іноземних банківських груп;
- банки з приватним капіталом. [32]

Власний капітал банків України за групами на 1 січня 2018 року наведено у таблиці 2.14

Таблиця 2.14

Структура власного капіталу банків України (за групами банків) станом на кінець 2017 р., млн. грн.

Показник	Банки з державною часткою	Банки іноземних банківських груп	Банки з приватним капіталом	Усього
Статутний капітал	130 669,732	144 737,385	20 408,212	295 815,329
Емісійні різниці	158,515	17 510,437	2 093,125	19 762,378
Незарєєстрований СК	111 591, 225	4 967,916	868,051	117 427,192
Інший додатковий капітал	- 1 620,843	1 951,78	116,391	447,328
Резервні та інші фонди банку	2 308,89	6 470,641	2 795,468	11 574,499
Резерви переоцінки	15 142,18	5 836,842	1 952,143	22 931,165
Нерозподілений прибуток (збиток)	-220 797,194	- 125 468,674	- 6 426,467	- 352 692,336
Усього ВК	37 452,306	56 006,326	21 806, 923	115 265,555
Частка ВК, %	32,49	48,59	18,92	100,00

Джерело: розроблено автором на основі [28]

Дані показники свідчать, що найбільша частка статутного капіталу належить банкам іноземних банківських груп, але найбільший незарєєстрований статутний капітал за банками з державною часткою, що зумовлено приватизацією Приватбанку та його порятунком. Резервні та інші фонди найбільші у банках іноземних банківських груп, що стосується резервів переоцінки, то більша частка належить банкам з державною часткою. Усі три групи мають непокритий збиток але його більша частина належить також до банків з державною часткою. За загальними розрахунками, найбільша частка усього власного капіталу належить банкам іноземних банківських груп, що потребує уваги від НБУ. Тому що цей фактор може мати як позитивні, так і негативні наслідки. [33]

Графічно доля власного капіталу банківського сектору за групами банків України можна представити наступним чином (рис.2.6):

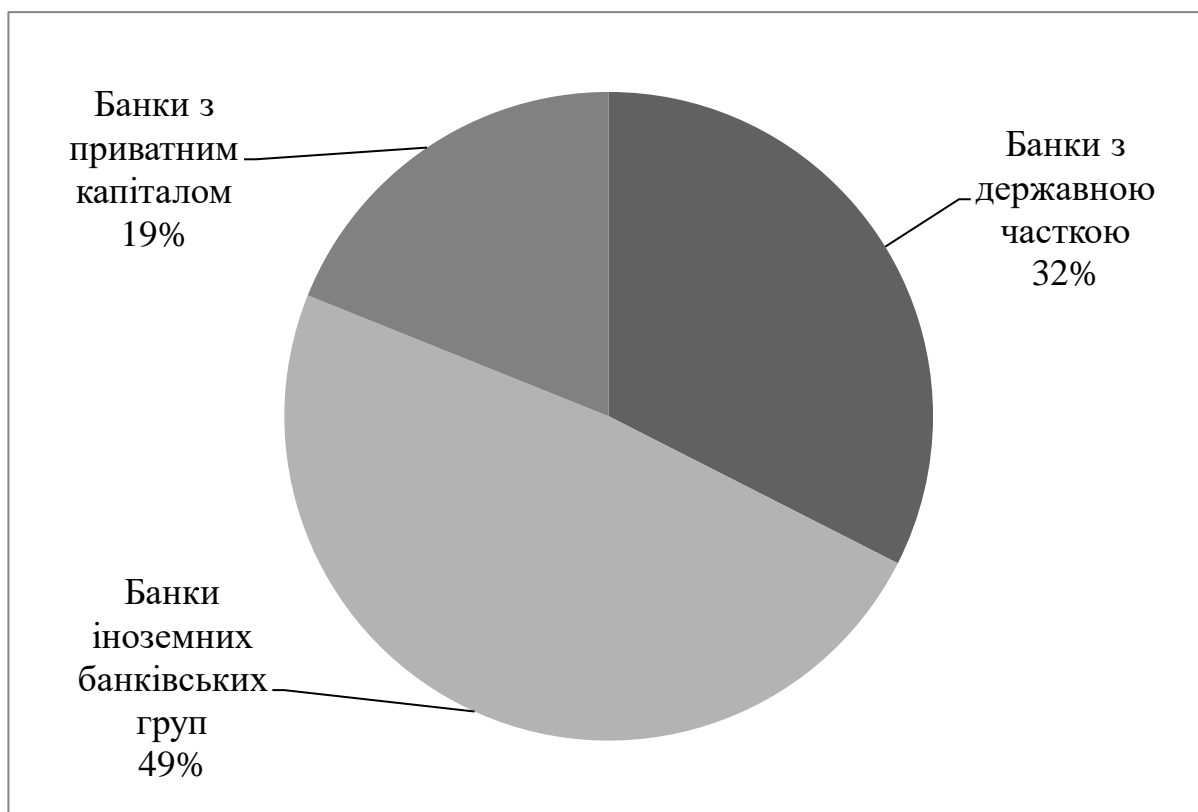

Рис. 2.6 Доля ВК банківського сектору за групами банків України

Джерело: розроблено автором на основі табл. 2.14

Після вищезазначеного розподілу доцільно буде розгледіти усі банки за групами та зробити певні висновки. Першими розглянемо банки з державною часткою, наведено у таблиці 2.15

Таблиця 2.15

Власний капітал банків України з державною часткою

Банк	Статутний капітал, млн. грн.	Резервні та інші фонди банку, млн. грн.	Нерозподілений прибуток (збиток), млн. грн.	Усього власного капіталу, млн. грн.
ОЩАДБАНК	34 856 840	269 992	-21 972 290	15 740 187
ПРИВАТБАНК	50 694 751	1 619 305	-164 280 716	10 885 224
УКРЕКСІМБАНК	31 008 041	162 926	-26 582 144	5 314 158
УКРГАЗБАНК	13 837 000	252 122	-7 899 830	5 297 906
РОЗРАХУНКОВИЙ ЦЕНТР	153 100	-	-405	152 695
УБРР	120 000	4 044	-61 809	62 136

Джерело: розроблено автором на основі [28]

За даними таблиці, можемо зробити висновок, що усі державні банки мають на кінець року непокритий збиток, останнім двом потрібно збільшувати статутний капітал за новими вимогами. Не зважаючи на те, що державних банків всього 6, вони складають 32% власного капітал усього банківського сектору.

Усі банки іноземних банківських груп наведені у табл. 2.16

Таблиця 2.16

Власний капітал банків України іноземних банківських груп

Банк	Статутний капітал, млн. грн.	Резервні та інші фонди банку, млн. грн.	Нерозподілений прибуток (збиток), млн. грн.	Усього власного капіталу, млн. грн.
Райффайзен Банк Аваль	6 154,516	316,916	-369,547	10 072,078
УКРСОЦБАНК	16 673,14	2 348,904	-21 198,552	8 268,624
УкрСиббанк	5 069,262	59,121	-1 835,554	4 104,057
ІНГ Банк Україна	731,298	967,476	1 992,869	3 737,921
СБЕРБАНК	12 465,461	799,293	-10 090,5	3 632,042
Промінвестбанк	40 615,448	-	-38 680,903	3 573,436
АЛЬФА-БАНК	7 515,616	294,048	-10 225,055	3 311,724
ВТБ БАНК	34 215,784	-	-31 571,371	2 822,92
ОТП БАНК	6 186,023	512,356	-5 733,357	2 560,908
КРЕДІ АГРІКОЛЬ	1 222,929	311,67	939,823	2 475,634
СІТІБАНК	120	287,893	1 420,25	2 081,922
БТА Банк	1 500	27,826	-37,191	1 656,672
ПРОКРЕДИТ БАНК	836,708	125,492	300,648	1 262,626
ПРАВЕКС-БАНК	1 038,007	1,332	-3 682,222	1 127,666
КРЕДОБАНК	2 248,969	40,176	-1 337,055	1 087,875
ВіЕс Банк	420	39,23	317,638	899,052
КРЕДИТ ЄВРОПА	252,5	12,248	253,084	517,821
ПРЕУС БАНК МКБ	2 531,347	50,285	-2 093,637	515,295
СЕБ КОРПОРАТИВНИЙ	250	6,235	176,345	432,58
МАРФІН БАНК	462,101	2,199	-211,137	382,315
Дойче Банк ДБУ	228,666	13,853	112,796	355,316
БАНК ФОРВАРД	283	2,756	-528,976	346,64
Ідея Банк	298,742	76,067	-242,461	284,301
КРЕДИТВЕСТ БАНК	136,47	36,565	34,174	255,589
БМ БАНК	3 281,397	138,7	-3 178,783	241,314

Джерело: розроблено автором на основі [28]

За даними таблиці, можемо зробити висновок, що 9 з 25 банків завершили рік без непокритого збитку. Більшість банків усієї групи мають суттєвий обсяг власного капіталу. Близько 7 банкам потрібно збільшувати СК за новими вимогами.

Остання група банків з приватним власним капіталом, наведено у таблиці

2.17

Таблиця 2.17

Власний капітал приватних банків України

Банк	Статутний капітал, млн. грн.	Резервні та інші фонди банку, млн. грн.	Нерозподілений прибуток (збиток), млн. грн.	Усього власного капіталу, млн. грн.
1	2	3	4	5
ПУМБ	3 294,492	1 475,43	-1 363,308	4 048,295
Південний	956,894	-	500,014	2 086,874
ІНДУСТРІАЛБАНК	607,798	177,565	55,560	847,849
АРКАДА	220,445	105,921	60,408	785,956
УНІВЕРСАЛ БАНК	3 102,672	-	-3 696,369	781,743
МЕГАБАНК	620	135,79	-81,895	745,278
КЛІРИНГОВИЙ ДІМ	510,393	6,971	-83,243	673,789
ТАСКОМБАНК	308	6,106	20,675	652,38
БАНК КРЕДИТ ДНІПРО	1 521	-	-1 038,919	597,451
Полтава-банк	155,1	86,764	74,322	543,445
БАНК ІНВЕСТ. ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ	500	33,2	7,782	540,982
БАНК ВОСТОК	307,35	7,925	207,849	523,021
БАНК 3/4	350	71,683	61,796	504,468
БАНК ГРАНТ	400	23,131	33,487	489,519
ЕКСПРЕС-БАНК	248,768	83,569	98,256	430,66
А - БАНК	212,95	44,314	120,186	390,573
АСВІО БАНК	300	20,455	17,778	338,106
ГЛОБУС	160	60,015	-68,992	291,023
ДІВІ БАНК	253,7	1,809	1,305	256,566
РВС БАНК	300,039	9,401	-60,971	248,469
ПЕРШИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК	230	4,675	-14,045	238,555
РАДАБАНК	131	18,09	19,387	237,477
Траст-капітал	150,001	23,117	-7,249	224,127
БАНК АВАНГАРД	162,382	2,134	48,616	213,053
ОКСІ БАНК	145	5,45	5,760	211,126
МІБ	161,626	3,845	42,659	208,130
КРИСТАЛБАНК	120,523	1,488	76,944	199,239
Місто Банк	494,98	49,909	-432,007	198,305
БАНК БОГУСЛАВ	180	6,695	6,678	193,454
ЄВРОПРОМБАНК	145	10,825	-73,851	187,971
БАНК АЛЬЯНС	129,779	22,791	35,208	187,778
Полікомбанк	120,3	18,981	4,906	185,636
ВЕРНУМ БАНК	169,5	7,952	-39,618	183,514
ПФБ	120,384	15,305	43,873	180,048
ЮНЕКС БАНК	292	1,377	-117,792	179,799
Львів	272,87	-	-197,279	177,973
АЙБОКС БАНК	122,455	9,674	0,145	170,125
КОНКОРД	155	9,861	2,158	167,019
КОМІНВЕСТБАНК	125	11,736	6,423	157,63
МегаБанк	120,063	8	21,699	157,306
МОТОР-БАНК	80,759	3,168	31,528	154,696

Продовж. табл. 2.17

1	2	3	4	5
РЕГІОН-БАНК	120,1	20,816	0,995	149,415
УКРАЇН.КАПІТАЛ	120,721	7,94	11,539	141,695
КІБ	128,621	4,194	2,801	141,451
АП БАНК	160	157,137	-183,378	133,759
АЛЬТБАНК	126,116	-	-20,591	132,970
БАНК СІЧ	128,4	0,463	1,210	129,898
УКРБУДІНВЕСТ БАНК	120,005	1,925	7,781	129,710
Центр	120	5,904	3,602	129,505
ПОРТАЛ	125	0,684	-6,246	128,938
ФІНАНСОВИЙ ПАРТНЕР	125	1,031	1,874	127,913
АЛЬПАРІ БАНК	122	0,125	4,517	126,642
КРЕДИТ ОПТИМА БАНК	120	5,924	0,253	126,176
ЗЕМЕЛЬНИЙ КАПІТАЛ	120	-	-9,406	118,049
АКОРДБАНК	120,028	1,655	-34,813	86,869
БАНК ФАМІЛЬНИЙ	120	-	-54,191	79,798
ГЕФЕСТ	121	0,231	-56,423	64,808
НОВИЙ	150	-	-103,86	48,517
АПЕКС-БАНК	303	2,32	-321,995	21,399

Джерело: розроблено автором на основі [28]

За даними таблиці, можемо зробити висновок, що 36 банків з 59 закінчили рік без непокритого збитку. Дійсно великих банків зовсім мало, це і пояснює, чому така мала частка капіталу у секторі. Окрім цього більше половині банків потрібно збільшувати статутний капітал за новими вимогами, а чи у багатьох банків це вийде, буде залежати від стратегії управління капіталу.

Протягом 2017 року 43 банківські установи збільшили статутний капітал на загальну суму 105,72 млрд. грн. Слід зазначити, що акціонери усіх груп збільшували статутний капітал переважно з метою підтримки власного бізнесу.

Згідно із затвердженим графіком збільшення мінімального статутного капіталу, в 2017 році українські банки повинні були зареєструвати статутний капітал не менший за 200 млн. грн. За підсумком 2016 року кількість банків, обсяг статутного капіталу яких менший за цю позначку, складає 44.

Враховуючи, що не всі банківські установи зможуть виконати графік підвищення обсягу статутного капіталу, варто очікувати, що частина установ прийме рішення про об'єднання з іншими гравцями на ринку, або про припинення діяльності та ліквідацію. [34, с.16]

Банки різних банківських груп мають багато відмінностей, доречним буде зробити аналіз банківського капіталу та управління ним на прикладах окремих банків, кожної із груп.

Порівняно низька величина обсягу власного капіталу комерційних банків України на сьогодні залишається однією з основних проблем ефективності банківської системи України. Низький рівень капіталізації банків означає надмірну концентрацію ризиків у банківській діяльності, обмеження асортименту фінансових послуг та збільшення затрат на їх надання. Втрата капіталу робить неможливим функціонування банку і може призвести до його банкрутства. [35, с.255]

Важливість проблеми збільшення капіталізації банківської системи визначається дією наступних факторів:

- по-перше, достатній обсяг власного капіталу є необхідною умовою успішного виконання банками своєї посередницької функції у перерозподілі грошових ресурсів, ефективного кредитування виробничого процесу та просування товарів і послуг на ринок;

- по-друге, рівень капіталізації визначає довіру до банківської системи з боку клієнтів, а відтак є однією із головних умов підтримання її фінансової стабільності;

- по-третє, достатня капіталізація банку є необхідним елементом у системі заходів щодо забезпечення його конкурентоспроможності на ринку.

2.2. Аналіз управління капіталом АТ "Ощадбанк"

Публічне акціонерне товариство „Державний ощадний банк України” – один із найбільших фінансових інститутів української держави, що має найрозгалуженішу мережу установ.

Банк є правонаступником Державного спеціалізованого комерційного ощадного банку України, зареєстрованого Національним банком України 31 грудня 1991 року за №4. Відкрите акціонерне товариство «Державний ощадний банк

України» було утворене відповідно до Розпорядження Президента України № 106 від 20 травня 1999 року та Постанови Кабінету Міністрів України № 876 від 21 травня 1999 року шляхом перетворення Державного спеціалізованого комерційного ощадного банку України в Державний ощадний банк України у формі відкритого акціонерного товариства. Відкрите акціонерне товариство «Державний ощадний банк України» було зареєстровано НБУ 26 травня 1999 року за № 4. Зміна назви банку на публічне акціонерне товариство «Державний ощадний банк України» була зареєстрована 7 червня 2011 року. [36]

Банк працює на підставі банківської ліцензії, виданої Національним банком України. Банк має генеральну ліцензію Національного банку України на здійснення валютних операцій та ліцензію Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (надалі – «НКЦПФР») на здійснення операцій із цінними паперами.

Основна діяльність банку полягає у веденні банківських рахунків та залученні депозитів юридичних та фізичних осіб, наданні кредитів, здійсненні платежів, емісії банківських платіжних карток, розвитку торгового еквайрингу та альтернативних каналів продаж, торгівлі цінними паперами та у здійсненні операцій з іноземними валютами.

95% активів АТ "Ощадбанк" – кредити великого корпоративного бізнесу. Значна частина кредитних рішень була політично вмотивованою. Концентрація такого ризику з початком банківської кризи, російської окупації Криму та бойових дій на Донбасі згенерувала сплеск проблемної заборгованості та збитки.

В умовах війни та макроекономічних потрясінь банк, який не реформувався десятиліттями, постав перед викликом подальшого існування. Ресурсна база Ощаду навесні 2014 року щодня втрачала 200-300 млн. грн. Щоб втримати відтоки депозитів й вистояти, необхідні були швидкі антикризові рішення.

Першим кроком було рішення голови правління звернутись до Національного банку з тим, аби регулятор провів комплексну перевірку реального стану справ в Ощадбанку. Перевірка тривала рік. Її результати лягли в основу антикризового пакета заходів.

Друге рішення – змінити комунікацію з клієнтом, щоб відновити довіру, розповісти про наявність в Ощадбанку законодавчо затвердженої державної гарантії на збереження вкладів фізичних осіб незалежно від їх суми та строку.

Третє рішення – реструктурувати зовнішні зобов'язання Ощадбанку.

І зрештою, четверте й головне рішення: наприкінці 2014-го – на початку 2015-го року разом з міжнародною компанією PricewaterhouseCoopers топ-менеджмент банку розробив стратегію розвитку на 2015-2017 роки «Мій банк. Моя країна». Мета стратегії – стати банком-партнером №1 для держави, для бізнесу та для громадян. [36]

Системний підхід топ-менеджменту Ощадбанку, підтримка наглядової ради та акціонера в особі уряду надала можливість:

- зупинити відтік і поступово відновити ресурсну базу: за 2015 рік приріст строкових коштів фізичних та юридичних осіб становив +12 млрд. грн., а тільки за перший квартал 2016 року +5 млрд. грн.;

- провести реструктуризацію зовнішніх боргів на суму 1,1 млрд. доларів США на вигідних для банку умовах;

- погасити 14,5 млрд. грн. кредитів рефінансування Національного банку (70% суми достроково), які не поверталися з 2008 року;

- розгорнути масштабну роботу, в тому числі в судах, з повернення проблемних кредитних боргів недобросовісними позичальниками;

- запровадити сучасні онлайн-канали самообслуговування – web- та mobile-banking «Ощад 24/7»;

- наростити клієнтську базу до 5,5 млн. клієнтів;

- посісти перше місце на ринку за приростом активних платіжних карток та POS-терміналів у торгових мережах;

- створити систему Bank ID як основу майбутнього електронного врядування в Україні;

- спільно з американськими партнерами запровадити кредитну підтримку соціально орієнтованого мікро-, малого й середнього підприємництва під 5% річних, обсяг програми 100 млн. грн. [36]

Стратегічний план діяльності АТ «Ощадбанк» на 2015-2017 роки затверджено постановою правління банку від 13 лютого 2015 р. №96.

11 лютого 2016 року Кабінетом Міністрів України прийнято Засади стратегічного розвитку державного банківського сектору.

Засади передбачають:

- збереження 100% участі держави у капіталі банку до 2018 року;
- докорінний перегляд системи корпоративного управління шляхом впровадження кращих міжнародних стандартів і практик, що сприятиме як підвищенню ефективності управління в інтересах держави та платників податків, так і незалежності операційного управління від можливого політичного та адміністративного впливу;
- істотні зміни функціональної та фінансової моделей банку.

Стратегічна мета банку – це впровадження сучасних банківських технологій та продуктів як основи підвищення операційної ефективності та забезпечення зваженого і стійкого зростання у довгостроковій перспективі.

Банк не є учасником фонду гарантування вкладів фізичних осіб, оскільки усі вклади фізичних осіб в банку гарантовано державою.

Станом на 31 грудня 2017 та 2016 років 100% акцій банку належали державі. На цей же час банк мав 4042 і 4 559 територіально відокремлених відділень на території України, відповідно. Кількість персоналу банку станом на 31 грудня 2017 та 2016 років становила 30 775 та 30 893 чоловік, відповідно.

За результатами стрес-тестування банк підготував та узгодив з Урядом та НБУ програму капіталізації до кінця 2018 року. Держава, яка є власником банку, демонструє готовність до надання підтримки у вигляді додаткових внесків до капіталу банку та вже фактично зробила такі внески у сумі 4,96 мільярдів гривень у 2017 році та 8,86 мільярдів гривень у першому кварталі 2018 року. Відповідно, станом на 31 грудня 2017 року банк дотримувався вимог НБУ до капіталу та програми капіталізації. [36]

Розглянемо загальні фінансові показники банку для більш детального аналізу, динаміку активів наведено у таблиці 2.18

Таблиця 2.18

Динаміка активів АТ "Ощадбанк" за 2015-2017 рр., у тис. грн.

Показники	Рік			Відхилення 2017 р. від 2015 р.	
	2015	2016	2017	абсолютне, тис. грн.	відносне, %
Активи, усього	124 541 757	159 133 011	210 607 214	+86 065 457	+69,11
у т.ч. кредити, надані клієнтам	70 236 315	65 462 189	65 946 584	-4 289 731	-6,11
основні засоби та нематеріальні активи	3 374 366	3 945 327	6 535 809	+3 161 443	+93,69

Джерело: розроблено автором на основі [36]

За даними таблиці можемо зробити висновок, що існує тенденція збільшення загального обсягу активів. Але банк на кінець 2017 року загалом має виданих кредитів менше, ніж у 2015 році. У свою чергу основні засоби та нематеріальні активи зросли майже вдвічі.

Розглянемо які фінансові результати має АТ "Ощадбанк" останні роки, наведено у таблиці 2.19

Таблиця 2.19

Фінансові результати АТ "Ощадбанк" за 2015-2017 рр., у тис. грн.

Показники	Рік			Відхилення 2017 р. від 2015 р.	
	2015	2016	2017	абсолютне, тис. грн.	відносне, %
Процентні доходи	13 697 251	18 390 444	19 488 683	+5 791 432	+42,28
Процентні витрати	(8 387 280)	(12 499 913)	(13 608 785)	-5 221 505	+62,26
Чистий процентний дохід (збиток) після вирахування резерву під знецінення кредиту	(4 352 389)	(9 844 383)	2 677 146	+7 029 535	-161,51
Комісійні доходи	1 589 980	2 131 468	2 912 483	+1 322 503	+83,18
Комісійні витрати	(330 217)	(497 312)	(787 641)	-457 424	+138,52
Чистий прибуток (збиток)	(10 015 568)	(12 273 078)	464 085	+10 479 653	-104,63

Джерело: розроблено автором на основі [36]

За даними таблиці можемо зробити висновок, що АТ "Ощадбанк" уперше за останні 3 роки закінчили рік з прибутком, що є позитивним результатом. На заваді прибуткового результату великою мірою мали вплив саме формування резервної бази.

Розглянемо зобов'язання та власний капітал банку у динаміці останніх трьох років, наведено у таблиці 2.20

Таблиця 2.20

Зобов'язання та ВК АТ "Ощадбанк" за 2015-2017 рр., у тис. грн.

Показники	Рік			Відхилення 2017 р. від 2015 р.	
	2015	2016	2017	абсолютне, тис. грн.	відносне, %
Кошти банків	22 176 386	16 557 088	4 639 317	-17 537 069	-79,08
Рахунки клієнтів	56 265 913	94 269 726	145 586 238	+89 320 325	158,75
Кредити, що отримані від міжнародних та інших фінансових організацій	19 339 635	29 498 132	33 418 838	+14 079 203	72,80
Інші запозичені кошти	5 451 113	7 200 519	7 039 869	+1 588 756	29,15
Інші зобов'язання	438 433	1 731 009	1 001 614	+563 181	128,45
Субординований борг	1 656 729	2 536 133	2 807 088	+1 150 359	69,44
Всього зобов'язань	105 328 209	151 792 607	194 867 027	+89 538 818	85,01
Всього ВК	19 213 548	7 340 404	15 740 187	-3 473 361	-18,08
Пасиви, усього	124 541 757	159 133 011	210 607 214	+86 065 457	69,11

Джерело: розроблено автором на основі [36]

За даними таблиці можемо зробити висновок, що за період 2015-2017 рр. власний капітал банку зменшився до 15 740 187 тис. грн. Що стосується зобов'язань та пасивів усього, то спостерігається тенденція збільшення обсягу з кожним роком. Найбільшу долю займають саме залучені кошти, обсяг рахунків клієнтів за даний період збільшився у 2,5 рази та на кінець 2017 року склав 145 586 238 тис. грн.

Структура капіталу банку представлена акціонерним капіталом, резервами і непокритим збитком, інформація про які наведено у таблиці 2.21

Таблиця 2.21

Структура ВК АТ "Ощадбанк" за 2015-2017 рр., у тис. грн.

Показник	Акціонерний капітал	Резерв переоцінки будівель	Резерв переоцінки інвестицій	Непокритий збиток	Всього капітал
Станом на 31.12.2015, усього	30 153 460	1 237 084	(1 241 604)	(10 935 392)	19 213 548
Збиток за рік	-	-	-	(12 273 078)	(12 273 078)
Інший сукупний дохід(збиток) за рік з врахуванням ПП	-	(41 633)	441 567	-	399 934
Всього сукупного доходу(збитку) за рік	-	(41 633)	441 567	(12 273 078)	(11 873 144)
Вибуття резерву переоцінки будівель	-	(2 199)	-	2 199	-
Станом на 31.12.2016, усього	30 153 460	1 193 252	(800 037)	(23 206 271)	7 340 404
Прибуток за рік	-	-	-	464 085	464 085
Інший сукупний дохід(збиток) за рік з врахуванням ПП	-	811 723	1 376 788	-	2 188 511
Всього сукупного доходу(збитку) за рік	-	811 723	1 376 788	464 085	2 652 596
Внески акціонерів сплачені та незареєстровані	4 955 520	-	-	-	4 955 520
Ефект від первинного визнання ОВДП	-	-	-	791 667	791 667
Вибуття резерву переоцінки будівель	-	(183 977)	-	183 977	-
Станом на 31.12.2017, усього	35 108 980	1 820 998	576 751	(21 766 542)	15 740 187

Джерело: розроблено автором на основі [36]

За даними таблиці можемо зробити висновок, що загальний обсяг власного капіталу за даний період суттєво зменшився, провиною цьому були великі збитки на кінець 2016 року та на кінець 2017 року можемо спостерігати покращення стану, але

ще не повернення на попередній рівень. Банк закінчив рік з прибутком, також були внески до акціонерного капіталу, сума ВК склала 15 740 187 тис. грн.

На основі рекомендацій правління банку проводить коригування структури капіталу шляхом додаткового випуску акцій, залучення додаткових кредитних коштів або виплати по діючим кредитам. Дані про акції наведені у таблиці 2.22

Таблиця 2.22

Акціонерний капітал АТ "Ощадбанк" за 2015-2017 рр., у тис. грн.

	Кількість акцій, шт.	Номінальна вартість, тис.грн.	Скоригована сума, тис.грн.
31 грудня 2015 р.	25 777	29 901 320	30 153 460
31 грудня 2016 р.	25 777	29 901 320	30 153 460
Додаткова емісія акцій	4 272	4 955 520	4 955 520
31 грудня 2017 р.	30 049	34 856 840	35 108 980

Джерело: розроблено автором на основі [36]

27 січня 2017 року Уряд України прийняв рішення про збільшення акціонерного капіталу банку шляхом здійснення емісії 4 272 нових акцій із номінальною вартістю однієї нової акції 1 160 000 гривень. Оплата нових акцій банку була здійснена державними борговими цінними паперами – облігаціями внутрішньої державної позики з індексованою вартістю спеціальної емісії номінальною вартістю 4 955 520 тисяч гривень.

Станом на 31 грудня 2017 року номінальна вартість однієї акції становила 1 160 000 гривень. Усі акції відносяться до одного класу та мають право на один голос. Правління банку регулярно переглядає структуру капіталу. У процесі такого перегляду правління банку аналізує вартість капіталу та ризики, пов'язані з кожним класом капіталу.

Найбільшу частку в сумі капіталу банку становить статутний капітал. Показник статутного капіталу – один з основних показників розвитку банку. Ефективність використання статутного капіталу та його значення в діяльності комерційного банку визначається за допомогою таких показників:

- розмір прибутку на одну акцію;

- розмір прибутку на 1 грн статутного капіталу;
- питома вага статутного капіталу в загальній сумі капіталу;
- питома вага статутного капіталу у валюті балансу.

Розрахуємо дані показники, розмір прибутку на одну акцію АТ "Ощадбанк" відображено у таблиці 2.23

Таблиця 2.23

Прибуток(збиток) на акцію АТ "Ощадбанк" за 2015-2017 рр.

Показники	Рік, що закінчився 31 грудня 2015 року	Рік, що закінчився 31 грудня 2016 року	Рік, що закінчився 31 грудня 2017 року	Відхилення 2017 р. від 2015 р.	
				абсолютне	відносне, %
Чистий прибуток(збиток) за рік, тис. грн.	(10 015 568)	(12 273 078)	464 085	+10 479 653	-104,63
Середньозважена кількість звичайних акцій, шт.	16 518	25 777	29 722	+13 204	+79,94
Прибуток(збиток) на акцію, грн.	(606 343)	(476 125)	15 614	+621 957	-102,58

Джерело: розроблено автором на основі [36]

За даними бачимо, що тільки у 2017 році банк закінчив рік з прибутком і прибуток на одну акцію склав 15 614 грн.

Розмір прибутку на 1 грн статутного капіталу:

- 2015 р.: $-10\,015\,568 / 30\,153\,460 = -0,33$ грн.;
- 2016 р.: $-12\,273\,078 / 30\,153\,460 = -0,41$ грн.;
- 2017 р.: $464\,085 / 35\,108\,980 = 0,01$ грн.

Цей коефіцієнт визначає ефективність використання коштів власників та доцільність їх вкладання до банку, за розрахунками можемо зробити висновок, що кошти держави використовуються не ефективно та статутний капітал банку не є рентабельним.

Питома вага статутного капіталу в загальній сумі капіталу:

- 2015 р.: $30\,153\,460 / 19\,213\,548 * 100\% = 157\%$;
- 2016 р.: $30\,153\,460 / 7\,340\,404 * 100\% = 411\%$;
- 2017 р.: $35\,108\,980 / 15\,740\,187 * 100\% = 223\%$.

Можемо зробити висновок, що банк повною мірою залежить від акціонера в особі держави. Мінімальне значення цього показника — 15%, максимальне — 50%. Обсяги статутного капіталу увесь період перевищували величину власного капіталу, що є негативною тенденцією та свідчить про те, що не відбувається потрібного нарощування капіталу. Вкладені кошти використовуються не ефективно, в першу чергу підтримують життєздатність банку.

Питома вага статутного капіталу у валюті балансу:

$$- 2015 \text{ р.: } 30\,153\,460 / 124\,541\,757 * 100 = 24,21\%;$$

$$- 2016 \text{ р.: } 30\,153\,460 / 159\,133\,011 * 100 = 18,95\%;$$

$$- 2017 \text{ р.: } 35\,108\,980 / 210\,607\,214 * 100 = 16,67\%.$$

За даними розрахунками можемо зробити висновок, що є тенденція до зменшення частки статутного капіталу у валюті балансу, хоча відсоток є вагомим.

Спочатку для оцінювання достатності власного капіталу банку використаємо коефіцієнт стабільності (K_c):

$$K_c = \frac{BK}{ЗК} \times 100\% , \quad (2.1)$$

де BK - власний капітал;

ЗК - залучені кошти.

$$- 2015 \text{ р.: } K_c = 19\,213\,548 / 78\,442\,299 * 100\% = 24,49\%;$$

$$- 2016 \text{ р.: } K_c = 7\,340\,404 / 110\,826\,814 * 100\% = 6,62\%;$$

$$- 2017 \text{ р.: } K_c = 15\,740\,187 / 150\,225\,555 * 100\% = 10,48\%.$$

Даний коефіцієнт має оптимальне значення не менше 5%, за розрахунками можемо зробити висновок, що за останні 2 роки показник стабільності зменшився, але не опускався нижче норми.

Визначимо рівень капіталу в структурі загальних пасивів:

$$- 2015 \text{ р.: } 19\,213\,548 / 124\,541\,757 = 0,15;$$

$$- 2016 \text{ р.: } 7\,340\,404 / 159\,133\,011 = 0,05;$$

$$- 2017 \text{ р.: } 15\,740\,187 / 210\,607\,214 = 0,07.$$

Рекомендовані значення знаходяться у межах 0,15 - 0,20, тобто можемо зробити висновок, що показник останні 2 роки нижче норми.

Наступним розрахуємо коефіцієнт фінансового ризику, також має назву фінансового важеля(Кфв):

$$Кфв = \frac{ЗК}{ВК}, \quad (2.2)$$

- 2015 р.: Кфв = 78 442 299/19 213 548 = 4,1;
- 2016 р.: Кфв = 110 826 814/7 340 404 = 15,1;
- 2017 р.: Кфв = 150 225 555/15 740 187 = 9,55.

Рекомендовані значення знаходяться у межах 1 - 20, що говорить о допустимому показнику у останні три роки. Спостерігається тенденція збільшення обсягу залучених коштів, для запобігання ризиків банкрутства потрібно стежити за капітальною базою банку та проводити активну діяльність, щодо накопичення капіталу.

Для аналізу ефективності управління власним капіталом розрахуємо співвідношення з наданими кредитами та зобов'язаннями, наведено у таблиці 2.24

Таблиця 2.24

Фінансові показники АТ"Ощадбанк" за 2015-2017 рр., тис. грн.

Показники	Рік			Відхилення 2017 р. від 2015 р.	
	2015	2016	2017	абсолютне	відносне, %
Власний капітал	19 213 548	7 340 404	15 740 187	-3 473 361	-18,08
Надані кредити	70 236 315	65 462 189	65 946 584	-4 289 731	-6,11
Співвідношення власного капіталу і кредитів, %	27,36	11,21	23,87	-3,49	-12,75
Зобов'язання	105 328 209	151 792 607	194 867 027	+89 538 818	+85,01
Співвідношення власного капіталу і зобов'язань, %	18,24	4,84	8,08	-10,16	-55,72

Джерело: розроблено автором на основі [36]

Впродовж 2015 – 2017 рр. співвідношення ВК і наданих кредитів зменшилась з 27,36% до 23,87%. Ця тенденція є негативною і свідчить про зменшення участі

банківського капіталу у формуванні кредитного портфеля. Співвідношення ВК і зобов'язань за період 2015 – 2017 рр. зменшилось з 18,24% до 8,08%. Тенденція означає, що банк швидшими темпами нарощує обсяги зобов'язань, ніж капіталу, а отже зростає залежність банків від залучених коштів. При цьому ризики, які можуть виникнути при залученні коштів на ринку, не покриватимуться ВК, який є гарантією банківських зобов'язань. За таких умов АТ "Ощадбанк" слід активізувати свою діяльність, щодо нарощення власної капітальної бази.

Банк здійснює моніторинг адекватності капіталу, окрім інших заходів, за допомогою коефіцієнтів, встановлених базельською угодою та коефіцієнтів, визначених НБУ у рамках нагляду за банком, наведено у таблиці 2.25

Таблиця 2.25

Нормативи капіталу АТ "Ощадбанк" за 2015-2017 рр.

Норматив	31 грудня 2015 року	31 грудня 2016 року	31 грудня 2017 року
РК(Н1), тис. грн.	19 844 290	9 740 471	18 153 376
Достатність РК(Н2), %	17,43	11,47	10,73
Достатності основного капіталу(Н3), %	17,93	4,49	9,58

Джерело: розроблено автором на основі [36]

Протягом 2015-2017 років банк дотримувався вимог Національного банку України щодо нормативів капіталу, як регулятивного капіталу(120млн. грн.), так і достатності (адекватності) регулятивного капіталу (Н2), значення якого на кінець дня 31 грудня 2017 року становило 10,73% при нормативному значенні не менше 10%. Відповідно до встановлених кількісних показників з метою забезпечення достатності капіталу банк виконує вимоги на протязі останніх років, які стосуються мінімальних сум співвідношення капіталу I рівня до активів(4%), зважених з урахуванням ризику.

Спостерігається тенденція зменшення показників у 2017 році порівняно з 2015 роком.

Ефективність використання власного капіталу характеризує коефіцієнт його рентабельності(ROE):

$$ROE = \frac{\text{ЧП}}{\text{ВК}} \times 100\%, \quad (2.3)$$

де ЧП - чистий прибуток.

- 2015 р.: $ROE = -10\,015\,568/19\,213\,548 * 100\% = -52,13\%$;

- 2016 р.: $ROE = -12\,273\,078/7\,340\,404 * 100\% = -167,2\%$;

- 2017 р.: $ROE = 464\,085/15\,740\,187 * 100\% = 2,95\%$.

За розрахунками можемо зробити висновок, що показник за 2015 та 2016 роки мав негативний рівень доходності за власними коштами, чому провиною є відсутність прибутку. Тільки у 2017 році банківський капітал має позитивний показник рентабельності, хоча і дуже малий. Але різниця між 2016 та 2017 роком складає 170,15%, що є вагомою зміною.

Також для аналізу ефективності банківської діяльності використовується показник рентабельності активів(ROA):

$$ROA = \frac{\text{ЧП}}{A} \times 100\%, \quad (2.4)$$

де А - активи, усього.

- 2015 р.: $ROA = -10\,015\,568/124\,541\,757 * 100\% = -8,04\%$;

- 2016 р.: $ROA = -12\,273\,078/159\,133\,011 * 100\% = -7,71\%$;

- 2017 р.: $ROA = 464\,085/210\,607\,214 * 100\% = 0,22\%$.

За даними розрахунками можемо зробити висновок, що знов таки за безприбуткові періоди показник був від'ємний. На кінець 2017 року рентабельність активів склала 0,22%, що є малим значенням.

Важливим для аналізу управління капіталом банку є мультиплікатор капіталу. Це показник максимальної здатності банку залучати депозити і видавати кредити в розрахунку на одну грошову одиницю свого капіталу, тобто мультиплікатор — це важіль управління банком структурою власного і залученого капіталу, за допомогою якого він повинен забезпечити потрібну структуру капіталу, тобто бажану збалансованість між капітальною базою (власним капіталом) і її

можливостями залучення додаткових фінансових ресурсів. Мультиплікатор капіталу (M_k) обчислюється за формулою:

$$M_k = \frac{A}{BK}, \quad (2.5)$$

- 2015 р.: $M_k = 124\,541\,757 / 19\,213\,548 = 6,48$ разів;
- 2016 р.: $M_k = 159\,133\,011 / 7\,340\,404 = 21,68$ раз;
- 2017 р.: $M_k = 210\,607\,214 / 15\,740\,187 = 13,38$ разів.

Отже, мультиплікатор капіталу є прямим показником фінансового важеля банку. Він показує, яку кількість гривні активів повинна забезпечувати кожна гривня власного капіталу і відповідно яка частка банківських ресурсів може бути сформована у формі боргових зобов'язань. Оскільки власний капітал повинен покривати збитки за активами банку, то чим вищий рівень мультиплікатора, тим вищий ступінь ризику банкрутства банку. Водночас чим вищий мультиплікатор, тим вищий потенціал банку для більш високих виплат своїм власникам.

Після розрахунку показників рентабельності капіталу, рентабельності активів та мультиплікатора капіталу можемо зробити висновок, що на кінець 2017 року управління капіталом є неефективним. Банк має мінімально рентабельний капітал, майже не рентабельні активи при достатньо ризикованому мультиплікатору капіталу, що не є оправданим. За даним мультиплікатором прибутковість капіталу повинна бути набагато вища, причиною відсутності бажаних показників є не прибуткові активи.

Загалом можемо зробити висновок, що АТ "Ощадбанк" за період 2015-2017 рр. зазнав істотних змін. Загальна сума активів зросла майже на 70%. Але обсяг виданих кредитів менше, ніж у 2015 році на 4 289 731 тис. грн. Банк уперше за останні 3 роки закінчив рік з прибутком, що є позитивним результатом. На заваді прибуткового результату великою мірою були саме формування резервів. За період 2015-2017 рр. власний капітал банку зменшився до 15 740 187 тис. грн. Що стосується зобов'язань та пасивів усього, то спостерігається тенденція збільшення обсягу з кожним роком. Найбільшу долю займають саме залучені кошти, обсяг

рахунків клієнтів за 2 роки збільшився у 2,5 рази та на кінець 2017 року склав 145 586 238 тис. грн.

Варто звернути увагу на зменшення участі банківського капіталу у формуванні кредитного портфеля та на той фактор, що банк швидшими темпами нарощує обсяги зобов'язань, ніж капіталу, а отже зростає залежність банку від залучених коштів. При цьому ризики, які можуть виникнути при залученні коштів на ринку, не покриватимуться власним капіталом, який є гарантією банківських зобов'язань.

На основі вищевикладеного можемо підсумувати, що АТ "Ощадбанк" здійснює управління капіталом з метою забезпечення продовження діяльності банку, а за для більшої прибутковості і стабільності слід приділити більшу увагу певним напрямкам управління капіталом. А саме потрібно активізувати свою діяльність щодо нарощення власної капітальної бази, оптимізувати співвідношення запозичених коштів і власного капіталу, та приділити увагу якості активам банку для підвищення їх рентабельності.

2.3. Аналіз управління капіталом ПАТ "Райффайзен Банк Аваль"

Акціонерний комерційний банк «Аваль» був зареєстрований 27 березня 1992 року Національним банком України як акціонерне товариство відкритого типу згідно із законодавством України. У квітні 1994 року банк був перереєстрований як Акціонерний Поштово-Пенсійний Банк «Аваль».

У 2006 році банк був перереєстрований як відкрите акціонерне товариство «Райффайзен Банк Аваль» та у 2009 році - у форму публічного акціонерного товариства у зв'язку зі змінами в українському законодавстві. Банк здійснює свою діяльність на підставі загальної банківської ліцензії №10 від 5 жовтня 2011 року (видана НБУ) та згідно з чинним законодавством, включаючи Закон України «Про

банки і банківську діяльність» та інші нормативні акти Національного банку України. [37]

Починаючи з 1999 року банк є учасником Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Фонд забезпечує покриття зобов'язань банку перед його вкладниками-фізичними особами на суму до 200 тис. грн. на кожного вкладника у випадку банкрутства або відкликання банківської ліцензії НБУ.

Станом на 31 грудня 2017 року банк має 5 філій та 496 безбалансових відділень по всій Україні.

Материнським банком та власником контрольного пакету акцій АТ «Райффайзен Банк Аваль» є «Райффайзен Банк Інтернаціональ АГ» (Raiffeisen Bank International AG), Австрія.

«Райффайзен-Ляндесбанкен-Холдінг ГмбХ», Австрія (Raiffeisen-Landesbanken-Holding GmbH) здійснює контроль прямого власника – материнського банку «Райффайзен Банк Інтернаціональ АГ», тобто «Райффайзен-Ляндесбанкен-Холдінг ГмбХ» є найвищою контролюючою стороною банку. [37]

Відповідно до угоди підписаної у листопаді 2016 року Європейський Банк Реконструкції та Розвитку став акціонером банку з часткою участі 30%.

Структура акціонерів банку, виходячи з кількості акцій, що знаходяться в обігу, за останні 3 роки, наведено у таблиці 2.26

Таблиця 2.26

Акціонери ПАТ "Райффайзен Банк Аваль", впродовж 2015-2017 рр., у %

Акціонери	Рік		
	2015	2016	2017
«Райффайзен Банк Інтернаціональ АГ»	96,44	68,28	68,27
ЄБРР	-	30	30
Інші юридичні особи	2,9	1,38	1,37
Фізичні особи	0,66	0,34	0,36
Всього	100	100	100

Джерело: розроблено автором на основі [37]

Станом на 31 грудня 2017 року персонал банку, що обіймає ключові керівні посади, контролював 24 000 акцій банку.

Середня кількість працівників АТ "Райффайзен Банк Аваль" станом на 31 грудня 2017 року – 10764 осіб.

Система оплати праці банку побудована з використанням найкращих міжнародних практик та орієнтована на врахування тенденцій та змін ринку оплати праці в конкурентному середовищі. У 2017 році фонд оплати праці штатних працівників склав 1 188 797 487,31 грн., що на 163 493 112,91 грн. більше, ніж у 2016 році. Фонд оплати праці усіх працівників дорівнював 1 198 235 487,31 грн., що на 159 761 500,49 грн. більше, ніж у попередньому році.

Політика управління персоналом АТ "Райффайзен Банк Аваль", як і у попередні роки, спрямована на забезпечення необхідної кваліфікації працівників усіх рівнів для належного виконання ними функціональних обов'язків. [37]

Важливим реалізованим проектом 2017 року є розробка та впровадження місії, візії та цінностей банку.

Місія: "Ми – надійний та відповідальний банк, що наполегливо та професійно працює задля зростання добробуту наших клієнтів, співробітників та суспільства."

Цінності:

- відповідальність;
- цілісність;
- бездоганна якість;
- спільне створення вартості;
- робимо, що обіцяємо.

Візія: "Ми – європейський універсальний банк. Наш пріоритет – бездоганна якість послуг. Ми прагнемо зміцнити наші конкурентні переваги шляхом втілення інновацій, пошуку та використання нових можливостей." [37]

Райффайзен Банк Аваль надає своїм корпоративним клієнтам максимально повний перелік банківських послуг, починаючи з різних програм та продуктів фінансування розвитку бізнесу, розміщення тимчасово вільних коштів,

обслуговування корпоративних карток та зарплатних карткових проектів, інкасації і закінчуючи високотехнологічними сучасними банківськими послугами з управління грошовими потоками системних підприємств. Унікальний багаторічний досвід роботи банку на українському ринку в поєднанні з можливістю вивчати та впроваджувати кращу міжнародну практику групи Райффайзен зумовили появу та розвиток саме таких послуг, які відповідають сучасним потребам як українських компаній, так і транснаціональних корпорацій.

Райффайзен Банк Аваль приймає вклади від фізичних, юридичних осіб та бюджетних установ, надає кредити, здійснює платіжне обслуговування в Україні та переказ коштів за кордон, здійснює операції з обміну іноземних валют, розрахунково-касового обслуговування та надає інші банківські послуги своїм клієнтам. [37]

На перспективу розглядаються велика кількість планів на розвиток. Зміцнення позицій на банківському ринку України. Надання якісних та високопрофесійних банківських послуг за всіма бізнес напрямками. Розвиток сегментів бізнесу за критеріями прибутковості зваженої за ризиком. Органічне зростання роздрібного та корпоративного бізнесу, відсутність концентрації на одному з бізнесів. Забезпечення необхідного рівня ресурсної бази – активна робота з існуючими та новими клієнтами, фокус на залученні довгострокових ресурсів. Розвиток сервісної моделі та інвестування у впровадження нових банківських послуг, зокрема в сфері електронних технологій. Збереження та підвищення ефективності операційної діяльності. Оптимізація структури управління бізнесом. Розвиток Інформаційних технологій орієнтований на підтримання надійної інфраструктури, з метою забезпечення запланованого зростання бізнесу за всіма напрямками та подальше впровадження програмного портфеля інформаційних технологій з метою зменшення зусиль та витрат на обслуговування. [37]

Основними джерелами ресурсів банку є кошти, залучені від клієнтів, банків та фінансових установ. Протягом звітного року обсяг ресурсної бази збільшився на 2,7 млрд. грн. за рахунок зростання коштів, залучених від клієнтів, та станом на 31 грудня 2017 року становив 45 млрд.грн.

Структура ресурсної бази має такий розподіл:

- кошти, отримані від банків, становлять 1,4%;
- кошти, отримані від клієнтів, становлять 98.6%.

В 2017 році порівняно до попереднього року відбулись наступні зміни середньої вартості ресурсів, отриманих від клієнтів банку:

- вартість коштів, отриманих від приватних клієнтів знизилась на 1.1 п.п;
- вартість коштів, отриманих від клієнтів малого та середнього бізнесу змінилась несуттєво протягом року;

- середня вартість коштів отриманих від корпоративних клієнтів знизилась на 0,5 п.п., що відбулося за рахунок зміни продуктової структури залучених ресурсів. На звітну дату постачальників ресурсів банку, які займають 10% від обсягу постачання немає. [37]

Розглянемо загальні фінансові показники ПАТ "Райффайзен Банк Аваль" за період 2015-2017 рр. для більш детального аналізу. Динаміку активів наведено у таблиці 2.27

Таблиця 2.27

Динаміка активів ПАТ "Райффайзен Банк Аваль" за 2015-2017 рр., у тис. грн.

Показники	Рік			Відхилення 2017 р. від 2015 р.	
	2015	2016	2017	абсолютне, тис. грн.	відносне, %
Активи, усього	47 351 493	53 573 225	57 364 637	+10 013 144	+21,15
у т.ч. кредити, надані клієнтам	30 869 587	26 372 838	27 923 626	-2 945 961	-9,54
заборгованість кредитних установ	-	6 386 059	10 168 968	+10 168 968	-
основні засоби	2 060 034	2 137 287	1 972 930	-87 104	-4,23
нематеріальні активи	452 271	429 603	387 256	-65 015	-14,38

Джерело: розроблено автором на основі [37]

За даними у таблиці можемо зробити висновок, що за останні роки суттєво збільшився обсяг активів, більше ніж на 20%, спостерігається тенденція збільшення. Банк на кінець 2017 року загалом має виданих кредитів менше, ніж у 2015 році. Але

останні 2 роки банк активно почав давати гроші кредитним установам. У свою чергу обсяг ОЗ та НА зменшився.

Розглянемо які фінансові результати має ПАТ " Райффайзен Банк Аваль " останні роки, наведено у таблиці 2.28

Таблиця 2.28

**Фінансові результати ПАТ "Райффайзен Банк Аваль"
за 2015-2017 рр., у тис. грн.**

Показники	Рік			Відхилення 2017 р. від 2015 р.	
	2015	2016	2017	абсолютне, тис. грн.	відносне, %
Процентні доходи	5 925 437	6 489 813	6 711 726	+786 289	+13,27
Процентні витрати	(1 755 956)	(2 388 536)	(1 871 733)	-115 777	+6,59
Чистий процентний дохід (збиток) після формування резервів	(4 150 802)	(1 037 802)	4 868 508	+9 019 310	-217,29
Комісійні доходи	1 951 400	2 389 397	2 934 552	+983 152	+50,38
Комісійні витрати	(486 822)	(673 294)	(1 037 828)	-551 006	+113,18
Чистий прибуток (збиток)	(4 245 822)	(1 833 266)	3 717 425	+7 963 247	-187,55

Джерело: розроблено автором на основі [37]

За даними таблиці можемо зробити висновок, що банк уперше за останні 3 роки закінчили рік з прибутком, що є позитивним результатом. На заваді прибуткового результату великою мірою було формування резервів.

Розглянемо зобов'язання та власний капітал банку у динаміці останніх трьох років, наведено у таблиці 2.29

Таблиця 2.29

Зобов'язання та ВК ПАТ "Райффайзен Банк Аваль" за 2015-2017 рр., у тис. грн.

Показники	Рік			Відхилення 2017 р. від 2015 р.	
	2015	2016	2017	абсолютне, тис. грн.	відносне, %
1	2	3	4	5	6
Заборгованість перед кредитними установами	8 476 126	5 634 999	3 295 105	-5 181 021	-61,12
Заборгованість перед клієнтами	29 678 995	39 879 899	44 103 262	+14 424 267	+48,60

Продовж. табл. 2.29

1	2	3	4	5	6
Субординований борг	4 727 360	2 101 210	-	- 4 727 360	-
Резерви	48 211	25 872	53 418	+5 207	+10,80
Інші зобов'язання	564 215	609 055	892 168	+327 953	+58,13
Всього зобов'язань	43 497 001	48 253 336	48 343 962	+4 846 961	+11,14
Всього ВК	3 943 480	5 460 497	9 196 738	+5 253 258	+133,21
Пасиви, усього	47 351 693	53 573 225	57 364 637	+10 012 944	+21,15

Джерело: розроблено автором на основі [37]

За даними таблиці можемо зробити висновок, що за період 2015-2017 рр. ВК банку збільшився на 5 253 258 тис. грн. Що стосується зобов'язань та пасивів усього, то також спостерігається тенденція збільшення обсягу з кожним роком. Сума депозитів все більша, але заборгованість перед кредитними установами менше.

Структуру власного капіталу банку наведено у таблиці 2.30

Таблиця 2.30

Структура ВК ПАТ "Райффайзен Банк Аваль" за 2015-2017 рр., у тис. грн.

Показник	Статутний капітал	Додатково сплачений капітал	Резерви переоцінки	Резервні та інші фонди	Нерозподілений прибуток (збиток)	Всього капіталу
1	2	3	4	5	6	7
Станом на 31.12.2015, усього	3 002 775	3 033 375	894 446	318 739	(3 305 855)	3 943 480
Збиток за рік	-	-	146 987	-	(1 781 446)	(1 634 459)
Амортизація резерву переоцінки	-	-	(22 387)	-	22 387	-
Перенесення резерву переоцінки при вибутті будівель	-	-	(5 776)	-	5 766	-
Перенесення податкового ефекту від переоцінки та зменшення корисності будівель	-	-	(13 718)	-	13 718	-
Збільшення АК	3 151 741	-	-	-	-	3 151 741
Витрати, пов'язані із збільшенням АК	-	(265)	-	-	-	(265)
Станом на 31.12.2016, усього	6 154 516	3 033 110	999 552	318 739	(5 045 420)	5 460 497
Дохід за рік	-	-	(16 626)	-	3 752 880	3 736 254
Амортизація резерву переоцінки	-	-	(24 672)	-	24 672	-

Продовж. табл. 2.30

1	2	3	4	5	6	7
Перенесення резерву переоцінки	-	-	(18 644)	-	18 644	-
Перенесення податкового ефекту від переоцінки та зменшення корисності будівель	-	-	(2 445)	-	2 445	-
Витрати, пов'язані із збільшенням АК		(13)	-	-	-	(13)
Станом на 31.12.2017, усього	6 154 516	3 033 097	937 165	318 739	(1 246 779)	9 196 738

Джерело: розроблено автором на основі [37]

За даними таблиці можемо зробити висновок, що загальний обсяг власного капіталу за даний період суттєво збільшився, це було зроблено за рахунок збільшення статутного у 2016 році та нерозподіленому прибутку за результатами діяльності у 2017 році. Додатково сплачений капітал включає суму коштів, отриманих банком як перевищення суми коштів, отриманих від продажу простих акцій над їх номіналом.

На основі рекомендацій правління банку провело коригування структури капіталу шляхом додаткового випуску акцій, дані наведені у таблиці 2.31

Таблиця 2.31

Акціонерний капітал ПАТ "Райффайзен Банк Аваль" за 2015-2017 рр.

	Кількість повністю оплачених акцій, тис.		Номінальна вартість, тис. грн.		Скоригована вартість, тис.грн.
	Прості	Привілейовані	Прості	Привілейовані	
31 грудня 2015 р.	29 977 750	50 000	2 997 775	5 000	3 002 775
Емісія акцій	31 517 413	-	3 151 741	-	3 151 741
31 грудня 2016 р.	61 495 163	50 000	6 149 516	5 000	6 154 516
31 грудня 2017 р.	61 495 163	50 000	6 149 516	5 000	6 154 516

Джерело: розроблено автором на основі [37]

Станом на 31 грудня 2015 року випущений та зареєстрований статутний капітал банку складався з 29 977 749 080 простих акцій та 50 000 000 привілейованих акцій, номінальною вартістю 0,10 грн. кожна. У грудні 2016 року

було проведено додаткове розміщення 31 517 413 500 простих акцій банку існуючою номінальною вартістю 0,10 грн. Станом на 31 грудня 2016 року усі розміщені акції були повністю оплачені, але окремі реєстраційні процедури ще не було завершено. У лютому 2017 року збільшення статутного капіталу банку було зареєстровано національною комісією з цінних паперів та фондового ринку України.

Всі прості акції дають однакові права голосу, а також рівні права на отримання дивідендів та повернення капіталу. Привілейовані акції не надають право голосу і гарантують отримання фіксованих дивідендів у розмірі 0,014 грн. на одну акцію.

Найбільшу частку в сумі капіталу банку становить статутний капітал. Показник статутного капіталу – один з основних показників розвитку банку. Ефективність використання статутного капіталу та його значення в діяльності комерційного банку визначається за допомогою таких показників:

- розмір прибутку на одну акцію;
- розмір прибутку на 1 грн статутного капіталу;
- питома вага статутного капіталу в загальній сумі капіталу;
- питома вага статутного капіталу у валюті балансу.

Розрахуємо дані показники, розмір прибутку на одну акцію ПАТ "Райффайзен Банк Аваль" відображено у таблиці 2.32

Таблиця 2.32

Прибуток на акцію ПАТ "Райффайзен Банк Аваль" за 2015-2017 рр.

Показники	31 грудня 2015 року	31 грудня 2016 року	31 грудня 2017 року	Відхилення 2017 р. від 2015 р.	
				абсолютне	відносне, %
Прибуток/(збиток), що відноситься до простих акцій, тис. грн.	-4 188 850	-1 781 446	3 752 180	+7 941 030	-189,58
Прибуток, що відноситься до привілейованих акцій, тис. грн.	-	-	700	+700	-
Середньозважена кількість простих акцій в обігу, тис. шт.	29 977 749	32 309 174	61 495 163	+31 517 414	+105,14
Чистий та скоригований прибуток/(збиток) на одну просту акцію, грн.	-0,1397	(0,0,552)	0,061	+0,201	-143,66

Джерело: розроблено автором на основі [37]

За даними бачимо, що тільки у 2017 році банк закінчив рік з прибутком і прибуток на одну акцію склав 0,061 грн.

Розмір прибутку на 1 грн статутного капіталу:

- 2015 р.: $-4\,245\,822/3\,002\,775 = -1,41$ грн.;

- 2016 р.: $-1\,833\,266/6\,154\,516 = -0,3$ грн.;

- 2017 р.: $3\,717\,425/6\,154\,516 = 0,6$ грн.

Цей коефіцієнт визначає ефективність використання коштів власників та доцільність їх вкладання до банку, за розрахунками можемо зробити висновок, що кошти акціонерів на кінець 2017 року працюють ефективно та статутний капітал банку став рентабельним, після виходу банку з неприбуткової діяльності у 2015-2016 роки.

Питома вага статутного капіталу в загальній сумі капіталу:

- 2015 р.: $3\,002\,775/3\,943\,480 * 100\% = 76,15\%$;

- 2016 р.: $6\,154\,516/5\,460\,497 * 100\% = 112,71\%$;

- 2017 р.: $6\,154\,516/9\,196\,738 * 100\% = 66,92\%$.

Можемо зробити висновок, що банк має залежність від акціонерів. Мінімальне значення цього показника — 15%, максимальне — 50%. Обсяги статутного капіталу у 2016 році перевищували величину власного капіталу, що є негативним фактором та свідчить про те, що не відбувалось потрібного нарощування капіталу. На кінець 2017 року становище змінилося, банк наростив капітальну базу, але цього замало для оптимального показника.

Питома вага статутного капіталу у валюті балансу:

- 2015 р.: $3\,002\,775/47\,351\,693 * 100 = 6,34\%$;

- 2016 р.: $6\,154\,516/53\,573\,225 * 100 = 11,49\%$;

- 2017 р.: $6\,154\,516/57\,364\,637 * 100 = 10,73\%$.

За даними розрахунками можемо зробити висновок, що з 2016 року відбулись мінімальні зміни частки статутного капіталу у валюті балансу.

Спочатку для оцінювання достатності власного капіталу банку розрахуємо коефіцієнт стабільності за формулою 2.1:

- 2015 р.: $K_c = 3\,943\,480/38\,155\,121 * 100\% = 10,34\%$;

- 2016 р.: $K_c = 5\,460\,497 / 45\,514\,898 * 100\% = 12\%$;
- 2017 р.: $K_c = 9\,196\,738 / 47\,398\,367 * 100\% = 19,4\%$.

Даний коефіцієнт має оптимальне значення не менше 5%, за розрахунками можемо зробити висновок, що останні 3 роки показник стабільності має позитивне значення та взагалі спостерігається тенденція збільшення.

Визначимо рівень капіталу в структурі загальних пасивів:

- 2015 р.: $3\,943\,480 / 47\,351\,693 = 0,08$;
- 2016 р.: $5\,460\,497 / 53\,573\,225 = 0,1$;
- 2017 р.: $9\,196\,738 / 57\,364\,637 = 0,16$.

Рекомендовані значення знаходяться у межах 0,15 - 0,20, тобто можемо зробити висновок, що спостерігається тенденція до збільшення частки капіталу та вже на кінець 2017 року показник відповідає нормативному значенню.

Наступним розрахуємо коефіцієнт фінансового ризику за формулою 2.2, також має назву фінансового важеля:

- 2015 р.: $K_{фв} = 38\,155\,121 / 3\,943\,480 = 9,68$;
- 2016 р.: $K_{фв} = 45\,514\,898 / 5\,460\,497 = 8,34$;
- 2017 р.: $K_{фв} = 47\,398\,367 / 9\,196\,738 = 5,15$.

Рекомендовані значення знаходяться у межах 1 - 20, що говорить о позитивному показнику у останні три роки. Спостерігається тенденція збільшення як обсягу залучених коштів, так і власного капіталу, але з кожним роком ризику все менше.

Для аналізу використання та ефективності управління власним капіталом розрахуємо співвідношення з наданими кредитами та зобов'язаннями, відображено у таблиці 2.33

Таблиця 2.33

Фінансові показники ПАТ "Райффайзен Банк Аваль" за 2015-2017 рр., тис. грн.

Показники	Рік			Відхилення 2017 р. від 2015 р.	
	2015	2016	2017	абсолютне	відносне, %
1	2	3	4	5	6
Власний капітал	3 943 480	5 460 497	9 196 738	+5 253 258	+133,21
Надані кредити	30 869 587	32 758 897	38 092 594	+7 223 007	+23,40

Продовж. табл. 2.33

1	2	3	4	5	6
Співвідношення власного капіталу і кредитів, %	12,77	16,67	24,14	+11,37	+88,99
Зобов'язання	43 497 001	48 253 336	48 343 962	+4 846 961	+11,14
Співвідношення власного капіталу і зобов'язань, %	9,07	11,32	19,02	+9,95	+109,83

Джерело: розроблено автором на основі [37]

Впродовж 2015 – 2017 рр. співвідношення ВК і наданих кредитів збільшилося з 12,77% до 24,87%. Ця тенденція є позитивною і свідчить про збільшення участі банківського капіталу у формуванні кредитного портфеля. Співвідношення ВК і зобов'язань за період 2015 – 2017 рр. збільшилось з 9,07% до 19,02%. Тенденція означає, що банк швидшими темпами нарощує обсяги капіталу, ніж зобов'язань, а отже зменшується залежність банку від залучених коштів. При цьому ризики, які можуть виникнути при залученні коштів на ринку, більшою мірою можуть бути покриті за рахунок власного капіталу, який є гарантією банківських зобов'язань.

Банк здійснює моніторинг адекватності капіталу, окрім інших заходів, за допомогою коефіцієнтів, встановлених базельською угодою та коефіцієнтів, визначених НБУ у рамках нагляду за банком, наведено у таблиці 2.34

Таблиця 2.34

Нормативи капіталу ПАТ "Райффайзен Банк Аваль" за 2015-2017 рр.

Норматив	31 грудня 2015 року	31 грудня 2016 року	31 грудня 2017 року
РК(Н1), тис. грн.	6 081 858	7 870 757	9 634 759
Достатності(адекватності) РК(Н2), %	13,05	18,91	26,82
Достатності основного капіталу(Н3), %	7,85	11,42	21,62

Джерело: розроблено автором на основі [37]

Протягом 2015-2017 років банк дотримувався вимог Національного банку України щодо нормативів капіталу, як регулятивного капіталу(120млн. грн.), так і достатності (адекватності) регулятивного капіталу (Н2), значення якого на кінець

дня 31 грудня 2017 року становило 26,82% при нормативному значенні не менше 10%. Відповідно до встановлених кількісних показників з метою забезпечення достатності капіталу банк виконує вимоги на протязі останніх років, які стосуються мінімальних сум співвідношення капіталу I рівня до активів(7%), зважених з урахуванням ризику.

Спостерігається позитивна тенденція збільшення нормативних показників у 2017 році порівняно з 2015 роком.

Ефективність використання власного капіталу характеризує коефіцієнт його рентабельності, розраховуємо за формулою 2.3:

$$\text{- 2015 р.: ROE} = -4\,245\,822 / 3\,943\,480 * 100\% = -107,67\%;$$

$$\text{- 2016 р.: ROE} = -1\,833\,266 / 5\,460\,497 * 100\% = -33,57\%;$$

$$\text{- 2017 р.: ROE} = 3\,717\,425 / 9\,196\,738 * 100\% = 40,42\%.$$

За розрахунками можемо зробити висновок, що показник за 2015 та 2016 роки мав негативний рівень доходності за власними коштами, чому провиною є відсутність прибутку. Тільки у 2017 році банківський капітал має позитивний показник рентабельності, що є істотним результатом. Різниця між 2016 та 2017 роком складає 73,99%, що є вагомою зміною.

Також для аналізу ефективності банківської діяльності використовується показник рентабельності активів, розраховуємо за формулою 2.4:

$$\text{- 2015 р.: ROA} = -4\,245\,822 / 47\,351\,493 * 100\% = -8,96\%;$$

$$\text{- 2016 р.: ROA} = -1\,833\,266 / 53\,573\,225 * 100\% = -3,42\%;$$

$$\text{- 2017 р.: ROA} = 3\,717\,425 / 57\,364\,637 * 100\% = 6,48\%.$$

За даними розрахунками можемо зробити висновок, що знов таки за безприбуткові періоди показник був від'ємний. На кінець 2017 року рентабельність активів склала 6,48%, що є великим значенням.

Важливим для аналізу управління капіталом банку є мультиплікатор капіталу. Це важіль управління банком структурою власного і залученого капіталу, за допомогою якого він повинен забезпечити потрібну структуру капіталу, тобто бажану збалансованість між капітальною базою (власним капіталом) і її можливостями залучення додаткових фінансових ресурсів.

Розрахуємо мультиплікатор капіталу банку за формулою 2.5:

- 2015 р.: $M_k = 47\,351\,493 / 3\,943\,480 = 12$ разів;
- 2016 р.: $M_k = 53\,573\,225 / 5\,460\,497 = 9,8$ разів;
- 2017 р.: $M_k = 57\,364\,637 / 9\,196\,738 = 6,24$ разів.

Отже, мультиплікатор капіталу є прямим показником фінансового важеля банку. Оскільки власний капітал повинен покривати збитки за активами банку, то чим вищий рівень мультиплікатора, тим вищий ступінь ризику банкрутства банку. Водночас чим вищий мультиплікатор, тим вищий потенціал банку для більш високих виплат своїм власникам.

Після розрахунку показників рентабельності капіталу, рентабельності активів та мультиплікатора капіталу можемо зробити висновок, що на кінець 2017 року управління капіталом є ефективним. Банк має високий показник рентабельності капіталу, рентабельні активи при невеликій ризикованості мультиплікатору капіталу, що в свою чергу має тенденцію к зменшенню. За даним мультиплікатором прибутковість капіталу показує дуже високий показник, завдяки в свою чергу і прибутковим активам.

Загалом можемо зробити висновок, що ПАТ "Райффайзен Банк Аваль" за період 2015-2017 рр. зазнав істотних змін. Загальна сума активів зросла на 21,15%. Обсяг кредитного портфелю збільшився майже на 20%. Банк уперше за останні 3 роки закінчив рік з прибутком, що є позитивним результатом. На заваді прибуткового результату великою мірою були саме формування резервів. За період 2015-2017 рр. власний капітал банку збільшився до 9 196 738 тис. грн. Що стосується пасивів усього, то спостерігається тенденція збільшення обсягу з кожним роком. Зобов'язань за останній рік додалось менше ніж на 1%. Найбільшу долю пасивів займають саме залучені кошти, обсяг рахунків клієнтів за 2 роки збільшився на 48,6% та на кінець 2017 року склав 44 103 262 тис. грн.

У діяльності спостерігаються позитивні тенденції, а саме:

- збільшення участі банківського капіталу у формуванні кредитного портфелю;

- банк швидшими темпами нарощує обсяги капіталу, ніж зобов'язань, а отже зменшується залежність банку від залучених коштів.

При цьому ризики, які можуть виникнути при залученні коштів на ринку, більшою мірою можуть бути покриті за рахунок власного капіталу, який є гарантією банківських зобов'язань.

На основі вищевикладеного можемо підсумувати, що основною ціллю управління капіталом банку ПАТ "Райффайзен Банк Аваль" є забезпечення дотримання зовнішніх вимог стосовно капіталу та утримання високих кредитних рейтингів і належних нормативів капіталу, необхідних для провадження діяльності та максимізації акціонерної вартості. Для подальшого збереження високих показників нормативів та ще більш прибуткової діяльності потрібно продовжити нарощення власної капітальної бази та збільшувати обсяг активів з урахуванням їх якості, для підтримки високого рівня рентабельності.

2.4. Аналіз управління капіталом ПАТ "ПУМБ"

Перший український міжнародний банк - це великий і надійний приватний банк, який прагне бути фінансовим радником і помічником, як для приватних осіб, так і для корпоративних клієнтів, передбачати їх очікування і потреби, а також пропонує ефективні рішення.

ПАТ «ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК» було засновано 20 листопада 1991 року. Банк розпочав свою діяльність у квітні 1992 року. Банківська установа надає повний спектр банківських послуг, включаючи залучення депозитів та надання кредитів, інвестування в цінні папери, платіжне обслуговування в Україні та переказ коштів за кордон, операції з обміну валют, випуск та процесінг платіжних карток. [38]

ПАТ "ПУМБ" є учасником фонду гарантування вкладів фізичних осіб з 2 вересня 1999 року.

Станом на 31 грудня 2017 року акціонерами банку є:

- «СКМ ФІНАНС» володіє 92,2% акціонерного капіталу;
- SCM HOLDINGS LIMITED (Кіпр) володіє 7,7% акціонерного капіталу;
- фізична особа володіє 0,1% акціонерного капіталу.

На кінець 2017 року затверджений та зареєстрований акціонерний капітал банку складається з 14 323 880 простих акцій номінальною вартістю 230 гривень за акцію. Усі акції мають рівні права при голосуванні. Найбільша частина належить ТОВ "СКМ ФІНАНС" у кількості 13 212 819 шт. Станом на 31 грудня 2017 року всі акції були повністю оплачені та зареєстровані.

Середньооблікова чисельність штатних працівників ПАТ «ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК» за 2017 рік становить 4426 особи. Загальний фонд оплати праці за 2017 рік, в порівнянні з 2016 роком збільшився на 34,2%.

В ПАТ "ПУМБ" реалізується система розвитку керівників програмою управлінської наступності та комплексною програмою розвитку управлінських навичок. Програма управлінської наступності призначена для:

- мінімізації операційних кадрових ризиків, пов'язаних з можливою втратою ключових співробітників на ключових позиціях банку;
- забезпечення банку спеціально підготовленими професійними та ефективними співробітниками для оперативного забезпечення безперервності функціонування бізнесу;
- забезпечення банку підготовленими кандидатами з внутрішнього кадрового резерву для закриття не менше 80% вакансій на ключових посадах. [38]

ПАТ «ПУМБ» завершив 2017 рік з чистим прибутком 367 млн.грн. при цьому суттєво скоротивши резерви. Чисті активи банку станом на 31.12.2017 року склали 44 553 млн. грн., що на 18,4% більше показника попереднього року. Зобов'язання банку збільшились на 19,2% і склали 40 504 млн. грн.. на 31.12.2017 р. Операційний дохід до резервів в 2017 році склав 3 627 млн. грн.. За підсумками роботи банку в 2017 році чистий процентний дохід склав 2 132 млн.грн. та чистий комісійний дохід – 981 млн.грн. Власний капітал банку збільшився на 10%

досягнувши 4 млрд.грн. ПАТ «ПУМБ» виконав вимоги НБУ по докапіталізації, а також у 2017 році провів дострокове повернення стабілізаційного кредиту, наданого НБУ для підтримання ліквідності банку.

В 2015 році ПУМБ став правонаступником усіх прав та зобов'язань АТ "Банк Ренесанс Капітал" (ТМ «Банк Ренесанс Кредит») по відношенню до його клієнтів, партнерів, контрагентів. Передаточний акт всіх прав та обов'язків був затверджений 14 березня 2015 року рішенням загального зборів акціонерів ПАТ «ПУМБ» та рішенням акціонера АТ «Банк Ренесанс Капітал». 19 липня 2016 року проведена державна реєстрація припинення АТ «БАНК РЕНЕСАНС КАПІТАЛ» в результаті його реорганізації шляхом приєднання до ПАТ «ПУМБ» та державна реєстрація статуту ПАТ «ПУМБ» в новій редакції, в зв'язку зі зміною правонаступництва ПАТ «ПУМБ» всіх прав та зобов'язань АТ «БАНК РЕНЕСАНС КАПІТАЛ». ПУМБ як банк-агент ФГВФО здійснив виплати клієнтам неплатоспроможних банків «Фідобанк», «Інтеграл-Банк», «Хрещатик», «Фінанси та кредит», «Михайлівський» на суму 1,8 млрд. грн. [38]

Розглянемо загальні фінансові показники ПАТ "ПУМБ" за період 2015-2017 рр. для більш детального аналізу. Динаміку активів наведено у таблиці 2.35

Таблиця 2.35

Динаміка активів ПАТ "ПУМБ" за 2015-2017 рр., у тис. грн.

Показники	Рік			Відхилення 2017 р. від 2015 р.	
	2015	2016	2017	абсолютне, тис. грн.	відносне, %
Активи, усього	37 431 279	37 644 091	44 552 608	+7 121 329	+19,03
у т.ч. кредити, надані клієнтам	28 355 608	26 287 616	24 755 755	-3 599 853	-12,70
заборгованість кредитних установ	2 484 584	4 283 476	5 561 964	+3 077 380	+123,86
основні засоби	1 365 946	1 209 023	1 213 395	-152 551	-11,17
нематеріальні активи	172 085	243 299	287 578	+115 493	+67,11

Джерело: розроблено автором на основі [38]

За даними у таблиці можемо зробити висновок, що за останні роки суттєво збільшився обсяг активів, майже на 20% та склав 44 552 608 тис. грн., спостерігається тенденція збільшення. Банк на кінець 2017 року загалом має виданих кредитів менше, ніж у 2015 році з різницею у 3 599 853 тис. грн. Але останні 2 роки банк більш активно почав давати гроші кредитним установам, на кінець 2017 року сума збільшилась більше ніж у 2 рази. У свою чергу обсяг основних засобів зменшився, а нематеріальних активів збільшився.

Розглянемо які фінансові результати має ПАТ "ПУМБ" останні роки, наведено у таблиці 2.36

Таблиця 2.36

Фінансові результати ПАТ "ПУМБ" за 2015-2017 рр., у тис. грн.

Показники	Рік			Відхилення 2017 р. від 2015 р.	
	2015	2016	2017	абсолютне, тис. грн.	відносне, %
Процентні доходи	4 988 555	5 247 732	5 045 757	+57 202	+1,15
Процентні витрати	(2 643 865)	(3 101 233)	(2 913 481)	-269 616	+10,20
Чистий процентний дохід (збиток) після формування резервів	(517 829)	(2 674 709)	789 750	+1 307 579	-252,51
Комісійні доходи	1 114 199	1 222 954	1 329 330	+215 131	+19,31
Комісійні витрати	(280 084)	(313 665)	(348 397)	-68 313	+24,39
Чистий прибуток (збиток)	(135 806)	(1 752 470)	367 011	+502 817	-370,25

Джерело: розроблено автором на основі [38]

За даними таблиці можемо зробити висновок, що ПАТ "ПУМБ" уперше за останні 3 роки закінчили рік з прибутком, що є позитивним результатом. На заваді прибуткового результату великою мірою вплинуло саме формування резервів.

Розглянемо зобов'язання та власний капітал банку у динаміці останніх трьох років, наведено у таблиці 2.37

Таблиця 2.37

Зобов'язання та власний капітал ПАТ "ПУМБ" за 2015-2017 рр., у тис. грн.

Показники	Рік			Відхилення 2017 р. від 2015 р.	
	2015	2016	2017	абсолютне, тис. грн.	відносне, %
1	2	3	4	5	6
Заборгованість перед НБУ	1 190 046	485 426	-	-1 190 046	-

Продовж. табл. 2.37

1	2	3	4	5	6
Заборгованість перед іншими банками	244 119	224 827	1 147 889	+903 770	+370,22
Кошти клієнтів	26 272 519	27 584 757	33 185 516	+6 912 997	+26,31
Випущені єврооблігації	3 272 979	4 722 461	4 290 540	+1 017 561	+31,09
Інші позикові кошти	25 725	26 289	18 995	-6 730	-26,16
Інші зобов'язання	295 679	441 508	679 252	+383 573	+129,73
Субординований борг	492 285	492 174	490 750	-1 535	-0,31
Всього зобов'язань	31 899 637	33 977 442	40 504 313	+8 604 676	+26,97
Всього ВК	5 531 642	3 666 649	4 048 295	-1 483 347	-26,82
Пасиви, усього	37 431 279	37 644 091	44 552 608	+7 121 329	+19,03

Джерело: розроблено автором на основі [38]

За даними таблиці можемо зробити висновок, що за період 2015-2017 рр. власний капітал банку зменшився до 4 048 295 тис. грн. Що стосується зобов'язань та пасивів усього, то спостерігається тенденція збільшення обсягу з кожним роком. Найбільшу долю займають саме залучені кошти, обсяг рахунків клієнтів за 2 роки збільшився на 26,31% та на кінець 2017 року склав 33 185 516 тис. грн.

Банк управляє структурою капіталу та відповідно коректує її з огляду на зміни в економічних умовах та показника ризику його діяльності. Структуру власного капіталу банку наведено у таблиці 2.38

Таблиця 2.38

Структура ВК ПАТ "ПУМБ" за 2015-2017 рр., у тис. грн.

Показник	Акціонерний капітал	Емісійний дохід	Резерви разом	Нерозподілений прибуток (збиток)	Всього капітал
1	2	3	4	5	6
Станом на 31.12.2015, усього	3 427 350	56 798	694 327	1 353 167	5 531 642
Збиток за рік	-	-	-	(1 752 470)	(1 752 470)
Інший сукупний дохід(збиток) за рік	-	-	(112 523)	-	(112 523)
Всього сукупного доходу(збитку) за рік	-	-	(112 523)	(1 752 470)	(1 864 993)
Перенесення суми впливу застосування МСБО(ІАS) 29	(132 858)	44 862	-	87 996	-
Перенесення резерву об'єднання	-	-	(34 266)	34 266	-
Розподіл до резервного фонду	-	-	1 475 430	(1 475 430)	-

Продовж. табл. 2.38

1	2	3	4	5	6
Перенесення резерву переоцінки основних засобів	-	-	(11 478)	11 478	-
Станом на 31.12.2016, усього	3 294 492	101 660	2 011 490	(1 740 993)	3 666 649
Чистий прибуток за рік	-	-	-	367 011	367 011
Інший сукупний дохід за рік	-	-	14 635	-	14 635
Всього сукупний прибуток за рік	-	-	14 635	367 011	381 646
Перенесення резерву переоцінки основних засобів	-	-	(10 674)	10 674	-
Станом на 31.12.2017, усього	3 294 492	101 660	2 015 451	(1 363 308)	4 048 295

Джерело: розроблено автором на основі [38]

За даними таблиці можемо зробити висновок, що загальний обсяг власного капіталу за даний період суттєво зменшився, провиною цьому були збитки на кінець 2016 та 2017 років. Але вже на кінець 2017 року можемо спостерігати покращення стану, порівняно з минулим роком, але ще не повернення на попередній рівень. Акціонерний капітал банку за останній рік не зазнав змін, а резервів стало не суттєво більше.

Найбільшу частку в сумі капіталу банку становить статутний капітал. Показник статутного капіталу – один з основних показників розвитку банку. Ефективність використання статутного капіталу та його значення в діяльності комерційного банку визначається за допомогою таких показників:

- розмір прибутку на одну акцію;
- розмір прибутку на 1 грн статутного капіталу;
- питома вага статутного капіталу в загальній сумі капіталу;
- питома вага статутного капіталу у валюті балансу.

Базисний прибуток на акцію розраховується шляхом ділення чистого прибутку або збитку за рік на середньозважену кількість звичайних акцій, що були в обігу протягом року не враховуючи акцій, викуплених у акціонерів. Банк не має

конвертованих привілейованих акцій, таким чином, розбавлений прибуток на акцію буде дорівнювати базисному прибутку на акцію.

Розрахуємо дані показники, розмір прибутку на одну акцію ПАТ "ПУМБ" відображено у таблиці 2.39

Таблиця 2.39

Прибуток(збиток) на акцію ПАТ "ПУМБ" за 2015-2017 рр.

Показники	Рік, що закінчився 31 грудня 2015 року	Рік, що закінчився 31 грудня 2016 року	Рік, що закінчився 31 грудня 2017 року	Відхилення 2017 р. від 2015 р.	
				абсолютне, тис. грн.	відносне, %
Чистий прибуток(збиток) за рік, тис. грн.	(135 806)	(1 752 470)	367 011	+502 817	-370,25
Середньозважена кількість звичайних акцій в обігу, шт.	14 323 880	14 323 880	14 323 880	-	-
Прибуток(збиток) на акцію, грн.	(9,48)	(122,35)	25,62	+35	-370,25

Джерело: розроблено автором на основі [38]

За даними бачимо, що тільки у 2017 році банк закінчив рік з прибутком і прибуток на одну акцію склав 25,62 грн.

Розмір прибутку на 1 грн статутного капіталу:

- 2015 р.: $-135\,806 / 3\,427\,350 = -0,04$ грн.;

- 2016 р.: $-1\,752\,470 / 3\,294\,492 = -0,53$ грн.;

- 2017 р.: $367\,011 / 3\,294\,492 = 0,11$ грн.

Цей коефіцієнт визначає ефективність використання коштів власників та доцільність їх вкладання до банку, за розрахунками можемо зробити висновок, що кошти держави використовуються не ефективно та статутний капітал банку майже не є рентабельним.

Питома вага статутного капіталу в загальній сумі капіталу:

- 2015 р.: $3\,427\,350 / 5\,531\,642 * 100\% = 61,96\%$;

- 2016 р.: $3\,294\,492 / 3\,666\,649 * 100\% = 89,85\%$;

- 2017 р.: $3\,294\,492 / 4\,048\,295 * 100\% = 81,38\%$.

Можемо зробити висновок, що банк повною мірою залежить від акціонерів. Мінімальне значення цього показника — 15%, максимальне — 50%. Обсяги статутного капіталу увесь період складають більшу частину власного капіталу, що є негативною тенденцією та свідчить про те, що не відбувається потрібного нарощування капіталу. Вкладені кошти використовуються не ефективно, в першу чергу підтримують життєздатність банку.

Питома вага статутного капіталу у валюті балансу:

$$- 2015 \text{ р.: } 3\,427\,350 / 37\,431\,279 * 100 = 9,16\%;$$

$$- 2016 \text{ р.: } 3\,294\,492 / 37\,644\,091 * 100 = 8,75\%;$$

$$- 2017 \text{ р.: } 3\,294\,492 / 44\,552\,608 * 100 = 7,39\%.$$

За даними розрахунками можемо зробити висновок, що є тенденція до зменшення частки статутного капіталу у валюті балансу.

Спочатку для оцінювання достатності власного капіталу банку використаємо коефіцієнт стабільності, розрахуємо за формулою 2.1:

$$- 2015 \text{ р.: } K_c = 5\,531\,642 / 26\,272\,519 * 100\% = 21,05\%;$$

$$- 2016 \text{ р.: } K_c = 3\,666\,649 / 27\,584\,757 * 100\% = 13,29\%;$$

$$- 2017 \text{ р.: } K_c = 4\,048\,295 / 33\,185\,516 * 100\% = 12,2\%.$$

Даний коефіцієнт має оптимальне значення не менше 5%, за розрахунками можемо зробити висновок, що за останні 2 роки показник стабільності зменшився, але не опускався нижче норми.

Визначимо рівень капіталу в структурі загальних пасивів:

$$- 2015 \text{ р.: } 5\,531\,642 / 37\,431\,279 = 0,15;$$

$$- 2016 \text{ р.: } 3\,666\,649 / 37\,644\,091 = 0,1;$$

$$- 2017 \text{ р.: } 4\,048\,295 / 44\,552\,608 = 0,09.$$

Рекомендовані значення знаходяться у межах 0,15 - 0,20, тобто можемо зробити висновок, що показник останні 2 роки нижче норми.

Наступним розрахуємо коефіцієнт фінансового ризику за формулою 2.2, також має назву фінансового важеля:

$$- 2015 \text{ р.: } K_{фв} = 26\,272\,519 / 5\,531\,642 = 4,75;$$

$$- 2016 \text{ р.: } K_{фв} = 27\,584\,757 / 3\,666\,649 = 7,52;$$

- 2017 р.: $Kфв = 33\ 185\ 516/4\ 048\ 295 = 8,2$.

Рекомендовані значення знаходяться у межах 1 - 20, що говорить о допустимому показнику у останні три роки. Спостерігається тенденція збільшення обсягу залучених коштів, для запобігання ризиків банкрутства потрібно стежити за капітальною базою банку та проводити активну діяльність, щодо накопичення капіталу.

Для аналізу використання та ефективності управління власним капіталом розрахуємо співвідношення з наданими кредитами та зобов'язаннями, відображено у таблиці 2.40

Таблиця 2.40

Фінансові показники АТ"ПУМБ" за 2015-2017 рр., тис. грн.

Показники	Рік			Відхилення 2017 р. від 2015 р.	
	2015	2016	2017	абсолютне	відносне, %
Власний капітал	5 531 642	3 666 649	4 048 295	-1 483 347	-26,82
Надані кредити	30 840 192	30 571 092	30 317 719	-522 473	-1,69
Співвідношення власного капіталу і кредитів, %	17,94	11,99	13,35	-4,58	-25,55
Зобов'язання	31 899 637	33 977 442	40 504 313	+8 604 676	+26,97
Співвідношення власного капіталу і зобов'язань, %	17,34	10,79	9,99	-7,35	-42,36

Джерело: розроблено автором на основі [38]

Впродовж 2015 – 2017 рр. співвідношення ВК і наданих кредитів зменшилась з 17,94% до 13,35%. Ця тенденція є негативною і свідчить про зменшення участі банківського капіталу у формуванні кредитного портфеля.

Співвідношення ВК і зобов'язань за період 2015 – 2017 рр. зменшилось з 17,34% до 9,99%. Тенденція означає, що банк швидшими темпами нарощує обсяги зобов'язань, ніж капіталу, а отже зростає залежність банків від залучених коштів. При цьому ризики, які можуть виникнути при залученні коштів на ринку, не покриватимуться власним капіталом, який є гарантією банківських зобов'язань.

За таких умов ПАТ "ПУМБ" слід активізувати свою діяльність, щодо нарощення власної капітальної бази.

Банківська установа підтримує і активно управляє капіталом для покриття ризиків, притаманних банківській діяльності. Банк здійснює моніторинг адекватності капіталу, окрім інших заходів, за допомогою коефіцієнтів, встановлених базельською угодою та коефіцієнтів, визначених національним банком України у рамках нагляду за банком, нормативні показники відображені у таблиці 2.41

Таблиця 2.41

Нормативи капіталу ПАТ "ПУМБ" за 2015-2017 рр.

Норматив	31 грудня 2015 року	31 грудня 2016 року	31 грудня 2017 року
РК(Н1), тис грн.	5 001 950	3 790 521	4 083 249
Достатність(адекватність) РК(Н2), %	15,13	11,29	12,82
Достатності основного капіталу(Н3), %	10,84	7,66	6,4

Джерело: розроблено автором на основі [38]

Протягом 2015-2017 років банк дотримувався вимог Національного банку України щодо нормативів капіталу, як регулятивного капіталу(120 млн. грн.), так і достатності (адекватності) регулятивного капіталу (Н2), значення якого на кінець дня 31 грудня 2017 року становило 12,82% при нормативному значенні не менше 10%. Відповідно до встановлених кількісних показників з метою забезпечення достатності капіталу банк виконує вимоги на протязі останніх років, які стосуються мінімальних сум співвідношення капіталу I рівня до активів(4%), зважених з урахуванням ризику.

Спостерігається тенденція зменшення показників у 2017 році порівняно з 2015 роком.

Ефективність використання власного капіталу характеризує коефіцієнт його рентабельності, розраховуємо за формулою 2.3:

$$\text{- 2015 р.: ROE} = -135\,806 / 5\,531\,642 * 100\% = -2,46\%;$$

$$\text{- 2016 р.: ROE} = -1\,752\,470 / 3\,666\,649 * 100\% = -47,8\%;$$

- 2017 р.: $ROE = 367\,011 / 4\,048\,295 * 100\% = 9,07\%$.

За розрахунками можемо зробити висновок, що показник за 2015 та 2016 роки мав негативний рівень доходності за власними коштами, чому провиною є відсутність прибутку. Тільки у 2017 році банківський капітал має позитивний показник рентабельності. Різниця між 2016 та 2017 роком складає 56,87%, що є вагомою зміною.

Також для аналізу ефективності банківської діяльності використовується показник рентабельності активів, розрахуємо за формулою 2.4:

- 2015 р.: $ROA = -135\,806 / 37\,431\,279 * 100\% = -0,36\%$;

- 2016 р.: $ROA = -1\,752\,470 / 37\,644\,091 * 100\% = -4,66\%$;

- 2017 р.: $ROA = 367\,011 / 44\,552\,608 * 100\% = 0,82\%$.

За даними розрахунками можемо зробити висновок, що знов таки за безприбуткові періоди показник був від'ємний. На кінець 2017 року рентабельність активів склала 0,82%, що є малим значенням.

Важливим для аналізу управління капіталом банку є мультиплікатор капіталу. Це важіль управління банком структурою власного і залученого капіталу, за допомогою якого він повинен забезпечити потрібну структуру капіталу, тобто бажану збалансованість між капітальною базою (власним капіталом) і її можливостями залучення додаткових фінансових ресурсів.

Розрахуємо мультиплікатор капіталу банку за формулою 2.5:

- 2015 р.: $M_k = 37\,431\,279 / 5\,531\,642 = 6,77$ разів;

- 2016 р.: $M_k = 37\,644\,091 / 3\,666\,649 = 10,27$ раз;

- 2017 р.: $M_k = 44\,552\,608 / 4\,048\,295 = 11,01$ разів.

Отже, мультиплікатор капіталу є прямим показником фінансового важеля банку. Оскільки власний капітал повинен покривати збитки за активами банку, то чим вищий рівень мультиплікатора, тим вищий ступінь ризику банкрутства банку. Водночас чим вищий мультиплікатор, тим вищий потенціал банку для більш високих виплат своїм власникам.

Після розрахунку показників рентабельності капіталу, рентабельності активів та мультиплікатора капіталу можемо зробити висновок, що на кінець 2017 року

управління капіталом ПАТ "ПУМБ" є недоліки. Банк має мінімально рентабельний капітал, майже не рентабельні активи при достатньо ризикованому мультиплікатору капіталу, що не є оправданим. За даним мультиплікатором прибутковість капіталу повинна бути набагато вища, причиною відсутності бажаних показників є не прибуткові активи.

Загалом можемо зробити висновок, що ПАТ "ПУМБ" за період 2015-2017 рр. зазнав істотних змін. Загальна сума активів зросла майже на 19,03%. Але обсяг виданих кредитів менше, ніж у 2015 році на -522 473 тис. грн. Банк уперше за останні 3 роки закінчив рік з прибутком, що є позитивним результатом. На заваді прибуткового результату також були формування резервів. За період 2015-2017 рр. власний капітал банку зменшився до 4 048 295 тис. грн. Що стосується зобов'язань та пасивів усього, то спостерігається тенденція збільшення обсягу з кожним роком. Найбільшу долю займають саме залучені кошти, обсяг рахунків клієнтів за 2 роки збільшився на 26,31% та на кінець 2017 року склав 33 185 516 тис. грн.

Варто звернути увагу на зменшення участі банківського капіталу у формуванні кредитного портфеля та на той фактор, що банк швидшими темпами нарощує обсяги зобов'язань, ніж капіталу, а отже зростає залежність банку від залучених коштів. При цьому ризики, які можуть виникнути при залученні коштів на ринку, не покриватимуться власним капіталом, який є гарантією банківських зобов'язань.

На основі вищевикладеного можемо підсумувати, що для ПАТ "ПУМБ" першочерговими цілями управління капіталом банку є забезпечення дотримання банком зовнішніх вимог до капіталу і належних показників капіталу з метою підтримки свого бізнесу та максимального збільшення біржової вартості акцій. Щоб досягти більшої прибутковості слід приділити увагу якості активам банку, для підвищення їх рентабельності потрібно активізувати свою діяльність щодо нарощення власної капітальної бази, що у свою чергу мінімізує ризики та зробить стан стабільнішим.

2.5. Порівняння ефективності управління капіталом представників різних банківських груп

Оснoву результативної роботи банку складає його фінансова стійкість, яка залежить від капіталу банку. Фінансова стійкість банку, зачіпаючи усі аспекти його діяльності і отримані результати, між тим, має особливості відмінні від фінансової стійкості підприємства, обумовлені специфікою діяльності банку та призначенням його капіталу.

Це особливо актуально у розрізі того, що на даному етапі вітчизняна економіка наражається на небезпеку недотримання нормативного розміру власного капіталу банками через неефективну політику управління ним, що може спричинити поглиблення недовіри клієнтів.

У зв'язку з цим підсилюється увага до ефективного формування власного капіталу банків, процесів забезпечення його ефективного розподілу та функціонування.

Дослідження структурної будови власного капіталу банківських установ окремих груп банків виявило неоднакову їхню роль у формуванні сукупного власного капіталу та його складових.

Проаналізувавши управління капіталом банків України. Було обрано по одному банку з кожної групи банківського сектору, вже на основі нових критеріїв виділяють наступні 3 групи:

- банки з державною часткою;
- банки іноземних банківських груп;
- банки з приватним капіталом.

У процесі проведеного загального аналізу капіталу банківського сектору України, було розглянуто усіх представників груп та для детального аналізу узято банківські установи з найбільшим обсягом власного капіталу, а саме:

- АТ "Ощадбанк";
- ПАТ "Райффайзен Банк Аваль";

- ПАТ"ПУМБ".

Публічне акціонерне товариство „Державний ощадний банк України” – один з найбільших фінансових інститутів української держави. Станом на 31 грудня 2016 року 100% акцій банку належали державі. Більша частина активів АТ "Ощадбанк" – кредити великого корпоративного бізнесу. Значна частина кредитних рішень була політично вмотивованою. Концентрація такого ризику з внутрішніми та зовнішніми факторами впливу згенерувала сплеск проблемної заборгованості та збитки.

ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» материнським банком та власником контрольного пакету акцій якого є австрійський «Райффайзен Банк Інтернаціональ АГ». Багаторічний досвід роботи банку на українському ринку в поєднанні з можливістю вивчати та впроваджувати кращу міжнародну практику групи Райффайзен зумовлює великі можливості. Принципами управління є: розвиток сегментів бізнесу за критеріями прибутковості зваженої за ризиком; органічне зростання роздрібною та корпоративного бізнесу, відсутність концентрації на одному з бізнесів; забезпечення необхідного рівня ресурсної бази – активна робота з існуючими та новими клієнтами, фокус на залученні довгострокових ресурсів.

Перший український міжнародний банк - це великий і надійний приватний банк, який прагне бути фінансовим радником і помічником, як для приватних осіб, так і для корпоративних клієнтів, передбачати їх очікування і потреби, а також пропонує ефективні рішення.

Порівняємо фінансові показники банків, наведено у таблиці 2.42

Таблиця 2.42

**Фінансові показники АТ"Ощадбанк", ПАТ "Райффайзен Банк Аваль"
та ПАТ "ПУМБ"**

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Відхилення 2017 р. від 2015 р.	
				абсолютне	відносне,%
1	2	3	4	5	6
АТ "Ощадбанк"					
Статутний капітал, тис. грн.	30 153 460	30 153 460	35 108 980	+4 955 520	+16,43
Власний капітал, тис. грн.	19 213 548	7 340 404	15 740 187	-3 473 361	-18,08
Питома вага СК в сумі капіталу,%	157	411	223	+66	+42,04
Зобов'язання, тис. грн.	105 328 209	151 792 607	194 867 027	+89 538 818	+85,01

Продовж. табл. 2.42

1	2	3	4	5	6
Пасиви, тис. грн.	124 541 757	159 133 011	210 607 214	+86 065 457	+69,11
Рівень капіталу в структурі пасивів	0,15	0,05	0,07	-0,08	-53,33
Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	(10 015 568)	(12 273 078)	464 085	+10 479 653	-104,63
ПАТ "Райффайзен Банк Аваль"					
Статутний капітал, тис. грн.	3 002 775	6 154 516	6 154 516	+3 151 741	+104,96
Власний капітал, тис. грн.	3 943 480	5 460 497	9 196 738	+5 253 258	+133,21
Питома вага СК в сумі капіталу, %	76,15	112,71	66,92	-9,23	-12,12
Зобов'язання, тис. грн.	43 497 001	48 253 336	48 343 962	+4 846 961	+11,14
Пасиви, тис. грн.	47 351 693	53 573 225	57 364 637	+10 012 944	+21,15
Рівень капіталу в структурі пасивів	0,08	0,1	0,16	+0,08	+100,00
Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	(4 245 822)	(1 833 266)	3 717 425	+7 963 247	-187,55
ПАТ "ПУМБ"					
Статутний капітал, тис. грн.	3 427 350	3 294 492	3 294 492	-132 858	-3,88
Власний капітал, тис. грн.	5 531 642	3 666 649	4 048 295	-1 483 347	-26,82
Питома вага СК в сумі капіталу, %	61,96	89,85	81,38	+19,42	+31,34
Зобов'язання, тис. грн.	31 899 637	33 977 442	40 504 313	+8 604 676	+26,97
Пасиви, тис. грн.	37 431 279	37 644 091	44 552 608	+7 121 329	+19,03
Рівень капіталу в структурі пасивів	0,15	0,1	0,09	-0,06	-40,00
Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	(135 806)	(1 752 470)	367 011	+502 817	-370,25

Джерело: розроблено автором на основі [36,37,38]

За даними таблиці можемо зробити висновок, що за період 2015-2017 рр. власний капітал державного та приватного банку зменшився, що стосується іноземної установи, то спостерігається вагома тенденція збільшення обсягу ВК. При тому, що АТ "Ощадбанк" та ПАТ "Райффайзен Банк Аваль" збільшили суму статутного капіталу, ПАТ "ПУМБ" навпаки зазнало зменшення коштів акціонерів.

Кожен банк збільшив обсяг своїх зобов'язань та пасивів, найбільші зміни припали на АТ "Ощадбанк". Рекомендовані значення рівня капіталу в структурі пасивів знаходяться у межах 0,15 - 0,20, тобто можемо зробити висновок, що на кінець 2017 року тільки ПАТ "Райффайзен Банк Аваль" має показник у нормі. Інші установи мали відповідне значення лише на кінець 2015 року.

Фінансові результати банків на кінець 2015-2016 рр. були від'ємними більшою мірою через формування резервів, але усі змогли завершити 2017 рік з прибутком, найкращий результат показав ПАТ "Райффайзен Банк Аваль".

Дивлячись на питома вагу статутного капіталу в загальній сумі капіталу слід зазначити, що АТ"Ощадбанк" повною мірою залежить від акціонера в особі держави. Обсяги статутного капіталу увесь період перевищували величину власного капіталу, що є негативною тенденцією та свідчить про те, що не відбувається потрібного нарощування капіталу. Вкладені кошти використовуються не ефективно, в першу чергу підтримують життєздатність банку. На кінець 2017 року показники інших банківських установ є також більшими ніж рекомендаційні значення(15-50%), меншою мірою, але все таки залежать від акціонерів.

Проаналізуємо фінансові коефіцієнти банків, наведено у таблиці 2.43

Таблиця 2.43

**Фінансові коефіцієнти АТ"Ощадбанк", ПАТ "Райффайзен Банк Аваль"
та ПАТ "ПУМБ"**

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Відхилення 2017 р. від 2015 р.	
				абсолютне	відносне,%
АТ "Ощадбанк"					
Коефіцієнт стабільності(Кс),%	24,49	6,62	10,48	-14,01	-57,21
Коефіцієнт ризику (Кфв)	4,1	15,1	9,55	+5,45	+132,93
Співвідношення ВК і кредитів, %	27,36	11,21	23,87	-3,49	-12,76
Співвідношення ВК і зобов'язань, %	18,24	4,84	8,08	-10,16	-55,70
ПАТ "Райффайзен Банк Аваль"					
Коефіцієнт стабільності(Кс),%	10,34	12	19,4	+9,06	+87,62
Коефіцієнт ризику (Кфв)	9,68	8,34	5,15	-4,53	-46,80
Співвідношення ВК і кредитів, %	12,77	16,67	24,14	+11,37	+89,04
Співвідношення ВК і зобов'язань, %	9,07	11,32	19,02	+9,95	+109,70
ПАТ "ПУМБ"					
Коефіцієнт стабільності(Кс),%	21,05	13,29	12,2	-8,85	-42,04
Коефіцієнт ризику (Кфв)	4,75	7,52	8,2	+3,45	+72,63
Співвідношення ВК і кредитів, %	17,94	11,99	13,35	-4,59	-25,59
Співвідношення ВК і зобов'язань, %	17,34	10,79	9,99	-7,35	-42,39

Джерело: розроблено автором на основі [36,37,38]

За даними таблиці можемо зробити висновок, що коефіцієнт стабільності усіх заданих банківських установ має оптимальне значення (не менше 5%). У АТ "Ощадбанк" та ПАТ "ПУМБ" за останні 2 роки показник стабільності зменшився, але не опускався нижче норми. У свою чергу ПАТ "Райффайзен Банк Аваль" з кожним роком має все більший показник, що є позитивною тенденцією.

Коефіцієнт фінансового ризику має рекомендоване значення у межах 1-20, що говорить о допустимому показнику у останні три роки для кожного банку.

Впродовж 2015 – 2017 рр. співвідношення ВК і наданих кредитів АТ "Ощадбанк" та ПАТ "ПУМБ" зменшилась, ця тенденція є негативною і свідчить про зменшення участі банківського капіталу у формуванні кредитного портфеля. Зворотна тенденція спостерігається у ПАТ "Райффайзен Банк Аваль".

Співвідношення ВК і зобов'язань за ті ж самі роки зменшилось у державного та приватного банку. Тенденція означає, що банк швидшими темпами нарощує обсяги зобов'язань, ніж капіталу, а отже зростає залежність банків від залучених коштів. При цьому ризики, які можуть виникнути при залученні коштів на ринку, не покриватимуться ВК, який є гарантією банківських зобов'язань. За таких умов банківським установам слід активізувати свою діяльність, щодо нарощення власної капітальної бази. Протилежний показник має банк іноземної групи, тобто у ПАТ "Райффайзен Банк Аваль" спостерігається позитивна тенденція.

Проаналізуємо нормативи капіталу банків, наведено у таблиці 2.44

Таблиця 2.44

**Нормативи капіталу АТ "Ощадбанк", ПАТ "Райффайзен Банк Аваль"
та ПАТ "ПУМБ"**

Норматив	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Відхилення 2017 р. від 2015 р.	
				абсолютне	відносне, %
АТ "Ощадбанк"					
РК (Н1), тис. грн.	19 844 290	9 740 471	18 153 376	-1 690 914	-8,52
Достатності РК(Н2), %	17,43	11,47	10,73	-6,70	-38,44
ПАТ "Райффайзен Банк Аваль"					
РК (Н1), тис. грн.	6 081 858	7 870 757	9 634 759	+3 552 901	+58,42
Достатності РК(Н2), %	13,05	18,91	26,82	+13,77	+105,52
ПАТ "ПУМБ"					
РК (Н1), тис. грн.	5 001 950	3 790 521	4 083 249	-918 701	-18,37
Достатності РК(Н2), %	15,13	11,29	12,82	-2,31	-15,27

Джерело: розроблено автором на основі [36,37,38]

Протягом 2015-2017 років усі перелічені банківські установи дотримувались вимог Національного банку України щодо нормативів капіталу. А саме мінімального обсягу регулятивного капіталу (Н1) у розмірі не менше 120 млн. грн., так і достатності (адекватності) регулятивного капіталу (Н2) при нормативному значенні не менше 10%.

За заданий період регулятивний капітал зменшився у АТ "Ощадбанк" та ПАТ "ПУМБ", у свою чергу ПАТ "Райффайзен Банк Аваль" з кожним роком збільшує його обсяг. Ідентичні тенденції спостерігаються в показниках нормативу достатності РК(Н2).

Розглянемо показники рентабельності та мультиплікатор капіталу аналізованих банків, наведено у таблиці 2.45

Таблиця 2.45

**Коефіцієнти рентабельності та мультиплікатор капіталу АТ"Ощадбанк",
ПАТ "Райффайзен Банк Аваль" та ПАТ "ПУМБ"**

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Відхилення 2017 р. від 2015 р.	
				абсолютне	відносне,%
АТ "Ощадбанк"					
ROE,%	-52,13	-167,2	2,95	+55,08	-105,66
ROA,%	-8,04	-7,71	0,22	+8,26	-102,74
Мк, разів	6,48	21,68	13,38	+6,90	106,48
ПАТ "Райффайзен Банк Аваль"					
ROE,%	-107,67	-33,57	40,42	+148,09	-137,54
ROA,%	-8,96	-3,42	6,48	+15,44	-172,32
Мк, разів	12	9,8	6,24	-5,76	-48,00
ПАТ "ПУМБ"					
ROE,%	-2,46	-47,8	9,07	+11,53	-468,70
ROA,%	-0,36	-4,66	0,82	+1,18	-327,78
Мк, разів	6,77	10,27	11,01	+4,24	+62,63

Джерело: розроблено автором на основі [36,37,38]

За даними можемо зробити висновок, що коефіцієнти рентабельності банківських установ за 2015 та 2016 роки мала від'ємний показник, чому провиною була відсутність прибутку. У 2017 році банківський капітал АТ "Ощадбанк" має позитивний показник рентабельності, хоча і дуже малий. Більш кращий показник у ПАТ "ПУМБ", а найвищий рівень рентабельності капіталу має ПАТ "Райффайзен Банк Аваль". Усі установи зазнали великих позитивних змін за зазначений період.

Роздивимось чим обумовлені вищезазначені результати. У АТ "Ощадбанк" на кінець 2017 року рентабельність активів склала 0,22%, що є малим значенням. В додаток велике значення мультиплікатора капіталу, це говорить про високий рівень ризику, який зовсім не оправдовує себе відсутністю на стільки ж великого показника рентабельності капіталу. Тобто управління капіталом банку є не ефективним, для більшого прибутку потрібно приділити особливу увагу активам, саме їх рентабельності та слід активізувати свою діяльність щодо нарощення власної капітальної бази для зменшення ризиків.

ПАТ "ПУМБ" має більш рентабельний капітал, ніж державний банк, але цей показник не є достатньо високим, беручи до уваги те що мультиплікатор капіталу має також дуже великий показник, що вказує на ризики у банківській діяльності. Активи теж показують малу рентабельність, тобто слід додати в роботі з формуванням портфелю активів та приділити велику увагу нарощенню власного капіталу для забезпечення стабільності банку.

ПАТ "Райффайзен Банк Аваль" має високий показник рентабельності капіталу, рентабельні активи при невеликій ризикованості мультиплікатору капіталу, що в свою чергу має тенденцію к зменшенню. За даним мультиплікатором прибутковість капіталу показує дуже високий показник, завдяки в свою чергу і прибутковим активам. Можемо зробити висновок, що на кінець 2017 року управління капіталом є ефективним.

На основі вищевикладеного можемо підсумувати, що правління АТ "Ощадбанк" регулярно переглядає структуру капіталу, у процесі такого перегляду аналізує вартість капіталу та ризики, пов'язані з кожним класом капіталу. На основі рекомендацій правління банку проводить коригування структури капіталу шляхом додаткового випуску акцій, залучення додаткових кредитних коштів або виплати по діючим кредитам.

За результатами стрес-тестування банк підготував та узгодив з Урядом та НБУ програму капіталізації до кінця 2018 року. Держава, яка є власником банку, демонструє готовність до надання підтримки у вигляді додаткових внесків до капіталу банку та вже фактично зробила такі внески у сумі 4,96 мільярдів гривень у

2017 році та 8,86 мільярдів гривень у першому кварталі 2018 року. Відповідно, станом на 31 грудня 2017 року банк дотримувався вимог НБУ до капіталу та програми капіталізації. Тобто АТ "Ощадбанк" здійснює управління капіталом з метою забезпечення продовження діяльності банку.

ПАТ "Райффайзен Банк Аваль" управляє структурою капіталу та відповідно змінює її з огляду на зміни в економічних умовах та характеристиках ризиків, пов'язаних з його діяльністю. Банк здійснює активне управління рівнем достатності капіталу для захисту від ризиків, притаманних його діяльності. Основною ціллю управління капіталом банку є забезпечення дотримання зовнішніх вимог стосовно капіталу та утримання високих кредитних рейтингів і належних нормативів капіталу, необхідних для провадження діяльності та максимізації акціонерної вартості.

ПАТ "ПУМБ" підтримує і активно управляє капіталом для покриття ризиків, притаманних банківській діяльності. Першочерговими цілями управління капіталом банківської установи є забезпечення дотримання банком зовнішніх вимог до капіталу та утримання високих кредитних рейтингів і належних показників капіталу з метою підтримки свого бізнесу та максимального збільшення біржової вартості акцій. Банк управляє структурою капіталу та відповідно змінює її з огляду на зміни в економічних умовах та показниках ризику його діяльності.

Підсумовуючи слід зауважити, що низька величина обсягу власного капіталу комерційних банків України на сьогодні залишається однією з основних проблем ефективності та стабільності банківського сектору України. Низький рівень капіталізації банків означає надмірну концентрацію ризиків у банківській діяльності, обмеження асортименту фінансових послуг та збільшення затрат на їх надання. Втрата капіталу робить неможливим функціонування банку і може призвести його до банкрутства.

РОЗДІЛ 3

КАПІТАЛ БАНКУ: ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ

3.1. Впровадження вимог до капіталу відповідно рекомендацій Базель III

Необхідність відновлення стійкості банківського сектору України в сучасних умовах актуалізує питання щодо приймання до уваги європейського досвіду у регулюванні банківською системою, а саме запровадження нових вимог до капіталу відповідно до норм Базельського комітету з банківського нагляду. Регуляторна різнобічність наглядових положень Базельського комітету обумовлює методологічні та методичні складності щодо їх сприйняття та застосування в країнах, які не є членами ЄС та у державах з нестійкою економікою. Тому що є потреба комплексної модернізації механізмів фінансової стабільності, інструментів моніторингу системних ризиків та нормативно-законодавчої бази.

Оскільки більшість документів Базельського комітету має переважно рекомендаційний характер, виникають питання щодо створення відповідних передумов переходу на нові стандарти. Ефективне використання наглядових ресурсів досягається:

- за умов дотримання загальновизнаних принципів ефективного банківського нагляду;

- за рахунок забезпечення необхідної оперативності та регуляторної гнучкості в процесі розв'язання проблемних питань щодо розподілу повноважень та контролю за ситуацією у банківському секторі.

За відсутності ефективного регулювання та нагляду банківська система не лише є потенційним об'єктом кризи, а й сама може стати джерелом макроекономічних дисбалансів і фінансових потрясінь. [39]

Дванадцятого вересня 2010 року Базельський комітет схвалив глобальну реформу світового банківського сектору, були прийняті два документи – “Базель III: Загальні регуляторні підходи до підвищення стійкості банків і банківських

систем”[40] і “Базель III: Міжнародні підходи до вимірювання ризику ліквідності, стандарти і моніторинг”. [41]

В листопаді того ж року на саміті G20 у Сеулі були прийняті пропозиції Базельського комітету з банківського нагляду щодо нових банківських стандартах капіталу і ліквідності («Базель III»).

Розробники вважають, що ці банківські стандарти створять передумови для значного підвищення фінансової стійкості світової банківської (і фінансової в цілому) системи та її спроможності протистояти новим фінансовим потрясінням, перш за все за рахунок збільшення ліквідних резервів і поліпшення їх якості. Отже, «Базель III» зміцнить фінансову стійкість світової банківської системи за рахунок поліпшення якості, підвищення обсягу і достатності власного капіталу та ліквідності на міжнародному рівні.

Важливо зауважити, що «Базель III» не є заміною чи новою редакцією «Базеля II». Обидва «Базелі» будуть існувати паралельно, доповнюючи один одного. Ключова відмінність від попередньої версії стандартів банківського капіталу полягає у оцінюванні ситуації на макроекономічному рівні. Коли увага «Базель II» була сконцентрована на вимогах до оцінки кожного відокремленого банку, то тепер регулятор зможе відслідковувати ризики в цілому по банківській системі. [42]

Дослідимо детальніше основні новації представлені у Базель III та порівняємо їх із Базель II, який діє з 2004 р.

Базель II включає три основні компоненти, а саме:

– перший компонент передбачає мінімальні вимоги до капіталу банку, який повинен забезпечити своєрідну подушку безпеки для покриття кредитного, ринкового і операційного ризику;

– другий компонент охоплює основні принципи наглядового процесу, управління ризиками, а також прозорості і звітності перед органами банківського нагляду;

– третій компонент покликаний стимулювати ринкову дисципліну шляхом розкриття банками інформації про капітал і оцінку ризиків.

До Базеля II неодноразово вносилися зміни і доповнення, найістотніше з яких стосувалося вимірювання ринкового ризику, проте визначення необхідного регулятивного капіталу, викладеного ще в Базель I у 1988 р., залишалось тим же (окрім коригування окремих аспектів, пов'язаних з інвестиціями і загальними резервами), так само як і величина мінімальних регулятивних вимог до нього, основне з яких — загальний капітал повинен становити не менше 8% суми величин кредитного, ринкового, операційного ризиків. [43]

Роздивимось порівняння основних вимог Базель II та Базель III, наведено у таблиці 3.1

Таблиця 3.1

Співставність основних регуляторних вимог Базель II і Базель III, %

Показники	Базель II	Базель III
Адекватність загального капіталу	8	8
Адекватність капіталу I рівня	4	6
Адекватність акціонерного капіталу	2	4,5
Буфер консервації капіталу	Відсутній	2,5
Контрциклічний буфер капіталу	Відсутній	від 0 до 2,5
Фінансовий важіль	Відсутній	4
Показник ліквідного покриття	Відсутній	100
Показник чистого стабільного фінансування	Відсутній	100

Джерело: розроблено автором на основі [39]

Базель III пропонує інноваційний підхід при визначенні стандартів капіталу, складу і нормативних вимог до нього. Основні зміни в розрахунку капіталу (перший компонент Базель II) спрямовані на збільшення мінімальних вимог до капіталу і покращення його структури, зокрема до його складу включається:

- капітал 1-го рівня (Tier 1 Capital, T1), який складається з базового капіталу 1 рівня (Common Equity Tier 1, CET1) та додаткового капіталу 1 рівня (Additional Tier 1, AT1);

- капітал 2-го рівня (Tier 2 Capital, T2), який повинен складати не менше 2% величини ризиків.

Кожен з цих рівнів має власне призначення.

Капітал 1 рівня (не менше 6% величини ризиків) необхідний для підтримки нормального функціонування банку і покриття втрат у момент їх виникнення. У складі капіталу 1 рівня повинен переважати базовий капітал 1 рівня (не менше 4,5%), який повинен включати наступні елементи:

- прості акції, емітовані банком, відповідні критеріям віднесення їх до таких акцій для цілей регулювання;
- додатковий капітал сформований за рахунок емісійного доходу (премія за акції) за інструментами базового капіталу 1 рівня;
- нерозподілений прибуток, інші накопичені сукупні доходи і розкриті резерви, включаючи проміжні доходи і витрати;
- прості (звичайні) акції, емітовані консолідовано.

Для включення у базовий капітал 1 рівня інструменти повинні відповідати встановленим для них 14 критеріям, що дозволяє визнати їх еквівалентними простим (звичайним) акціям з погляду якості капіталу і здатності покривати втрати від діяльності банку.

Додатковий капітал 1 рівня складається з інструментів, якість яких нижча, ніж у простих акцій і їх еквівалентів, і включає наступні елементи:

- інструменти, емітовані банком, відповідно до 14 визначних критеріїв (на відміну від 14 критеріїв включення інструменту в базовий капітал 1 рівня дані критеріїв м'якші — наприклад, інструмент субординований по відношенню до вкладників, кредиторів із звичайним правом і субординованого боргу банку, є безстроковим і не робляться ніяких кроків до його погашення, може мати право дострокового погашення за ініціативою емітента не менше, ніж через п'ять років, тоді як інструмент базового капіталу 1 рівня є безстроковим і ніколи не виплачується, за винятком процедури ліквідації, в процесі його емісії банк не чекає, що він буде викуплений назад, відшкодований або анульований);

- додатковий капітал за рахунок емісійного доходу (премія за акціями) за інструментами додаткового капіталу 1 рівня;

– інструменти додаткового капіталу, емітовані консолідованими дочірніми компаніями банку і власниками яких є треті сторони, та які відповідають критеріям для включення в додатковий капітал 1 рівня і не включені в базовий капітал 1 рівня;

– регуляторні коригування (вирахування), які використовуються для розрахунку додаткового капіталу 1 рівня.

Капітал 2 рівня (Tier 2 Capital, T2) необхідний для забезпечення покриття збитків при ліквідації банку, тому вимоги до якості його компонентів ще нижче і складається він з наступних елементів:

– інструменти, емітовані банком, що відповідають 9 встановленим критеріям, які не включені в капітал 1 рівня;

– додатковий капітал, сформований за рахунок емісійного доходу (премія за акціями) за інструментами капіталу 2 рівня;

– інструменти додаткового капіталу, емітовані консолідованими дочірніми установами і власниками яких є третя сторона, які відповідають критеріям для включення у капітал 2 рівня і не включені в капітал 1 рівня;

– загальні резерви, що створюються відносно майбутніх, не ідентифікованих в даний час втрат за кредитами та становлять не більше 1,25% від активів, зважених з урахуванням кредитного ризику (застосовується для банків, що використовують стандартизований підхід до розрахунку кредитного ризику);

– регуляторні коригування (вирахування), які використовуються для розрахунку капіталу 2 рівня.

Не дивлячись на те, що у Базель III застосування регуляторних коректувань (вирахувань) передбачене для всіх рівнів капіталу, в більшості випадків вони використовуються для розрахунку базового капіталу 1 рівня, роздивимось порівняльну характеристику складу коригувань капіталу.

На підставі Базель II:

– гудвіл (віднімався з капіталу 1 рівня); істотні міноритарні вкладення в банки, страхові компанії і інші фінансові установи, не контрольовані банком; акції і інші вкладення регуляторного капіталу до страхових дочірніх установ;

– істотні міноритарні і мажоритарні вкладення в комерційні установи; новостворені резерви за очікуваними збитками; сек'юритизовані позиції, не включені у ВР.

На підставі Базель III:

– гудвіл, під яким розуміється різниця між ринковою оцінкою банку і сумою його чистих активів, і інші нематеріальні активи, за винятком прав обслуговування іпотечного кредиту;

– відкладені податкові активи — перенесені на майбутніх періоди (оскільки завищена виплата податку може стати при чинній виникненні вимог податкового органу);

– резерви хеджування грошових потоків, що відносяться до хеджування інструментів, що не враховуються за справедливою вартістю (для виключення елемента, що створює штучні коливання базового капіталу);

– недосформовані резерви по очікуваних втратах (для банків, що використовують метод IRB); прибуток від продажів по операціях сек'юритизації; накопичені прибутки і збитки, пов'язані із змінами власної кредитної ризику по фінансових зобов'язаннях, оцінених за справедливою вартістю;

– активи і зобов'язання пенсійного плану з договірними (фіксованими) виплатами;

– інвестиції у власні акції, тобто власні викуплені акції (для того, щоб уникнути подвійного обліку власного капіталу банку);

– взаємна участь в капіталі банківських, фінансових і страхових організацій (оскільки воно має на меті штучне завищення капіталу банку); інвестиції в капітал банківських, фінансових і страхових організацій, що знаходяться за рамками регуляторної консолідації, в якому банк не володіє більше 10% капіталу, випущеного у вигляді простих (звичайних) акцій організації;

– значні інвестиції в капітал банківських, фінансових і страхових організацій, що знаходяться за рамками регуляторної консолідації, в якому банк володіє більше 10% капіталу організації емітента, випущеного у вигляді звичайних акцій, або організація є афілійованою структурою банку. [43]

До того ж в Базель III визначає наступні три інструменти:

- істотні інвестиції в прості (звичайні) акції неконсолідованих фінансових установ (банки, страхові компанії і інші фінансові установи);
- права на обслуговування іпотечних кредитів (MSR, які є типовими для США);
- відстрочені податкові активи (DTA) – які частково враховуються при розрахунку базового капіталу 1 рівня, з порогом визнання 10% капіталу (після вирахування елементів, які не залежать від порогу).

З метою обмеження розміру інвестицій у зазначені три інструменти банки також повинні зменшувати розмір базового капіталу 1 рівня, якщо сукупність цих елементів перевищує 15% базового капіталу 1 рівня (після всіх регуляторних коректувань), з цього капіталу.

Базель III відмінняє обмеження стосовно величини капіталу 2-го рівня та скасовує поняття капіталу 3-го рівня. Для забезпечення збереження капіталу і нарощування адекватних "подушок безпеки" (буферів) понад мінімум, необхідний для покриття основних ризиків, які можуть бути використані у період стресів, в розрахунок капіталу Базель III додаються буфер консервації і антициклічний буферний капітал. Їх створення та впровадження є складовою частиною процесу стратегічного планування капіталу банку і здійснюється за рахунок скорочення сум прибутку, які спрямовуються на виплату дивідендів, бонусні виплати персоналу та викуп власних акцій.

Буфер збереження капіталу (Capital conservation buffer) є резервним запасом капіталу у розмірі 2,5% величини ризику, який у не стресовий період повинен підтримуватися банком понад мінімальну встановлену регуляторну вимогу до величини базового капіталу 1 рівня 4,5% величини ризику (що в сукупності складає 7%) і, відповідно, загального капіталу 8% величини ризику (що в сукупності складає 10,5%).

Банки повинні бути спроможними належно здійснювати свою діяльність навіть тоді, коли рівень їх буферного капіталу зменшиться в результаті завданих

збитків. Роздивимось мінімальні вимоги до акумулювання буферного капіталу, наведено у таблиці 3.2

Таблиця 3.2

Мінімальні вимоги до "консервації" отриманих доходів, %

Розмір буферного капіталу	Обмеження на розподіл прибутку
0-0,625	100
<0,625-1,25	80
<1,25-1,875	60
<1,875-2,5	40
<2,5	0

Джерело: розроблено автором на основі [44]

Якщо під час діяльності банку такий буфер стає менше мінімального встановленого розміру, на банк накладаються обмеження щодо розподілу прибутку, частину якого необхідно спрямовувати на його відновлення, відповідно до шкали збереження прибутку, наведено у таблиці 3.3

Таблиця 3.3

Співвідношення розміру базового капіталу та величини прибутку, що підлягає консервуванню, %

Розмір базового капіталу 1-го рівня	Відсоток капіталізації прибутку
від 4,5 до 5,125	100
від 5,125 до 5,75	80
від 5,75 до 6,375	60
від 6,375 до 7,0	40
понад 7,0	0

Джерело: розроблено автором на основі [43]

Якщо банк бажає здійснити виплати понад обмеження, встановлені даним режимом, йому доведеться додатково залучити капітал у необхідному розмірі, що перевищує дане обмеження.

Вимога до створення антициклічного буферного капіталу (Countercyclical buffer) обумовлена потребою забезпечити додатковий захист банківського сектора у період кризи. Антициклічний буферний капітал може встановлюватися відповідно рішенням наглядового органу у випадку надмірного зростання активів та системних

ризиків. У свою чергу принципи, якими керуються наглядові органи при ухваленні рішення про встановлення вимог до антициклічного буферного капіталу, і методологія його розрахунку викладені у документі комітету Базеля “Керівництво для національних органів з використання антициклічного буферного капіталу” [45].

Режим такого використання включає наступні елементи:

- здійснення уповноваженими органами моніторингу зростання обсягу кредитного портфеля й інших показників, які сигналізують про зростання кредитного ризику в системі;
- перевірка географічного місцезнаходження позицій, схильних до кредитного ризику, у банках, що здійснюють міжнародні операції;
- встановлення вимог до антициклічного буферного капіталу банку збільшує розмір буфера збереження капіталу (у разі недотримання вимоги до банку застосовуватимуться обмеження щодо виплат).

Для ухвалення рішення про створення антициклічного буфера капіталу, який може коливатися у межах 0—2,5% ВР банку, наглядовому органу пропонується використовувати наступну загальну базову методологію, яка складається з трьох кроків:

- розрахунок співвідношення агрегованих кредитів приватному сектору і ВВП (щокварталу);
- розрахунок гепу «кредити/ВВП» і його тренду;
- трансформація гепу в буфер капіталу.

Для трансформації доцільно використовувати шкалу гепів від 2 до 10% і з метою адаптації банків до антициклічного буфера капіталу відповідне рішення повинно бути оголошено за 12 місяців.

Базель III пропонує прозорий інструмент оцінки капіталу - леверидж (Leverage Ratio). Його розрахунок та моніторинг обмежить ризик допущення помилок при вимірюванні показників покриття капіталом банківських ризиків. Цей показник раніше не розглядався як коефіцієнт угоди про капітал. Гармонізований на міжнародному рівні, коефіцієнт лівериджу(частки позикових коштів), повинен

доповнювати показники капіталу з урахування ризиків. Він розраховується за формулою:

$$\frac{\text{капітал Ірівня(нове значення)*100\%}}{\text{сукупна сума активів під ризиком(балансові і позабалансові статті)}} \geq 3\% \quad (3.1)$$

Сума під ризиком (сукупність вимог, що враховуються на балансових і позабалансових рахунках (включаючи високоліквідні активи), очищених від резервів і переоцінок (наприклад, переоцінка вартості кредиту), але не зменшених на суму матеріальних або фінансових коштів забезпечення і що включають вимоги, взаємозв'язані із зобов'язаннями.

Позабалансові позиції (умовні зобов'язання) конвертуються в кредитний еквівалент із застосуванням коефіцієнта 100%, для зобов'язань з правом безумовного відгуку може застосовуватися коефіцієнт 10%. З розрахунку суми під ризиком також виключаються елементи, які не включалися у капіталу при його розрахунку (наприклад нематеріальні активи і т. п.).

З метою контролю включення у розрахунок капіталу всіх істотних ризиків визначений показник капіталу на покриття кредитного ризику контрагента (Counterparty credit risk CCR), методика розрахунку якого заснована на внутрішніх моделях (зокрема, VAR). Також пропонується до розрахунку показник покриття капіталом кредитних ризиків дефолта, що розраховується на підставі стандартизованого або IRB – підходу.

З метою гармонізації нагляду за ризиком ліквідності, особливо в великих банках і (або) в період стресу, Базель III вперше вводить два регуляторні коефіцієнти ліквідності:

- показник покриття короткострокової ліквідності (LCR, Liquidity Coverage Ratio);
- показник чистого стабільного фінансування (NSFR, Net Stable Funding Ratio).

Показник покриття ліквідності (LCR) вводиться для підтримки у банку необхідного рівня необтяжених високоліквідних активів, які можуть бути конвертовані в наявні засоби, для підтримки ліквідності протягом 30 днів з урахуванням умов серйозного потрясіння ліквідності, визначених сценарієм наглядового органу, тобто характеризує короткострокову ліквідність (до 30 днів) і розраховується за формулою:

$$\frac{\text{сукупність високоліквідних активів}}{\text{чистий відтік грошових коштів протягом 30 днів}} \leq 100\% \quad (3.2)$$

Високоліквідні активи розділяються на дві групи. До першої групи відносяться наявні грошові кошти, що обертаються на ринку, цінні папери урядів, центральних банків, державних підприємств і резерви центральних банків (100%). До другої групи, яка не повинна перевищувати 2/3 відкоректованої суми активів першого рівня, відносяться активи урядів, центральних банків, держпідприємств, зважені на 20% ризику, облігації юридичних осіб, і закриті облігації з рейтингом AA і вище (85%). До складу «чистого відтоку грошових коштів» включаються депозити юридичних і фізичних осіб і інші джерела фінансування з різними вагами залежно від статусу джерела і виду забезпечення.

Показник чистого стабільного фінансування (NSFR) вводиться для забезпечення середньострокового і довгострокового фінансування активів і діяльності банку на період більше одного року, тобто характеризує довгострокову ліквідність і розраховується за формулою:

$$\frac{\text{наявне стабільне фінансування}}{\text{необхідний обсяг стабільного фінансування}} \times 100\% \quad (3.3)$$

Під стабільним фінансуванням розуміється сукупність інструментів капіталу і зобов'язань, які є надійними джерелами коштів в умовах тривалого стресу і до його складу включаються пасиви з різною вагою, залежно від їх стабільності і терміну погашення.

Розглянемо дати впровадження усіх складових Базеля III у країнах-членах Базельського комітету, наведено у таблиці 3.4

Таблиця 3.4

Строки впровадження Базеля III у країнах - членах Базельського комітету, %

Показник	2012р.	2013р.	2014р.	2015р.	2016р.	2017р.	2018р.	2019р.
Базовий капітал 1-го рівня	-	3,5	4,0	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5
Капітал 1-го рівня	4,0	4,5	5,5	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0
Власний капітал	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0
Буферний капітал	-	-	-	-	0,625	1,25	1,875	2,5
Контрциклічний капітал	-	-	-	-	0,625	1,25	1,875	2,5
Фінансовий важіль(леверидж)	Моніторинг	Тестування на рівні 3%, банки повинні оприлюднювати інформацію з 01.01.2015р.			Коригування	Уточнене значення		-
Норматив короткострокової ліквідності	Моніторинг			≥100	≥100	≥100	≥100	≥100
Показник чистого стабільного фінансування	Моніторинг						≥100	≥100

Джерело: розроблено автором на основі [44]

Базельський комітет з питань банківського нагляду на сьогодні є саме тим міжнародним майданчиком, де створюються найкращі інноваційні практики банківського регулювання, що покликанні зміцнити та удосконалити міжнародну банківську систему. Деякі розглянуті вище вимоги передбачається поетапно запровадити в Україні.

Теоретично Україна не зобов'язана реалізовувати вимоги Базельського комітету з питань банківського нагляду, але саме виконання нових стандартів дозволить вже остаточно очистити банківський сектор та залишити на ринку лише ті банки, які здатні витримати жорстку конкуренцію за клієнта.

Слід зауважити, що останнім часом вітчизняне банківське законодавство та методи банків щодо оцінки ризиків значно поліпшились і на сьогодні у більшості випадків збігаються з принципами європейських країн. А деякі вимоги стандартів

Базеля-III вже виконуються більшістю українських банків у зв'язку з досить жорсткими нормативами НБУ. Однак вагома кількість українських банків мають низку проблем, які мають шкідливий вплив на їх капітал та погано діють на стан фінансової стійкості. Досить значною є частина проблемних активів, крім того негативно позначається дисбаланс у валютній структурі активів та пасивів, а також розбіжності у термінах залучення та розміщення ресурсів, що породжує розриви ліквідності.

Важливим напрямком покращення фінансового стану для українських банків є оптимізація витрат, оскільки макроекономічні показники ефективності банківського сектору перебувають на катастрофічному рівні, за період з 2015 по 2017 рр. банківський сектор України має від'ємний показник рентабельності капіталу та спостерігається негативна тенденція.

Безперервного вдосконалення також потребує і система ризик-менеджменту. Достовірність та своєчасність оцінки ризиків є одним із пріоритетних напрямків діяльності кожного банку, але нестабільність економічного та політичного стану в Україні має постійний вплив на плани банкірів і тому топ-менеджерам потрібно швидко адаптовувати існуючі моделі оцінки ризиків до нової реальності, шляхом прийняття ефективних рішень.

Саме тому впровадження рекомендаційних стандартів «Базель-III» повинне стати ключовим механізмом укріплення банківської системи України. Імплементация норм підвищить рівень прозорості діяльності банків, що в свою чергу має великий вплив на підвищення рівня довіри до банків як серед потенційних клієнтів так і серед можливих інвесторів. А іноземні інвестори, спостерігаючи за дією європейських правил в Україні та збільшенням прибутковості банків, будуть вкладати додаткові кошти. В результаті, до України можуть знову прийти великі європейські банки, а ті материнські структури, «доньки» яких вже діють на вітчизняному ринку, можуть збільшити свою частку. Можливо, підґрунтям стабільного росту української економіки стане саме повернення європейського капіталу. [46]

Україна вже зробила перший крок у напрямку впровадження міжнародних стандартів «Базель-III», а саме мінімальний розмір статутного капіталу на момент державної реєстрації юридичної особи, яка має намір здійснювати банківську діяльність, не може бути меншим 500 мільйонів гривень. Дані змінення сприятимуть підвищенню рівня капіталізації банків та мінімізації ризиків для потенційних вкладників, що позитивно вплине на рівень довіри до банків з боку клієнтів. [47] Банки, які отримали ліцензію на ведення банківської діяльності до набрання чинності даного законопроекту повинні провести докапіталізацію статутного капіталу відповідно вимогам закону протягом 10-ти років. Даний закон також містить перелік норм, направлених на спрощення процедур при купівлі інвестором неплатоспроможного банку, а також щодо проведення миттєвої капіталізації банку при різкому погіршенні загального стану фінансового ринку.

Має місце розглядання та планування можливого впровадження буферів капіталу у мінімальному обсязі з 2020 року.

Аналізуючи якісний ефект від впровадження вимог Базеля-III, для окремих банків можливі наступні наслідки:

- відхилення пропозиції від коротко- до довгострокового фінансування. Впровадження двох коефіцієнтів ліквідності змусить банки перейти від угод про короткострокове фондування до пошуку довгострокового фінансування, що може змінити маржу і ціни;

- реорганізація юридичних осіб. Значна увага з боку наглядових органів до власних торговельних операцій може призвести до реорганізації банківських груп, включаючи злиття і поглинання, та позбавлення від інвестиційних портфелів, і вкладень в банки;

- більш слабкі банки будуть витіснені з ринку. При посиленому контролі регулюючих органів в сумі з несприятливими економічними умовами слабкішим банкам важче забезпечити необхідний рівень капіталу, що може призвести до скорочення кількості таких банків.

- суттєвий вплив на прибуток і рентабельність капіталу. Підвищені вимоги до капіталу, вартості фінансування, а також необхідність виконання нових вимог

регулюючих органів матимуть додатковий вплив на маржу і операційні можливості. Дохідність інвесторів може впасти в той час, коли банки матимуть необхідність у залученні додаткових інвестицій, щоб відновити фінансові буфери. [46]

Розроблення та запровадження вимогливих показників до ліквідності та достатності капіталу банків за угодою «Базель-III» це є наслідком пошуку більш дієвих шляхів скорочення ризиків, зниження імовірних майбутніх криз та дозволить банкам витримати фінансові потрясіння таких масштабів, як криза 2007-2008 років. Ці переваги є наслідком не лише зміцнення банківської системи в довгостроковій перспективі, а й підвищення довіри до стабільності фінансової системи.

Результатами впровадження рекомендацій Базельського комітету буде зростання фінансової стійкості банків та всієї світової фінансової системи, а також покращення рівня капіталізації банківського сектору. Упровадження нових стандартів принесе потужний позитивний ефект. Можливим може бути повернення банків до простих схем бізнесу та універсальних операцій. Ці зміни заохочуватимуть світову банківську спільноту, а саме великі банки, які завзято працюють на міжнародних ринках, уніфікуючи торгівлю з ними. Результати будуть відчутні у всій фінансовій системі, включаючи небанківський сектор і ринки капіталу.

Слідкуючи за міжнародним досвідом впровадження вимог Базеля-III, можна виділити певні труднощі на шляху до вдосконалення банківської системи. Тому, задля отримання максимального ефекту від впровадження нових стандартів необхідно:

- значно знизити частку кредитування з афілійованими та взагалі поєднаними особами з банком;
- здійснити реальне зниження концентрації ризиків на один проект;
- важливою умовою є зменшення рівня галузевої концентрації в ризикових сферах;
- кожна банківська установа повинна приділити належну увагу формуванню портфеля активів, для підвищення їх рентабельності, отримання більшого прибутку, що посприяє можливості нарощувати капітал.

Розв'язання цих завдань допоможе забезпечити більш стабільний стан та посприє розвитку банківського сектору України.

3.2. Пропозиції щодо вдосконалення механізму управління капіталом банку

В умовах економічної нестабільності, постійні коливання в банківській галузі зумовлюють ідентифікацію та зміну цільових орієнтирів фінансових установ, розробку відповідних критеріїв і заходів щодо їх досягнення, застосування новітніх ідей і технологій стратегічного управління, які є вирішальними для банківського успіху. Надійність та фінансова стійкість банківських установ в Україні багато в чому залежить від ефективного управління їх капіталом.

В залежності від того, наскільки банки акцентуватимуть увагу на процес формування власного капіталу, аналіз його структури, залежить їх спроможність ефективно здійснювати банківські операції та надавати послуги, до того ж фінансова стійкість банківської системи, її місце і роль у економічних процесах і подальшого розвитку економіки країни на ринкових засадах.

Кожен банк самостійно визначає політику залучення ресурсів, закладаючи при цьому в стратегію свого розвитку пріоритетні джерела й механізми їх залучення. Однією з важливих проблем, що постають перед банками є залучення та підтримка достатнього обсягу капіталу. При цьому, відповідно до вимог регулятора, банк повинен підтримувати адекватне співвідношення між власними і залученими ресурсами. Оскільки незбалансованість у структурі ресурсів може призвести до фінансових втрат та погіршення показників, котрі характеризують фінансову стійкість банків, і відповідно до погіршення його позицій на ринку банківських послуг.

Отже, одне з основних завдань, що стоїть перед банківським менеджментом, – сформувати такий банківський капітал, який буде забезпечувати підтримку

стабільного рівня доходів, а також сприяти зміцненню позицій банку на відповідному рівні, для залучення необхідних банківських ресурсів на вигідних умовах. Саме тому управління капіталом є ваговою складовою управління банківською діяльністю.

В першу чергу потрібно враховувати внутрішні й зовнішні фактори, що впливають на управління капіталом банків. Внутрішні фактори управління капіталізацією банків визначаються тим, що керуючі впливи формуються всередині самого банку, а при зовнішньому відповідно – ззовні.

Таким чином, формування сучасних засад концепції управління капіталом банків, не можливе без урахування впливу як внутрішніх, так і зовнішніх факторів на цей процес.

Зовнішні фактори, що мають суттєвий вплив на процес управління капіталізацією банку:

- міжнародні фінансові ринки та організації;
- державна фінансова політика;
- державний фінансовий ринок;
- розвиток банківського законодавства;
- політична та соціальна стабільність.

Що стосується внутрішніх факторів управління капіталізацією банків, то до них відносять:

- стратегію розвитку банку;
- систему корпоративного управління;
- систему внутрішнього контролю;
- фінансовий стан банку. [48]

Тобто, як внутрішні, так і зовнішні фактори створюють комплексний вплив на процес управління капіталізацією банку, від них залежать перспективи його функціонування й вибір стратегічної цілі, реалізація якої повинна здійснюватися відповідними механізмами.

Ключову та координуючу роль під час створення фінансової бази установи відіграє політика управління банківським капіталом, що зумовило актуальну

потребу використання комплексного підходу до стратегічного управління останнім.

Концепція комплексного підходу до стратегічного управління банківським капіталом передбачає глибинне вивчення об'єкта дослідження з усіх боків, встановлення як можна більшої кількості його стратегічних властивостей, зв'язків, стосунків. Таким чином визначений підхід дозволяє врахувати множинність аспектів, збалансувати та поєднати їх у сукупності для встановлення цілей розвитку банку.

Стратегічне управління банківським капіталом — це реалізація концепції управління, яка зумовлює формування бажаного економічного стану (структури) капіталу відповідно цілей та потенціалу розвитку банку, встановлює характер відносин між окремими ланками його внутрішньої структури, враховує вплив середовища та визначає відповідність реальним можливостям формування досяжним шляхом істотної зміни якісних характеристик його розвитку. При цьому головна мета — це залучення і підтримка достатнього обсягу капіталу для розширення діяльності і створення захисту від ризиків, які бере на себе банк, прогнозування його величини з урахуванням зростання обсягу балансових і позабалансових операцій, дотримання встановлених нормативними актами пропорцій між різними елементами капіталу. Безумовно, це управління тісно пов'язане із прийняттям управлінських рішень, оскільки капітал завжди виступає необхідним атрибутом діяльності кредитної установи — від моменту створення банку до його ліквідації або реорганізації. Тому налагоджений механізм стратегічного управління капіталом передбачає:

- чітку постановку цілей і завдань, а також контроль за їх дотриманням у плановому періоді;
- удосконалення методики визначення і аналізу ефективності використання всіх видів капіталу;
- розробку напрямків оптимізації процесу управління капіталом, а також їх аналізу і впровадження;
- розробку методики оперативного управління високоліквідними активами;

- розробку загальної стратегії управління капіталом;
- використання у процесі управління економічних методів і моделей, зокрема при аналізі і плануванні;
- орієнтацію на використання внутрішніх важелів впливу на процес управління капіталом. [49]

Серед завдань управління банківським капіталом доцільно виділити:

- дотримання банком вимог щодо капіталізації згідно з встановленими нормативами;
- контроль за відповідністю розміру наявного і необхідного капіталу, що визначається обсягами проведених операцій, наданих послуг, прийнятим ризиком і стратегічними планами;
- використання можливостей нарощування капітальної бази за рахунок внутрішніх і зовнішніх джерел;
- отримання оптимального співвідношення між інвестиціями на розвиток банку і виплатою дивідендів акціонерам. [49]

Зазначене і зумовлює впровадження підходу, який характеризує сукупність взаємопов'язаних між собою організаційних, фінансово-економічних, соціальних, правових та ін. аспектів управління банківським капіталом, тобто визначає комплексність у стратегічному управлінні.

Комплексність у стратегічному управлінні капіталом банку має певні аспекти, а саме:

- організаційний аспект визначає точність передбачення змін капіталу в банківському середовищі, обумовлених процесом формування структурних складових, час адаптації до впливу зовнішнього середовища, конкурентоспроможність послуг, що впливають на стан структури капіталу (зокрема депозитного);
- фінансово-економічний аспект передбачає досягнення певних економічних показників потенціалу банку, зокрема з'ясування частки економічного капіталу, рівня доходності власного капіталу та максимізацію (або оптимізацію) прибутку у визначений часовий інтервал (згідно з обраними критеріями оптимальності).

- правовий аспект зумовлює відповідність управлінських рішень щодо банківського капіталу нормативно-правовим параметрам (законодавчим), які регулюють стан відповідних структурних складових.

- соціальний аспект корегує стратегічні альтернативи власників відповідного виду капіталу у перспективі та узгоджує їх з інтересами працівників банку.

Комплексний підхід до управління банківським капіталом — це узгоджена робоча структура, яка має діяти в банку і містити ефективні управлінські методи, у відповідності до визначених стратегічних цілей, серед яких:

— збільшення доходу за акціями, тобто підвищення вартості банку для його акціонерів;

— підтримка достатнього рівня прибутковості (внутрішнє джерело поповнення власного капіталу);

— дотримання вимог щодо розміру власного капіталу;

— управління ризиками, включаючи контроль гепів. [49]

В свою чергу, вибір кращого джерела нарощування розмірів власного капіталу банку слід здійснювати з урахуванням:

- прав та інтересів існуючих і потенційних акціонерів банку;

- ринкових умов (здатності ринку поглинути нову емісію акцій або капітальних зобов'язань банку);

- ступеня точності прогнозів щодо майбутнього прибутку банку;

- ризику недостатності або недоступності для банку окремого джерела власного капіталу;

- відносних витрат щодо залучення певного джерела зростання власного капіталу;

- впливу на прибутковість акціонерного капіталу, що вимірюється прибутком на одну звичайну акцію;

- існуючих обмежень щодо залучення окремих джерел власного капіталу банку, передбачених законодавством і/або державними органами регулювання банківської діяльності;

- оподатковування операцій з нарощування власного капіталу банку. [50]

При комплексному підході до стратегічного управління капіталом можна рекомендувати використовувати певні принципи, яких повинні дотримуватися банківські установи:

- регламентації - дотримання певних правил, положень, інструкцій, нормативів та інших нормативних документів, що регулюють стан структурних складових банківського капіталу;

- спільності - стратегічне управління відбувається не за одним напрямком, а за їх сукупністю, стосується не одного компонента капіталу, а всієї структури;

- спеціалізації - закріплення за кожним підрозділом певних функцій, робіт і операцій з покладанням на них повної відповідальності за кінцеві результати їх діяльності в процесі стратегічного управління банківським капіталом;

- стратегічно орієнтованої творчості - досягнення двох взаємозалежних цілей: забезпечення творчого підходу при проектуванні і впровадженні передових прийомів стратегічного управління і максимальне використання творчого потенціалу управлінських працівників у їх повсякденній діяльності;

- прибутковості - виконання постійного аналізу фінансових ринків з метою мобілізації відносно дешевих залучених і їх якнайдорожчим розміщенням;

- мінімізації ризиків - потенційне оцінювання та управління банківськими ризиками;

- задоволеності потреб клієнтів - орієнтація на потреби клієнтів, щоб не лише зберегти наявну структуру клієнтури, а й залучити нових клієнтів та збільшити депозитний капітал. [49]

Кожен з даних принципів має самостійне значення. Разом з тим вони доповнюють один одного, розкриваючи різні засоби комплексного підходу до стратегічного управління.

Комплексне управління банківським капіталом координуватиме певні засоби, які визначають добробут акціонерів і формують управління ризиками. Інвестори та менеджери банку повинні оцінити низку чинників, які впливають на стан банківського капіталу, серед яких ризик зміни відсоткових ставок (зокрема вплив на стан залученого капіталу), стан ліквідності (економічний вплив) тощо. Тому на

найвищому стратегічному рівні управління банківським капіталом і визначається як сукупність взаємопов'язаних аспектів, таких як створення вартості банку для акціонерів, управління ризиками для визначеності певного рівня рентабельності, законодавчі обмеження, вартість позикового капіталу, управління відсотковим ризиком і ліквідністю.

З метою впровадження визначеного підходу на всіх рівнях слід створити комплексну сполуку, яка гарантуватиме узгоджену діяльність всіх підрозділів, спрямовану на досягнення загальної мети. Неодмінно вже на цьому рівні необхідно враховувати підготовку стратегічно орієнтованого персоналу. Тобто слід перерозподілити людський капітал банку таким чином, щоб найбільш мобільними у стратегічному управлінні виявилися дві основні категорії персоналу:

- стратеги (оцінюють перспективи розвитку галузі та внутрішніх банківських аспектів з погляду власних очікувань);
- висококваліфікований персонал (продавці банківських послуг, економісти, ІТ фахівці тощо). [49]

Врахування ними всіх аспектів (організаційних, фінансово-економічних, правових та ін.) сприятимуть найбільш ефективному використанню банківськими співробітниками своїх обов'язків у сукупному стратегічному управлінні.

Також всі аспекти комплексного підходу необхідно підтримувати наявністю достовірної інформації щодо банківського капіталу (як попередньої інформації, так і прогнозів розвитку). Сучасні технологічні засоби повинні допомогти розмістити її в зручному форматі (структурувати відповідну звітність), що сприятиме оперативному контролю на всіх рівнях.

Отже, комплексне стратегічне управління банківським капіталом стосується практично всіх сфер фінансового управління банком. І його найважливішими елементами є політика у таких напрямках:

- контроль за достатністю власного капіталу;
- визначення політики у сфері співвідношення власного і залученого капіталу;
- формування оптимальної структури балансу банку з метою отримання

максимальної дохідності.

Узагальнюючи викладене, слід підкреслити, що впровадження комплексного підходу до стратегічного управління банківським капіталом дозволить виміряти, локалізувати, і проконтролювати всі сфери стратегічної політики кредитної установи щодо банківського капіталу та його складових в динамічній системі економічних і політичних умов. Це сформує підставу для прийняття доцільних, ініціативних і наступальних рішень.

Отже, на сучасному етапі розвитку банківської системи в умовах економічної нестабільності гостро стоїть питання формування ефективної системи управління капіталом банків. Потрібно враховувати внутрішні та зовнішні фактори впливу, від яких залежать перспективи діяльності банку. Відповідно комплексна концепція управління капіталом банків передбачає встановлення та досягнення потрібних цілей і завдань капіталізації.

Впровадження зазначених у концепції заходів сприятиме залученню і підтримці достатнього обсягу капіталу для захищення діяльності і створення захисту від ризиків. Забезпечить розвиток та підвищення рівня стабільності, а також підвищить конкурентоспроможність банків у секторі та сприятиме фінансовій стійкості національної економіки на шляху до інтеграції у світове господарство.

ВИСНОВКИ

За результатами дослідження сформовано наступні висновки:

1. Висвітленні основні теоретичні аспекти, а саме:

- капітал банку - це власні кошти, залишкова вартість активів банку після вирахування всіх його зобов'язань;
- власний капітал є основою для початку і продовження господарської діяльності будь-якої банківської установи, він є одним із найістотніших і найсуттєвіших показників;
- регулятивний капітал – це капітал, який банк повинен мати для проведення відповідних операцій, оскільки цього вимагає регулюючий орган і він є ключовим у діяльності кожного банку. Він складається з основного та додаткового капіталів.

Визначено, що власний капітал банку – це грошові кошти, що внесені акціонерами, а також кошти, утворені в процесі діяльності банку, з метою забезпечення його економічної самостійності й фінансової стійкості.

Що стосується регулювання, то існує 3 основні нормативи капіталу банківської установи: мінімальний розмір регулятивного капіталу банку (Н1), достатності (адекватності) регулятивного капіталу (Н2), норматив достатності основного капіталу (Н3). Кожного із яких потрібно дотримуватись для забезпечення стабільної діяльності банків та як наслідок банківського сектору в цілому.

2. Низька величина обсягу власного капіталу комерційних банків України на сьогодні залишається однією з основних проблем ефективності банківської системи України. Низький рівень капіталізації банків означає надмірну концентрацію ризиків у банківській діяльності, обмеження асортименту фінансових послуг та збільшення затрат на їх надання. Втрата капіталу робить неможливим функціонування банку і може призвести до його банкрутства. Спостерігається негативна тенденція зменшення обсягу регулятивного капіталу.

3. Проаналізовано управління капіталом банків України з різних банківських груп.

Правління АТ "Ощадбанк" регулярно переглядає структуру капіталу, у процесі такого перегляду аналізує вартість капіталу та ризики, пов'язані з кожним класом капіталу. На основі рекомендацій правління банку проводить коригування структури капіталу шляхом додаткового випуску акцій, залучення додаткових кредитних коштів або виплати по діючим кредитам. Відповідно, станом на 31 грудня 2017 року банк дотримувався вимог НБУ до капіталу та програми капіталізації. Тобто АТ "Ощадбанк" здійснює управління капіталом з метою забезпечення продовження діяльності банку.

ПАТ "Райффайзен Банк Аваль" управляє структурою капіталу та відповідно змінює її з огляду на зміни в економічних умовах та характеристиках ризиків, пов'язаних з його діяльністю. Банк здійснює активне управління рівнем достатності капіталу для захисту від ризиків, притаманних його діяльності. Основною ціллю управління капіталом банку є забезпечення дотримання зовнішніх вимог стосовно капіталу та утримання високих кредитних рейтингів і належних нормативів капіталу, необхідних для провадження діяльності та максимізації акціонерної вартості.

ПАТ "ПУМБ" підтримує і активно управляє капіталом для покриття ризиків, притаманних банківській діяльності. Першочерговими цілями управління капіталом банківської установи є забезпечення дотримання банком зовнішніх вимог до капіталу та утримання високих кредитних рейтингів і належних показників капіталу з метою підтримки свого бізнесу та максимального збільшення біржової вартості акцій. Банк управляє структурою капіталу та відповідно змінює її з огляду на зміни в економічних умовах та показниках ризику його діяльності.

4. Базель III пропонує інноваційний підхід при визначенні стандартів капіталу, складу і нормативних вимог до нього. Основні зміни в розрахунку капіталу (перший компонент Базель II) спрямовані на збільшення мінімальних вимог до капіталу і покращення його структури, зокрема до його складу включається:

- капітал 1-го рівня (Tier 1 Capital, T1), який складається з базового капіталу 1 рівня (Common Equity Tier 1, CET1) та додаткового капіталу 1 рівня (Additional Tier 1, AT1);

- капітал 2-го рівня (Tier 2 Capital, T2), який повинен складати не менше 2% величини ризиків.

Капітал 1 рівня (не менше 6% величини ризиків) необхідний для підтримки нормального функціонування банку і покриття втрат у момент їх виникнення. У складі капіталу 1 рівня повинен переважати базовий капітал 1 рівня (не менше 4,5%).

Капітал 2 рівня (Tier 2 Capital, T2) необхідний для забезпечення покриття збитків при ліквідації банку.

Базель III відміняє обмеження стосовно величини капіталу 2-го рівня та скасовує поняття капіталу 3-го рівня. Для забезпечення збереження капіталу і нарощування адекватних "подушок безпеки" (буферів) понад мінімум, необхідний для покриття основних ризиків, які можуть бути використані у період стресів, в розрахунок капіталу Базель III додаються буфер консервації(2,5%) і антициклічний буферний капітал(до 2,5%). Їх створення та впровадження є складовою частиною процесу стратегічного планування капіталу банку і здійснюється за рахунок скорочення сум прибутку, які спрямовуються на виплату дивідендів, бонусні виплати персоналу та викуп власних акцій.

5. Концепція комплексного підходу до стратегічного управління банківським капіталом передбачає глибинне вивчення об'єкта дослідження з усіх боків, встановлення як можна більшої кількості його стратегічних властивостей, зв'язків, стосунків. Таким чином визначений підхід дозволяє врахувати множинність аспектів, збалансувати та поєднати їх у сукупності для встановлення цілей розвитку банку.

6. Окрім вищезазначеного, у магістерській роботі було досліджено заходи техніки безпеки для запобігання виробничого травматизму, відповідно до специфіки зазначеної теми. Та визначені заходи по забезпеченню безпеки у надзвичайних ситуаціях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1) Закон України "Про банки і банківську діяльність" від 07.12.2000 № 2121-III (Редакція від 10.06.2017) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
- 2) Кузнецова С.А., Болгар Т.М., Пестовська З.С. Банківська система Навч. посібник. [Текст] — К.: Центр учбової літератури, 2014. – 400 с.
- 3) Матлага Л. О. Сутність банківського капіталу та його взаємозв'язок із поняттям «ресурси банку» / Л. О. Матлага // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка» : збірник наукових праць / ред. кол. : І. Д. Пасічник, О. І. Дем'янчук. – Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. – Випуск 25. – С. 125–130.
- 4) Стойка В.С. Проблеми капіталізації комерційних банків України в сучасних умовах / В. С. Стойка // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія "Економіка", 2014. - Випуск 2(43) - с. 98-103.
- 5) Рябініна Л.М. Банківські операції. [Текст] Навчальний посібник. / за ред. Рябініної Л.М. - Одеса: Ротапринт, ОДЕУ, 2011. - 536 с.
- 6) Сокиринська Ю. І. Фінансовий менеджмент у банку. [Текст] Навчальний посібник. /за ред. І.Г.Сокиринської, Т.О.Журавльової – Дніпропетровськ: Пороги, 2016. - 192 с.
- 7) Онищенко Ю.І. Чинники формування власного капіталу банків України/ Ю. І. Онищенко, Т. С. Гребенщикова// Економіка і суспільство,2016. - Випуск №2 - с. 525-530.
- 8) Постанова 28.08.2001 № 368 (Редакція від 03.08.2017) Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01/para105#n105>
- 9) Вовчак О. Д. Кредит і банківська справа [текст] : підручник / О. Д. Вовчак, Н. М. Руцишин, Т. Я. Андрейків. — К. : Знання, 2008. — 564 с.

- 10) Прасолова С. П. Банківські операції [Текст]: навч. посіб. та практ. / С. П. Прасолова, О. С. Вовченко – К. : «Центр учбової літератури», 2013. – 568 с.
- 11) Алексеєнко М.Д. Капітал банку[Текст]: питання теорії та практики: Монографія. - К.: КНЕУ. - 2002. - 276 с.
- 12) Дзюблюк О.В. Комерційні банки в умовах переходу до ринкових відносин : монографія / О. В. Дзюблюк. - Тернопіль : Вид-во “Збруч”, 2006. - 140 с.
- 13) Васильченко З. Реструктуризація та реорганізація [Текст]: монографія / З. Васильченко. - К.: Вид-во “Кондор”. - 2004. -528 с
- 14) Вожжов А.П. Процессы трансформации банковских ресурсов монография / А. П. Вожжов. - Севастополь: Севастопольский НТУ, 2006. - 339 с.
- 15) Роуз П.С. Банковский менеджмент: Пер. с англ. 2-го изд. - М.: Дело Лтд, 1995. -768 с.
- 16) Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз банківської діяльності[Текст]: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. — К.: КНЕУ, 2003. — 347 с.
- 17) Фостяк В.В. Функції банківського капіталу в забезпеченні розвитку банківської системи України // Науковий вісник НЛТУ України. - 2010. -№ 20.1. - С. 257-263.
- 18) Савлук СМ. Теоретичні аспекти функціонування власного капіталу банків // “Фінанси, облік і аудит”. Збірник наук. праць. - 2007. - № 9. С. 124-130.
- 19) Вовчак ОД. Банківська справа: навч. посібник / О. Д. Вовчак, Н. М. Руцишин. - Львів : Новий Світ-2000, 2008. - 560 с
- 20) Владичин У.В. Функціональний аналіз іноземного банківництва // Науковий вісник НЛТУ України. - 2007. -№ 17.6. - С. 143-147.
- 21) Закон України "Про першочергові заходи щодо запобігання негативним наслідкам фінансової кризи та про внесення змін до деяких законодавчих актів України" від 31.10.2008 № 639-VI (Редакція від 14.04.2012) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/639-17>
- 22) Коцовська, Р.Р. Банківські операції [Текст] : навч. посіб. / Р. Р. Коцовська, О. П. Павлишин, Л. М. Хміль. – К. : Знання, 2010. – 390с.

23) Постанова № 334 від 08.08.2001 Про затвердження Положення про порядок формування та використання банками резервного фонду [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0749-01>

24) Банківські операції : навчальний посібник / О. І. Копилюк, О. М. Музичка. – 2-ге вид., випр. і допов. - К.: ЦУЛ, 2012. - 536 с.

25) Бодрецький М. В. Управління власним капіталом банків / М. В. Бодрецький // Інвестиції: практика та досвід. - 2013. - № 23. - С. 66-68. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2013_23_15

26) Корягіна Т.В., Сімон А.П., Телятник В.М. Причини та наслідки «очищення» банківської системи України в умовах кризи та економічної нестабільності [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/12/181.pdf>

27) Огляд банківського сектору. Випуск 2. Лютий 2017 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=43633516>

28) Показники банківської системи [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442#top

29) Валовий внутрішній продукт (ВВП) України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://index.minfin.com.ua/index/gdp/>

30) Васильченко З. М. Капіталізація банків України: сучасний стан та проблеми нарощення / З.М. Васильченко, І.В. Доманецький // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики [зб.наук.праць] . - 2013. – Випуск 1(14). — С. 3 – 10.

31) Банківська система 2015: виклики та перспективи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=14741673>.

32) Рішення Правління НБУ від 10 лютого 2017 року № 76-рш [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=43805377#top

33) Пахомова І.Г. Аналіз структури капіталу банків України за період 2014-2016 років / І.Г.Пахомова, М.С.Фещенко // Сталий розвиток економіки: Міжнародний науково-виробничий журнал. - № 2(35), 2017. - С. 209-214.

34) НРА «Рюрік » Аналітичний огляд банківської системи за 2017 рік [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.rurik.com.ua/documents/research/bank_system_4_kv_2017.pdf

35) Банківська система України: становлення та розвиток в умовах глобалізації економічних процесів: монографія / за ред. д.е.н., проф. О.В. Дзюблюка. – Тернопіль: «Вектор», 2012. – 462 с.

36) Фінансова звітність АТ "Ощадбанк" [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.oschadbank.ua/ua/about/reporting/>

37) Фінансова звітність ПАТ "Райффайзен Банк Аваль" [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://www.aval.ua/about/bank_reports/

38) Фінансова звітність ПАТ "ПУМБ" [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://about.pumb.ua/ru/finance/annual_reports

39) Науменкова С.В. Базель I, II, III: розвиток підходів для зміцнення регуляторної основи / С. Науменкова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка.. – 2015. – №. 12(177). – С. 39-49.

40) Basel Committee on Banking Supervision. Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking system. – Bank for International Settlements, December 2010 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bis.org/publ/bcbs189.pdf>.

41) Basel Committee on Banking Supervision. Basel III: International framework for liquidity risk measurement, standards and monitoring. – Bank for International Settlements, December 2010. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bis.org/publ/bcbs188.pdf>.

42) Довгань Ж. М. «Базель III» у забезпеченні фінансової стійкості банківської системи [Текст] / Ж. М. Довгань // Вісник УБС НБУ. – 2011. – № 1. – С. 224 – 2294.

43) Чуб, О.О. Перспективи впровадження Базель III в умовах фінансової глобалізації / О. О. Чуб // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. - 2012. - Вип. 1 (12). - С. 18-25.

44) Міщенко В. Капіталізація банківської системи України: сьогодення та перспективи/ В. Міщенко // Вісник Національного банку України. – липень 2013. – С. 11–17.

45) Basel Committee on Banking Supervision. Guidance for national authorities operating the countercyclical capital buffer. — Bank for International Settlements, December 2010. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bis.org/publ/bcbs187.pdf>

46) Бага, О. М. Перспективи запровадження міжнародних стандартів «Базель-III» для вітчизняних банків на основі міжнародного досвіду/ О. М. Бага, В. А. Малахов // Траектория науки. Электронный научный журнал . – 2016. – № 4(9). – С. 2.37-2.45.

47) Про внесення змін до деяких законів України щодо упередження (мінімізації) негативного впливу на стабільність банківської системи [Електронний ресурс] : проект Закону України від 27 травня 2014 р. № 4938 // Верховна Рада України : офіційний веб-портал. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=51112.

48) Ю.С. Худолій, Особливості сучасної концепції управління капіталізацією банків в Україні// Економіка і регіон №4 (53) – 2015 – ПолтНТУ - с.129-134.

49) Л.І. Чернишова / Концепція комплексного підходу до стратегічного управління банківським капіталом //Праці Одеського політехнічного університету, 2011. Вип. 2(36) - с.290-296.

50) Герасименко В. Управління власним капіталом банку в Україні в умовах фінансової кризи / В. Герасименко, Р. Герасименко // Вісник НБУ, - 2010. - №10. – С.12-17

51) Правила улаштування електроустановок, вид. 3-тє, перероб. і доп. 736с. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://misksvitlo.if.ua/wp-content/uploads/2015/09/Правила-улаштування-електроустановок.pdf>

52) Миронюк Б.В. Основи рятувальних та інших невідкладних робіт [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://disted.edu.vn.ua/courses/learn/1520>

Додаток А

Звіт про власний капітал АТ "Ощадбанк" за 2015-2017 рр.

Таблиця А.1

Окремий звіт про зміни у власному капіталі АТ "Ощадбанк" за рік, що закінчився 31 грудня 2017 року

Показник	Акціонерний капітал	Резерв переоцінки будівель	Резерв переоцінки інвестицій, наявних для продажу	Непокритий збиток	Всього капітал
1 січня 2016 року	30 153 460	1 237 084	(1 241 604)	(10 935 392)	19 213 548
Збиток за рік	-	-	-	(12 273 078)	(12 273 078)
Інший сукупний (збиток)/дохід за рік з врахуванням податку на прибуток	-	(41 633)	441 567	-	399 934
Всього сукупного доходу/(збитку) за рік	-	(41 633)	441 567	(12 273 078)	(11 873 144)
Вибуття резерву переоцінки будівель	-	(2 199)	-	2 199	-
Станом на 31 грудня 2016 року	30 153 460	1 193 252	(800 037)	(23 206 271)	7 340 404
Прибуток за рік	-	-	-	464 085	464 085
Інший сукупний дохід за рік, за врахуванням податку на прибуток	-	811 723	1 376 788	-	2 188 511
Всього сукупного доходу за рік	-	811 723	1 376 788	464 085	2 652 596
Внески акціонерів сплачені та незареєстровані	4 955 520	-	-	-	4 955 520
Ефект від первинного визнання облігацій внутрішньої державної позики, отриманих як внесок акціонера	-	-	-	791 667	791 667
Вибуття резерву переоцінки будівель	-	(183 977)	-	183 977	-
31 грудня 2017 р.	35 108 980	1 820 998	576 751	(21 766 542)	15 740 187

Джерело: розроблено автором на основі [36]

Додаток Б

Звіт про власний капітал ПАТ "Райффайзен Банк Аваль" за 2015-2017 рр.

Таблиця Б.1

Окремий звіт про зміни у власному капіталі ПАТ "Райффайзен Банк Аваль" за рік, що закінчився 31 грудня 2017 року

Показник	Статутний капітал	Додатково сплачений капітал	Резерви переоцінки	Резервні та інші фонди	(Непокритий збиток)/нерозподілений прибуток	Всього
1 січня 2016 р.	3 002 775	3 033 375	894 446	318 739	(3 305 855)	3 943 480
Всього сукупний збиток за рік	-	-	146 987	-	(1 781 446)	(1 634 459)
Амортизація резерву переоцінки	-	-	(22 387)	-	22 387	-
Перенесення резерву переоцінки при вибутті будівель	-	-	(5 776)	-	5 766	-
Перенесення податкового ефекту від переоцінки та зменшення корисності будівель	-	-	(13 718)	-	13 718	-
Збільшення акціонерного капіталу	3 151 741	-	-	-	-	3 151 741
Витрати, пов'язані із збільшенням акціонерного капіталу	-	(265)	-	-	-	(265)
31 грудня 2016 р.	6 154 516	3 033 110	999 552	318 739	(5 045 420)	5 460 497
Всього сукупний дохід за рік	-	-	(16 626)	-	3 752 880	3 736 254
Амортизація резерву переоцінки	-	-	(24 672)	-	24 672	-
Перенесення резерву переоцінки при вибутті будівель	-	-	(18 644)	-	18 644	-
Перенесення податкового ефекту від переоцінки та зменшення корисності будівель	-	-	(2 445)	-	2 445	-
Витрати, пов'язані із збільшенням акціонерного капіталу	-	(13)	-	-	-	(13)
31 грудня 2017 р.	6 154 516	3 033 097	937 165	318 739	(1 246 779)	9 196 738

Джерело: розроблено автором на основі [37]

Додаток В

Звіт про власний капітал ПАТ "ПУМБ" за 2015-2017 рр.

Таблиця В.1

Окремий звіт про зміни у власному капіталі ПАТ "ПУМБ" за рік, що закінчився 31 грудня 2017 року

Показник	Акціонерний капітал	Емісійний дохід	Резерв об'єднання	Резерв переоцінки основних засобів	Резерв переоцінки цінних паперів, наявних для продажу	Резервний фонд	Нерозподілений прибуток/ (непокритий збиток)	Всього власного капітал
Залишок на 1 січня 2016 р.	3 427 350	56 798	34 266	642 188	17 873	-	1 353 167	5 531 642
Чистий збиток за рік	-	-	-	-	-	-	(1 752 470)	(1 752 470)
Інший сукупний дохід(збиток) за рік	-	-	-	(92 497)	(20 026)	-	-	(112 523)
Всього сукупний збиток за рік	-	-	-	(92 497)	(20 026)	-	(1 752 470)	(1 864 993)
Перенесення суми впливу застосування МСБО(ІАS) 29	(132 858)	44 862	-	-	-	-	87 996	-
Перенесення резерву об'єднання	-	-	(34 266)	-	-	-	34 266	-
Розподіл до резервного фонду	-	-	-	-	-	1 475 430	(1 475 430)	-
Перенесення резерву переоцінки основних засобів	-	-	-	(11 478)	-	-	11 478	-
Залишок на 31 грудня 2016 р.	3 294 492	101 660	-	538 213	(2 153)	1 475 430	(1 740 993)	3 666 649
Чистий прибуток за рік	-	-	-	-	-	-	367 011	367 011
Інший сукупний дохід за рік	-	-	-	(17 673)	32 308	-	-	14 635
Всього сукупний прибуток за рік	-	-	-	(17 673)	32 308	-	367 011	381 646
Перенесення резерву переоцінки основних засобів	-	-	-	(10 674)	-	-	10 674	-
Залишок на 31 грудня 2017 р.	3 294 492	101 660	-	509 866	30 155	1 475 430	(1 363 308)	4 048 295

Джерело: розроблено автором на основі [38]

ДОДАТКИ